

Poštnina plačana v gotovini.

V Ljubljani, v juliju 1921.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XLII.

Štev. 7—9.

== o ==

V s e b i n a :

Razprave:

1. *B. Trstenjak-Holjac*: Davorin Trstenjak 105
2. *Dr. Franc Derganc*: Dr. France Veber: Uvod v filozofijo 110
3. *Dr. Simon Dolar*: Kako dvignemo ljudsko izobrazbo in vzgojo 117
4. *Regina Gobec*: Psihologija čustva in psihofizični proces 123
5. *Žgeč Franjo*: Pijačevanje, družba in vzgoja 127

Iz šolskega dela:

1. *Mirko V. Sadar*: Kako zbudimo umetniški čut v otroku 138
2. *E. Kukovčeva*: Spominsko učvrščenje učne snovi 142

Razgled:

- A. Slovnstvo.** *Dr. Fr. Veber*: (*Dr. S. Dolar*). — Pedag. letopis S. Š. M. XIII. (—è). — *Fr. Fink*: Posebno ukoslovje slov. učn. jezika v osn. šoli (*Pav. Fleré*). — *Dr. Pivko-Schaup*: Telovadba (—k). — *A. Melik*: Jugoslavija I. (—è). — M. M. Станоевич: Земљеписна читanka I. (—è). — Tri mladinske knjige: Kalamandarija, Pastirčki, Pravljice (*Fleré*). — *A. Robida*: Slov. stenografska čitanka 145
- B. Časopisni vpogled** 151
- no, Reforma naše srednje šole (*F*). — Glosa o prostem spisju (*Frančev*). —
tijsk pouk v osnovnih šolah (*F. Kranjc*). — Srednje šole v Srbiji in Črni gori. —
Doznanost narodnega učitelja. — Češčina na srednjih šolah v Jugoslaviji. —
Sanitetne šolske odredbe v francoski Švici. — Nadaljna izobrazba in valutno
vprašanje (—è). — Čitajmo časnike v osnovni šoli (*Albin Spreitz*). — *Dr. Franc
Derganc*: Filozofski slovar. (Dalje). 156

== o ==

Last in založba

Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva. — Poverjenišтво Ljubljana.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

O istem predmetu se priporočajo iz „Knihovne Komenskeho“ (Zábřežna Moravě) naslednja dela:

1. Prof. Dr. F. Krejčí: Filozofické základy mravní výchovy (1·50 K).
 2. J. Peyre: Kathechismus mravní výchovy (2·50 K).
 3. F. Merta: Mravní výchova laická a metody mravního vyučování (1— K).
 4. Sborník přednášek o mravní výchově (prof. dr. Drtina, Chlup, Kádner, Krejčí, Mareš, dr. Novák, prof. Klíma, dr. Bartošek in Merta); v tisku.
 5. Jules Payot: Vědecke základy mravouky (20 vin.).
 6. Jules Payot: Škola mravouky (1·20 K).
 7. A. K. Dobruský: Morálka náboženská a vědecká (50 vin.).
- Opomba: Vse cene se umevajo v čeho-slovaških kronah.

Priporočamo!

„Клуб учитеља за слободно васпитање“, образован у циљу најенергичније, легалне, борбе против бирократске педагогике, против догматизације педагошких принципа и пасивног васпитања — најјаче истиче принципе слободе, саморадње, и продуктивног рада, пошто су ово главни нерви друштвеног живота.

Без икакве намере да целамо учитељске снаге, намеравамо овај клуб да почетком школске 1921.—22. год. покренемо часопис „Слободно Васпитање“, у циљу што шире демократизације ових идеја.

Обавештења о упису у клуб, пријаве оних који желе лист да примају и сву кореспонденцију, за сада, упућивати на привременог секретара клуба Мил. Р. Мајсторовића, учитеља. Пошта Младеновац — Влашка.

Razen v „Čas. vpogledu“ omenjenih listov priporočamo slovenskemu učiteljstvu naslednje liste in revije:

1. Slovenski učitelj. — Ljubljana.
2. Naši zapiski. Mesečnik za politiko in gospodarstvo, kulturno in socialno življenje. — Ljubljana.
3. Časopis za zgodovino in narodopisje. Izd. Zgodov. društvo v Mariboru.
4. Njiva. — Ljubljana.
5. Vesna. — Ljubljana. (Posebno polkloristika.)
6. Priroda. Popularni časopis hrv. prirodoslov. društva u Zagrebu.

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 60 K, pol leta 30 K, četrt leta 15 K. Posamezni zvezki stanejo 8 K.

Naročnino in reklamacije sprejema blagajnik UJU pov. Ljubljana Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati na naslov: Pavel Flerè, okr. šolski nadzornik v Ptuj.

Za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

BARBARA TRSTENJAK-HOLJAC:

DAVORIN TRSTENJAK*).

Rodio se 8. novembra 1848. na Krčevinama kod Ormuža, u onom divnom štajerskom rajju. Mati mu je bila Ana Zidarička, rodom Hrvatica iz Zagorja, a vanredna žena, kakvih je malo: dobrostiva, milosrdna, darežljiva, gostoljubiva, dobra i radina, a na glasu biljarica i ljekarica. U povodu njezine smrti napisao je pjesnik i pisac Božidar Flegerič u „Slovenskom Gospodaru“ krasan nekrolog. Otac mu Ivan bijaše bačvar i na glasu vinogradar, pivničar i poljodjelac, a poštenjak, marnik i trudbenik, ozbiljan, trijezan i bistar čovjek. Rado je i dosta čitao. Što on reče, to ne poreče. Radio je svoj zanat na veliko. Davorin je polazeći pučku školu u Sv. Miklavžu i na Humu kod Ormuža, učio očev zanat i radio poljodjelske poslove, pa još i onda, kad je bio u višoj gimnaziji i u učiteljskoj školi. Taj ga je rad vanredno veselio, pa nije ništa tako želio, koliko da ostane na očevini kod pluga, pa radi i živi u onom prekrasnom kraju. No otac odluči, da će mu najstariji sin Davorin poći u Varaždin u gimnaziju. Ni molbe ni plač nijesu pomogle. Za svojim domom čeznuo je godine i godine, i kadgod je mogao, vraćao se kući, pa ma samo na nekoliko sati. Imao je petero braće i jednu sestru. Dva su mu brata svršila sveučilište u Beču, a jedan gimnaziju s maturom u Varaždinu.

Iz šestoga gimnazijskog razreda ode Davorin u Zagreb u učiteljsku školu. Polazio je već kao djak narodne svečanosti, političke sastanke i slovenske tabore, u kojima je i sudjelovao kao dobar govornik. G. 1868. stao je pisati dopise u novine. U mladim godinama bavio se glazbom i svirao šest glazbala, a mnogo je čitao narodne pjesme i pripovjetke, slovensku i hrvatsku lijepu knjigu, Šekspira, Goethea, Šillera, Heinea i dr. Prvu godinu učiteljevao je u privatnoj djevojačkoj školi gospoje Cvijičke u Zagrebu, onda osamnaest godina u pučkoj i višoj djevojačkoj

* Priobčeno z dovoljenjem Dav. Trstenjakove vdove, ki je napisala gornji življenjepis kot dodatek Trstenjakovi knjigi „Besjede na Djedu“.

školi u Karlovcu, deset godina u Kostajnici, a devet godina u Gospiću, gdje ga 1908. umiroviše, te odonda živi u Zagrebu. Radio je u svakom dobrotvornom, prosvjetnom i gospodarskom društvu, gdje je bio ili tajnik ili predsjednik. Sav svoj život radio je neumorno, tako reći dan i noć. U Karlovcu osnova veliki i uzorni školski vrt i pčelinjak, pa razmnoži u gradu i okolici mnogo hiljada najplemenitijih voćaka. To učini i u Kostajnici, gdje osim toga sa školskom mladeži upitomi pusto brdo Djed, zasađi ga uresnim drvećem i grmljem sa sviju strana svijeta i tako ga pretvori za trideset godina rada u najljepše šetalište, koje gradsko zastupstvo prozva Trstenjakovim šetalištem.

Već kao djak u Varaždinu imao je krasnu zbirku najljepših naših ptica, malih sisavaca, kukaca i bilja. Ormar sa staklenim vratima za tu zbirku načini sam. U Karlovcu kao učitelj nastavi taj posao i stvori godinama toliku prirodpisnu zbirku, da takve nije u nas imao nijedan srednji zavod. Njom se služio u školi, kao i svojim živim životinjama, pa mu je obuka bila zorna, živa, prirodna i zanimljiva. Bio je dušom i tijelom učitelj, pa je sav svoj život živo nastojao, da bude što bolji nastavnik i uzgajatelj. Svi su mu učenici i učenice uvijek krasno napredovali. Već u svojoj rodnoj kući milovao je i hranio kuniće, golubove, grlice, kosoze, a svraka, vrana, gavran i kreštelica skakale su podrezanih krila oko kuće među živadi. U Karlovcu hranio je, proučavao, pitomio i milovao divljega zeca, jazavca, tvorice, ježa, zamorče, lisicu i vuka, a osim toga po dvadeset gajbi raznih ptica pjeвица: slavulja, crnoglavku, crvendača, svračka, ševu, drozda, samotnjaka, juričicu zelenduru, pjenicu, prepelicu, zeba itd. Krasne kaveze od rumene tisovine građio je sam. Imao je stolarsku klupu i sav glavni stolarski alat. Po Dalmaciji hvatao je razne otrovne i neotrovne zmiје, sljepiće i velike zelene guštere, pa ih kod kuće hranio, a sakupljao različne morske rake, ježeve, školjke, puževe i dr. Svu tu golemu i krasnu zbirku darovao je na odlasku iz Karlovca karlovačkoj školi. Za naš muzej dao je dosta rijetkih ptica, pa i bijelu crnoglavku.

Bivši još djakom mnogo je putovao, bio je dobar hodac, plivač, planinar i lovac; noćio na Ivančici, u snijegu na Jazmakuši u Velebitu, na Šiljevači i mnogim drugim planinama. Preputovao je sve naše jugoslavenske krajeve, Austro-Ugarsku, Italiju, Švicarsku, Bavarsku, Njemačku i druge krajeve srednje Evrope. Polazio marljivo izložbe, muzeje i razne kongrese, posjećivao svuda osnovne i učiteljske škole. Svuda je sabirao znanje i stvari za svoju zbirku. Mnogo je trošio na knjige, i sakupio napokon krasnu i veliku biblioteku. Držao je po dvanaest stručnih listova i izlagao ih u zbornici drugovima i družicama za čitanje.

Koliko je neumorno radio u školi, toliko i izvan škole: perom, besjedom, motikom, lopatom, trnokopom i drugim alatom. Osobito je mnogo radio u učiteljskoj organizaciji, bio je i začasni član mnogih učiteljskih

društava i Hrvatskog pedagoško-književnog zbora. Od godine 1871. nije bilo u nas glavne ili opće učiteljske skupštine, u kojoj on nije sudjelovao, a polazio je takve skupštine i u Šapcu, Beogradu, Ljubljani i Pragu.

U Kostajnici osnova „Pučku stedionicu“, gdje je bio dvadeset i četiri godine u ravnateljstvu, a deset godina predsjednik. Na glavnoj skupštini, a i drugim zgodama naglašivao je, da je glavna zadaća štedionice potpomaganje i dizanje poljodjelstva, obrta, trgovine, umjetnosti, prosvjete i uzimanje malih kamata.

Čitao je česki, ruski, njemački, a učio i talijanski. Već u Karlovcu, a osobito u Kostajnici, Gospiću i Zagrebu čitao je i proučavao sve glavne filozofe počevši od Aristotela, pa sve do današnjih, a knjige je dobivao iz sveučilišne biblioteke u Zagrebu, Jeni i Berlinu.

Za narodne vlade imenovan je županijskim školskim nadzornikom za Liku i Krbavu. Tadašnji odjelni predstojnik zemaljske vlade g. Rojc mislio je, da će tim ugoditi njemu i učiteljstvu, ali on se na tom zahvati, vrati dekret vladi i zamoli, da ga ostavi na višoj djevojačkoj školi. U taj čas padne narodna vlada, za bana imenovan bi Rakocaj, koji odredi, da mu se dekret vrati, i mora imenovanje primiti. Davorin otkloni to imenovanje, jer bi službujući kod županije bio posve neslobodan, ne bi mogao polaziti učiteljskih skupština, a i pisati i izraditi zasnovanih knjiga, što ih izda u mirovini. Toliko je ljubio školu i školsku mladež, da se nije mogao s njom rastati. Sve on to učini na svoju materijalnu štetu.

Ni u mirovini nije nikad mirovao. Gotovo da nema u Zagrebu trga, veće bašče, ni dvorane, gdje nije govorio na javnoj skupštini ili držao predavanje o slobodi škole, učiteljstva i školske mladeži, kao i o drugim prosvjetnim pitanjima. Javna predavanja priredjivao je svuda, gdje se službovao. Teško oboli i malone posve oslijepi. Već godinu i pol patio se dan i noć i nije mogao ni koraka iz sobe, ali i opet nije mirovao, već diktirao, a ja sam pisala.

Svećenik dr. Mirko Perković, profesor pedagogije na učiteljskoj školi, piše u „Ženskom Svijetu“ 1918. br. 9. u ostalom ovo: „Između raznih nevolja i bijeda, što nas progone u našem moralnom napretku, svakako je i ova, što ne znamo, što imamo, pa kod svojega bogatstva ostajemo sirotinjom proseći od tudjega mrvica duševnoga kruha, koje nas često i otruju, mjesto da nas nahrane. Takovo je jedno naše bogatstvo, upravo našoj dobrobiti namijenjeno, jer najbolje odgovara našim prilikama, obilje književnog rada Davorina Trstenjaka. Njegovih 35 knjiga (sada 44), koje su plod života i iskustva, plod velikoga srca, koje samo kuca i izgara za preporod svoga naroda, plod dubokoga razmišljanja, što je potrebno našem narodu, a da izadje iz nesrećne tamiće robovanja i neznanja, u koje ga strovališe vijekovne negve i lisičine: tih njegovih 35 knjiga, koje bi bile kadre, da nekome narodu daju

pravac njegova otkupljenja i spasenja nacionalnoga, moralnoga i uopće čovječnoga; te knjige bijahu zabranjene da se čitaju, a što je najgore i što je svjedočanstvo naše moralne i nacionalne golotinje „veći dio naše obrazovane ruke i ne zna ni danas za njih,“ danas, kada hoćemo da odredimo svoju budućnost, da provedemo jedinstvo narodno, da kažemo Evropi, da smo narod svijestan ljudskoga dostojanstva, da smo vrijedni biti svoji na svojemu. A upravo tim spasonosnim idejama Trstenjak nas je učio kroz pedeset godina svojega rada. Njegova su djela književna upravo pripravnica, škola, uputa, neke vrsti evanđelje, ko je najprije imalo uputiti uzgojiteljice i uzgojitelje narodne, kako da vode svoj narod k svijesti i preporodu, pak onda inteligenciju i puk, jednom riječju cijeli hrvatski i srpski narod, jer upravo u tome je i veličina toga popularizatora svijesti, poštenja, ljubavi, pouzdanja u se, što umije da piše za svakoga, tko ima zdrav razum i pošteno srce. Ono bogatstvo misli koje nikoše iz iskustva, promatranja i proučavanja naših prilika, naše čudi i nakonosti, naših mana i vrlina; iz ispitivanja naše prošlosti i sadašnjice; iz neumornoga školovanja po djelima najvećih velikana ljudske misli o uzgoju sebe i svoga bližnjega od Sokrata do Komenskoga, pa Tolstoja i Preradovića; ona slavenska dobrota i blagost, a ujedno prkos i prezir svega, što je silničko, barbarsko, podmuklo, neiskreno i podlo: to sve sjedinjuje i obuhvata plemenito srce Trstenjakovo, pak u bistroj riječi, u poletnu stilu, u pjesničkom nadahnuću pripovijeda svome narodu puteći ga k izvorima dobrote, ljepote, ljubavi, pravednosti, snošljivosti, rodoljublja i čovječnosti:

A kako tek taj majstor misli, riječi, stila, taj umjetnik adekvantnosti čuvstva i izričaja, kako taj pjesnik, što piše „stihotvorenija va prozje“, kako on tek umije da piše za djecu, za one duše, koje još mirišu dobrotom prirode! Tako može da piše duša čista, nevina, puna vjere Boga, puna ljubavi i nevinosti. Njegove P o u n č i c e biserje su te vrste uzgojne dječje književnosti.

Uvjeren o svome plemenitom djelovanju, mogao je da napiše u svome djelu „Uzgoj čovjeka“, ove misli, ko je su ujedno i program njegova rada: „Nastojim nesamo da čitatelja poučim svojim starim iskustvom iz škole i života, već da ga uvjerim svojim uvjerenjem, da je nužno i najljepše, da svak čini sve, što može, da postanemo ljudi, kojima nije moć i vlast nada sve, a sila preča od pravde, već čovječstvo, moral i pravda. Želim i nastojim, da budemo narod umnih, vrijednih, dobrih, čestitih i u svakom pogledu slobodnih ljudi, pa da po svojoj slavenskoj toploj duši i blagoj čudi dajemo ostalim plemenima moralni ljudski pravac. Ne ćemo da sagibamo koljena ni pred kim, a ne trpimo da itko pred nama pada na koljena. To je najljepša i najjača vrlina naše slavenske duše pa kličemo: Ne imperijalistička, već demokratska slavenska pedagogija! Ne osvajački duh, već bratstvo i čovječstvo! Ne težnja za

„moć i nadmoć“, već za ravnopravnost! Ne tvrdo srce i hladna duša, već ljubav i samilost! Ne „raj u hladu mačeva“, već u napretku i uzajamnosti čovječanstva! Ne vika: „Budite razbojnici i osvajači“, već vapaj: ostajmo mironosci! Ne krvav rat, već pošten rad! Ne Nietzsche, već Tolstoj!“

Nije li po tim mislima Trstenjak srodan Preradoviću, ali daleko mnogo stručniji i agilniji u provadjanju tih misli kroz pedeset godina svoga nastavničkoga i spisateljskoga rada! Ta dosljednost, neumornost, jakost i toplina, optimizam i zdravlje, iskrenost i neposrednost, blizina i srodnost, čini ga tako simpatičnim i tako našim. On nas sili — uvjerljivom blagošću — da gledamo i mislimo sintetički, da se uživljujemo u jedan jedini harmonijski život, u utješljivi, pjesnički svijet, u poštovanje svega od cvrka do zvijezde, od mirisa ljubice do mistike religije i njezina vrhunca — ljubavi.

Trstenjak je svojom univerzalnošću sintetizirao najljepše uzgojne misli svih velikana na polju uzgoja, prenio ih u svoju slavensku dušu, pak ih prekaljene dao svome narodu, da ga preporode i upute u hram dostojanstva i ponosa ljudskoga. Trstenjak pripada našoj budućnosti vedroj i slobodnoj, jer je za nju sebe dao. Naša će ga budućnost postaviti u panteon, gdje će mu biti mjesto uz one rijetke, svijetle i velike umove, koji nas uvedoše u carstvo narodnoga i moralnoga Uskrsnuća.“

Davorin je napisao ova djela: 1. Zdravoslovje. 1873. Varaždin. Preštampano iz „Pučkoga prijatelja“ po želji čitatelja. 2. Dobra kućanica, peto izdanje. Prevedeno na bugarski jezik. 5. Putne uspomene 1880. Senj. 4. Savka i Stanko 1882. „Hrv. pedagoško-književni zbor“. Zagreb. 5. Školski vrt u selu. 1883. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. Zagreb. 6. Rane i melem. 1887. Matica Hrvatska. 7. Ptice, četiri sveska. 1888. Svetjeronimsko društvo. 8. U radu je spas. 1885. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. Prevedeno na slovenski jezik. 9. Dobar kućanik. 1891. Zagreb. 10. Mladi učitelj. 1891. Zagreb. Preveden na bugarski jezik. 11. Ljubičice, crtice za odraslu mladež. 1895. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. 12. Igre. 1896. Zagreb. 13. Život i rad Ivana Filipovića. 1897. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. 14. Slike iz Švicarske. 1889. Nagradila „Matica Hrvatska“ iz zaklade grofa Ivan Nep. Draškovića. 15. Slaveni. 1900. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. 16. Druženje učitelja sa školskom mladeži. 1905. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. 17. Prirodni uzgajatelji. 1907. Prevedeno na češki jezik. 18. Zreo učitelj. 1907. Prevedeno na češki jezik. 19. Slobodna škola. 1908. Zagreb. 20. Uzgoj čovjeka borca. 1909. Zagreb. 21. O modernoj školi i modernim nazorima o prirodi i čovjeku. 1910. Zagreb. Preštampano u Americi u mnogo hiljada egzemplara. 22. Vjera i znanost. 1910. Zagreb. 23. Borba istine protiv klerikalne laži. 1910. Zagreb. U deset dana izašlo osam naklada. 24. Etika. 1910. Zagreb. 25. Uzgajanje djece. 1910. Izdalo

Društvo hrvatskih sveučilišnih gradjana za pouku analfabeta. Zagreb. 26. Ispod brda Djeda. 1911. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. Zagreb. 27. Jezuite. 1911. Zagreb. 28. Biblija u svijetlu istine i morala. 1912. Zagreb. 29. Ispod brda Djeda. 1911. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. Zagreb. 30. Kulturna povijest. 1914. Zagreb. 31. Pouncice. „Hrv. pedagoško-književni zbor“. 1913. Zagreb. 32. Klerikalizam. 1914. Rijeka. Amerika je naručila deset hiljada komada. 33. Kulturni uzgajatelj. 1917. Zagreb. 34. Nagrade i kazne. 1917. Zagreb. 35. Uzgoj čovjeka. 1917. Zagreb. 36. Prirodopis u narodnoj školi. 1918. Zagreb. 37. Darvanizam u uzgoju. 1918. Zagreb. Nakladom Čelapa i Popovca. 38. Na Djedu. 1919. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. Zagreb. 39. Srčike. 1919. „Hrvatski pedagoško-književni zbor“. Zagreb. 40. Fabkovići Skender i Marija. 1919. Zagreb. Nakladom Čelapa i Popovca. 41. Jagode. 1920. „Hrv. pedagoško-književni zbor“. 42. Pedagogija Njegoševa. 1920. Zagreb. Nakladom Čelapa i Popovca. 43. Pedagogija Mažuranićeva. 1921. Zagreb. Nakladom Čelapa i Popovca. 44. Besjede na Djedu. 1921. „Hrv. pedagoško-književni zbor“. Zagreb.

Osim ovih knjiga napisao je nebroj rasprava i članaka u raznim listovima: u Napretku, Učitelju (Beograd), Prosvjeti (Istra), Školi, Školskom Vijestniku, Učiteljskoj Zori, Hrvatskom učiteljskom domu, Vijencu, Lipi, Savremeniku, Njivi, Jugoslavenskoj ženi, Obzoru, Pokretu, Narodnoj prosvjeti, Smilju itd. Za akademski riječnik skupio je oko tri hiljade riječi, kojih nema u književnosti. Skupljao je narodne poslovice, pjesme i drugo narodno blago.

Na poziv predsjednika „Hrvatskog pedagoško-književnoga zbora“ gosp. dr. S. Čajkovca, napisala sam to, pa mu duboka i velika hvala!

DR. FRANC DERGANČ:

DR. FRANCE VEBER: UVOD V FILOZOFIJO.

Naša literatura je doslej nekako pristransko negovala pozornost in umevanje občinstva samo za leposlovje (beletristiko), kakor bi to predstavljalo edini in glavni del literature. Nezasluženo je stalo v ozadju naše znanstvo, zgodovina in filozofija. A literatura se te krivice zaveda in jo hoče popraviti, zaveda se svoje dolžnosti in naloge osobito napram filozofiji: 1. zbuditi in vzgojiti trajno zanimanje občinstva za filozofijo, katera naj tvori poslej predmet nje vsakdanjega dela, tako da se bo vsak slovenski inteligent zanesljivo v nji orijentiral in se živo zanimal za nje probleme; 2. vzgojiti iz množice filozofsko zanimanega občinstva — številce originalnih slovenskih mislecev.

Zakaj pa najprej — filozofija? Iz dveh razlogov, iz praktičnega in psihološkega: 1. sistematično znanstvo zahteva univerzo in znanstvenih laboratorijev, za tak obrat pa pri nas ni še potrebnega kapitala. Za začetek filozofskega dela pa zadoščajo: a) naravni darovi, ki jih prinese normalen človek na svet, zdrava čutila in zdrava glava; b) majhna biblioteka; 2. ker je filozofija najpraktičnejša pripravljalna šola mladine za teoretične in praktične stroke življenja in ker je filozofija najzanesljivejša tvornica značajev. Mladi duh se nauči v filozofiji plavati in veslati, da pozneje na razburkanem morju življenja sigurno in z lahkoto preplava in prevesla vse nevarnosti in viharje. Človeški duh je skrivnost, spletena iz tisoč vozlov, a zadošča, dobro in pravilno razvezati samo en vozle in vsi drugi se razvežejo sami od sebe. V filozofiji se nauči mladi človek strogo metodičnega opazovanja in mišljenja, z neprestano vajo, z dolgotrajnim vežbanjem si pridobi miselno spretnost, ki mu bo koristila na vseh popriščih življenja: kot umetniku, znanstvenemu izsledovalcu, politiku, podjetniku in gospodarju. Filozofija razveže mladi duši zvezana krila. A metodično delo se naj vrši po pravi metodi: 1. ki genetično pokaže mlademu človeku iz značaja in vzgoje osebe, iz časa in splošne kulturne višine, kako so prišli in morali priti posamezni filozofi do svojih pojmov in zaključkov; 2. ki vcepi človeku prepričanje, da je spoznavanje (znanstvo) kolektivno delo, ne pridelek pojedinca, kar smo premišljeno že poizkušili pojasniti z gori navedenim pregledom eksaktne znanosti; 3. da je spoznanje živa in rastoča količina, ki doseže svoj vrhunec in popolnost stoprav v daljni bodočnosti. Omejiti se ima na svoje naravne meje tista didaktična metoda, ki samo mehanično obloga mladi spomin z imeni, letnicami in nerazumljenimi pojmi, ki tako duši in zavira vsak samostojni polet mladega duha.

A filozofija ni samo pripravnica življenja, ampak tudi najprimernejše ozračje za mlado, plastično dušo v dobi definitivnega razvoja, filozofija je prava pravcata tvornica značajev. Trajna vaja v filozofskem delu zbudi in razvije v mladem človeku njegov najplemenitejši nagon (dispozicijo): spoznavni nagon. Enako se razvijajo z neprestanim, sistematičnem izzivanjem in vežbanjem tudi vse druge človeške dispozicije, zlasti pa tudi škodljivi, nizki nagoni. Ako se ta vaja ponavlja intenzivno in dovolj dolgo, postane dobri ali slabi nagon — elementarna, neodoljiva strast. Dobri pedagogi poznajo to največjo psihološko skrivnost: le neprestano in ritmično ponavljanje, dolga vaja in vztrajno vežbanje daje obliko človeški duši! Sistematična in vztrajna vaja v filozofskem mišljenju razvije v mladini samo en nagon do strasti, samo spoznavni nagon se ojači — v strast iskanja in spoznavanja resnice. Duhu, plamenečemu v edini strasti resnice pa pravimo baš — značaj!

Vsak kulturni narod, ki le za hip zdvoji nad živomožnostjo svojega jezika, ker je baje radi maloštevilnosti samo quantité négligeable in me-

šetarina bratov, izvrši sramotni samomor sužnja. V dobi pravičnosti in svobode preneha obstojna nevarnost medsebojne grožnje in nastopi idealni položaj grških mestnih držav, malih avtonomij, katere seveda takrat še niso mogle obstati v navalu barbarskih mas; obrambni princip mase in komasacije postane nepotreben in regulativ pravičnosti zajamči tudi najmanjšemu narodu svobodni obstoj in razvoj. V bodočnosti ne bo odločevala samo kvantiteta, ampak v prvi vrsti kvaliteta, katera se laglje razvija v malem, nego v velikem. V moderni državi tvori jezik socialno dušo, tisti specifični kulturni znak, ki ustvarja prirodne enote.

Za slovo se vrnimo še enkrat k velikanu modrosti — Sokratu, da si ogrejemo in poživimo premrle duše ob večnem plamenu njegovega duha. Kateri motivi so sprožili v Sokratu idejo sotrudnega spoznavanja (noetičnega demokratizma)? Na eni strani je Sokrat uvidel, da nima vse spoznavno in kulturno delo toliko časa nobene vrednosti in ostane prazno zidanje „na peni vode“, dokler človek v bežnosti dogodkov ne najde trdne skale, jamstva trajnemu obstoju in svobodnemu razvoju kulturnih pridelkov. Kaj koristi človeku, če ima na izbero najzlahnejših semen, če pa jih nima kam vsejati, ali če jih mora vsejati v skalno celino, kjer sproti uničujejo mlado setev viharji in divje ptice? Varna ograja in obdelan vrt je predpogoj življenju. Tak vitalni predpogoj, taka varna ograja kulture je pravna država, izven pravne države ni ne svobode, ne kulture. Ideja pravne države je pognala s tako močjo iz Sokratove duše, da je na smrt obsojen s svatovskim obličjem izpil strupeno čašo in postal nje prvi in prostovoljni mučenik.

Zmagoslavno prestane vse viharje le tista filozofija, ki zasidra svojo ladjo v zanesljivem, trajnem dnu državne ideje in ljudske duše.

Resnica je melodija vseh zvonov; misel posameznika je le proseči zvonček na vratu ovčice, izgubivše rodno čredo. Vsak pojedinec, še tako slaven, učen in mogočen, mi je samo sočlovek in sotrudnik; a nikoli nadčlovek, vsaka njegova misel je le kapljica v morju resnice. Drevo spoznanja se razvija in raste v daljno, lepšo bodočnost naših upov in hrepenenja; a njegove korenine poganjajo iz duha vseh mislečih oseb. Monizem je usodna prevara absolutnega racionalizma, v prirodi in človeštvu je dan le pluralizem enakopravnih moči; iz harmonično organiziranega sotrudnega dela ustvarja filozofski eros resnico.

Tako sem v skromnem pričakovanju in tihem optimizmu pisal l. 1917. v „Ljubljanskem Zvonu“ (Henri Bergson) in l. 1918. v „Učiteljskem Tovarišu“ (Učiteljstvo in kulturna banka, Akademija), ko je tiščal k tlom vsako svobodo absolutističen monizem, ko je vojna furija slavila najdrznejše triumfe, ko so zastirali obzorje na vse strani temni in težki oblaki reakcije, skozi koje ni mogel prodreti niti žarek upanja na bližajočo se zarjo. Najpogumnejši duhovi so klonili in zlezli sami vase, javnosti neviden kotiček, kjer so se brez sramu udajali obupu in re-

signaciji. Zakaj obnavljam te žalostne reminiscence iz komaj pretekle zgodovine slovenske filozofije? Ker sem se spomnil Vergilovih besedi „forsan et haec olim meminisse juvabit“ v dneih, ko smo srečni prestali vso nevarnost in še srečnejši doživeli zgodovinski prevrat z nedoglednimi posledicami, a se nam iz okvira veličastnega dogodka reži karikatura malodušnosti brez smisla in občutka za doživljaje, za koje nas bodo zavidale v pravilnem uživanju in umevanju pozne generacije. Valovi dogodnega optimizma pljuskajo okoli nas, a mi tiščimo glave v črne krtine pesimizma, gluhi in slepi za to svetlo in veselo valovanje.

Leta 1917. sem si upal komaj sanjati o diletantskih poizkusih filozofije, a še te sanje so smatrali nekateri realisti za prazne utopije — realna istina je prekosila i kritične realiste i plaho utopijo, danes l. 1921., torej komaj po štirih letih, imamo lastno jedinstveno državo in popolno slovensko univerzo v Ljubljani, na koji je zasedla tudi „kraljica znanosti“, filozofija, svojo samostojno stolico in prva podala dokaz živomožnosti naše univerze. S posebnim zadovoljstvom beležimo namreč historično pomenljivo dejstvo, da se je mlada slovenska univerza predstavila javnosti z znanstvenim delom slovenskega filozofa, dr. Franceta Vebra, ki je izdal letošnjo pomlad elegantno in obsežno knjigo „Uvod v filozofijo“ v zalogi naše marljive in požrtvovalne „Tiskovne zadruge“.

Poleg že navedene historične pomembnosti označuje še pet drugih momentov važnost Vebrovega nastopa v slovenski literaturi: 1. brez prehoda, takorekoč katastrofalno v dobrem pomenu, smo dobili Slovenci prvovrstnega filozofa-strokovnjaka; 2. idealna struja naših filozofskih diletantov je zmagala na dve fronti in dobila energičnega voditelja; 3. najdalje speča kulturna dispozicija našega naroda, sposobnost samostojnega mišljenja, se je nenadoma zbudila in nam osnovala organizirano šolo razuma; 4. Vebrov začetek pomeni konec srednjeveške sholastike, s koje je hotel Mahnič za vedno prikovati ubogega slovenskega Prometeja na rimsko skalo. Veber nam je pokazal, da je mogoče podpreti večne vrednote dualizma z vse znanstvenejšimi in uspešnejšimi temelji filozofije. Z Vebrom nastopa v slovenskem telesu nov, idealen duh ustvarnega in svobodnega mišljenja, ki izžene z eksorcizmom neizprosne logike in zdravega ljudskega razuma zadnje ostanke srednjeveške mentalitete; 5. z Vebrom se začinja prva, znanstvena, kritičnopolemična revizija vsega našega doslejšnjega kulturnega dela.

Resnično, v zaničevani slovenščini je izšla prva znanstvena knjiga slovenske univerze. In kako nastopajo moderne filozofske misli v noši domače govorice fino in prikupno, naravnost s svetovnimi manirami! Osramočeni se stiskajo v ozadje tisti od hipnega uspeha živeči demagogi, ki ne priznavajo več slovenščini obstojnega prava v okviru Jugoslavije. Nasprotno, z rapalsko pogodbo se je Slovenstvo ojačilo in postalo skupen državni problem. Z izgubo tretjine najnaprednejših rojakov smo položili

Slovenci na oltar skupne domovine žrtev, koje hvaležna država ne prezre in nas poizkusi odškodovati s posebno protekcijo na gospodarskem in kulturnem polju, da kolikor mogoče poviša privlačnost države na neodrešene brate. V obrambi in boju za podjarmljeno domovino ostane slovenščina — glavno orožje. Slovenščina ostane slovenščina in po nobeni metamorfozi se ne more izpremeniti v jugoslovanščino, koja ostane istotako dana in razvita količina, kakoršno poznamo. Jugoslovenski jezik je namreč narečje srbohrvaškega plemena, srbohrvaščina je jugoslovenska toskanščina. S tem se dane smernice slovenskemu in bolgarskemu narečju, ki ohranita v avtonomnem področju poleg skupnega državnega jugoslovenskega jezika (srbohrvaščine) popolno enakopravnost do zadnje instance.

Dejstvo filozofskega strokovnjaka nam izstopi v celi pomenljivosti, če uvažimo, da smo doslej orali slovensko filozofsko ledino samo diletanti, razpolagajoči več z dobro voljo in navdušenjem nego z močjo in sredstvi. Na drugi strani pa obžalovaje ugotavljamo, da so nekateri tudi-filozofi uvajali filozofijo v našo družbo kot ponižno deklo kulturne struje ali politične stranke (materializem in klerikalizem). Resnica je suverena kraljica, resnica ni pokorna dekla! V najnevarnejše sužnost je pahnil filozofijo ameriški pragmatizem, oblečen v znanstveni kroj modernc biologije, s tezo: resnica je biološka korist! Ti moderni biologi so namreč prezrli bistveni znak svojega predmeta, prožnotvorno (elastoplastično) prisposobnost organske materije. Bistveno svojstvo živega organizma se izraža v tem, da se prisposodi, privadi celo prvotni škodljivosti strupa. Pomislimo samo, s kako strastjo se oklene in navadi človek pogubnih strupov nikotina in alkohola in s kakšnim uporom se dviga mladi organizem prvi izkušnji! Navada je ključ biološke skrivnosti, a navadi nasprotuje brutalna sila, navada priznava le premišljeno psihološko metodiko. Z isto, morda še večjo pokornostjo se ukloni organizem tudi zunanji sili — resnice. To važno biološko spoznanje je ovrгло biologijo pragmatizma in rešilo suverenost resnice, proglašenega principa. Za nas veljajo le „proglašena načela“, absolutnih še ne moremo imeti, ker šele nastajajo po zakonih noturizma; večna in absolutna načela se šele razvijajo v boju „proglašanih načel“. Ves napredek spoznanja in kulture prihaja iz načelnega boja, iz radikalne načelnosti. V načelnem boju pa imamo vedno razlikovati kulturni boj po proglašanih načelih od boja za resnico načel! Od svojega spoštovanega nasprotnika zahtevamo, da se radikalno in brezobzirno bori po svojih priznanih načelih, da vsaj vemo, s kom imamo posla, ali poštenjakom ali propalico? Breznačelnost boja znači s stališča ljudske vzgoje nihilistično korupcijo, moralično kugo! Breznačelni nasprotnik — oportunist — sam tepta načela, ne priznava ideji zmagovite moči in uvaja namesto načel — brutalno silo nepoštenosti. Zato pa Mahničju kot radikalnemu in načel-

nemu nasprotniku ne moremo odreči vsega spoštovanja, koje lahko-miselno upravljajo na splošno razočaranje in žalost naši psevdomodernisti, javni zagovorniki načelnega oportunitizma hotečega nadmodriti vsa načela z besedami: „Katoliški politik ne sme nikdar načel zatajiti, a ni treba in tudi ne bi bilo modro, če bi vedno nastopal z vsem radikalizmom načel.“ Ali ni to popoln etičen fiasco? To se pravi: z desnico krepko prisegaj na resnico, a skrivaj še krepkeje tišči levico v „zantkujočo figo“ proti isti resnici! In vendar je načelen boj tam, kjer ne vlada še popolno pomanjkanje *Secundae Petri*, tako enostaven, naravnost mehaničen in se vrši po natančnih predpisih, slonečih na empiričnih evidencah, aksijomih, iz kojih potekajo avtomatično in deduktivno vsa druga pravila. Elementarna logika šteje tri noetične in dve logični empirični evidenci (izkustvena dejstva). Noetične evidence so: 1. evidenca človeške spoznavne omejenosti, koja se očituje v razvoju osebe in kulture. Človek se rodi v okultnomističnem okrožju samih prirodnih skrivnosti in ugank, pristopnih le omejenemu in površnemu spoznanju, tika-jočemu se pred vsem bioloških potreb. Zato spremlja in vodi človeka do groba neko temeljno okultno in mistično čustvovanje, koje v masi absolutno prevladuje; 2. evidenca relativne omejenosti kaže, da naše omejeno spoznanje po svojem obsegu ni za vedno dogmatično določeno, ampak rase in se razvija z osebo in kulturo (noturizem); 3. evidenca sporazumne sotrudnosti uči, da ni resnica nikoli pridelek ene same osebe, ampak nastaja v sotrudnem, sporazumnem delu vseh strokovnjakov. Logični empirični evidenci sta: 1. evidenca enakosti (*principium identitatis*) opozarja, da si različni predmeti niso nikoli enaki, da je vsak predmet enak le samemu sebi po reprodukciji (ponova, slika, zrcafo, predstava). Kar velja o celem predmetu, isto izrekamo z isto pravico o posameznih prvinah in svojstvih predmeta; 2. evidenca protislovja (*principium contradictionis*) dokazuje, da isti predmet ne more istočasno bivati in ne bivati, kar velja tudi o posameznih elementih in lastnostih predmeta. V načelnem boju moramo teh petero empiričnih evidenc vedno vrteti v rokah kakor inženir svoje metersko merilo. Mi se borimo v načelnem boju za dualizem duha in materije, borimo se na dve fronti, proti metodični breznačelnosti klerikalizma in proti odurnemu montizmu materializma. Naše načelo izraža idealni realizem, *ideorealizem*, stavimo si najidealnejše cilje, koje hočemo v življenju ostvariti z najpraktičnejšim realizmom. V starejši generaciji, v prejšnjem izkustvu ali od avtoritativne osebe a posteriori, empirično najdene, samo v človeškem duhu bivajoče ideje služijo a priori poznejši generaciji, sledečemu izkustvu, mladini ali nesamostojni masi. Samo v ideorealizmu vjdimmo neminljive temelje državi in ljudski blaginji.

Iz metodične breznačelnosti izvira večja nevarnost nego iz materializma, ker podira težko zgrajene zatvornice prirojenemu atavizmu vra-

žastega misticizma in okultizma, ki je začel sumljivo bohoteti v sprejemljivem terenu povojne psihoze. In dušna infekcija ogroža kulturni napredek v večji meri nego telesna epidemija. Pojem dušne infekcije ni prazna fraza, ampak strahovito dejstvo, brutalen in fanatičen psihopat je vstanu okužiti celo družino, kliko, stranko ali narod. Pred kratkim je poročal nemški psihiater dr. G. Kolb (Münch. mediz. Wochenschrift, št. 25, 1921), da so morali nekje na Nemškem istočasno internirati v blaznico 11glavo družino, kojo je dušno okužil psihopatičen član iste družine.

Take in enake misli obuja čitanje Vebrove zaslužne in zanimive knjige, pri čemer se pa nikakor ne moremo spuščati v diskusijo o pravilnosti ali nepravilnosti pojedinih tez, dasi nasprotno empirično stališče poročevalca naravnost poziva na strogo kritiko. To tudi stvarno ni mogoče, ker izjavlja v simpatični skromnosti Veber sam, da je hotel s svojim „spisom“ podati le program svojega znanstvenega dela. Tudi za metodično diskusijo še ni napočila ura, ker zahtevajo trenutne razmere skupne discipline in strnjjenih vrst za dosego skupnega cilja, za zmago ideorealizma: po različnih poteh — isto zmago v očeh!

Nekaj pozitivnega je Veber v praktičnem boju doslej že ustvaril, namreč moža, ki ga vodi samo resnica, podal nam je tip pogumnega moža, ki ga ne ženejo le prikriti, samoljubni računi, le v lastnem interesu umevani interes kake politične stranke ali le zaslužek tiskanih pol. In Jugoslavija potrebuje takih mož, vsega drugega ima v izobilju. Le mož nam je treba, ki se brez ozira na levo in desno bore samo za resnico. Resnica velja za vsa plemena in stranke, resnica je skupna in nadstrankarska last. Zato pa tudi noben bojevnik znanstvene resnice ne more stopiti v službo politične stranke, da s tem ne poniža in omadežuje resnice. Prototip takega nadstrankarskega kulturnega delavca nam predstavlja baš filozof Veber, ki s svojega vzvišenega stališča piše z isto iskrenostjo v „Ljubljanski Zvon“, v „Njivo“, v „Naše zapiske“ ali „Dom in Svet“. On govori isto resnico vsakomur, ki ga zanjo prost ali ga hoče poslušati.

Kulturen delavec stoji nad voditelji in maso, ker pridobiva baš on v tihem kulturnem delu vse tiste dobrine in sredstva, s kojimi voditelji osrečujejo in vodijo maso. Vsak velik in kulturni narod priznava kulturnim delavcem privilegij izjemnega kulturnega stališča, strankarsko opredeljenje veže le nikoli polnoletno in zrelo ljudsko maso, potrebno demagoškega vodstva. Tisti hip, ko stopi kulturnik trajno s svojega vzvišenega mesta, se pridruži masi, se spoji z njo in izgubi častni privilegij kulturnega stališča. Edino izjemo, potrjujočo veljavo pravila, tvorijo izredne razmere, v kojih se odločujejo vitalni interesi države in ljudstva, samo v izjemnih razmerah se sme začasno pridružiti

kulturni stranki, stoječi najbližje njegovemu znanstvenemu prepričanju, a nikoli trajno, ko gre samo za osebne ali strankarske koristi!

V tem zmislu pozdravljamo prvega slovenskega filozofa dr. Franceta Vebra kot vedrega in pogumnega borca za resnico, kot optimističnega znanilca nove dobe, čigar pot spremlja edina želja, da posveti nekoliko svojega dragocenega časa tudi organizatoričnemu delu kot voditelj prepotrebne „filozofskega društva“ in kot urednik posebne filozofsko-kritične revije, sotrudnice v delu za skupno jugoslovensko filozofsko terminologijo.

SIMON DOLAR:

KAKO DVIGNEMO LJUDSKO IZOBRAZBO IN VZGOJO?

Obrabljen tema! Izgleda, da se odloči, kdor ne ve, o čem bi pisal, za enak ali podoben tema. Ni malenkostno to vprašanje izobrazbe in vzgoje! Cela bodočnost narodov zavisi od prave rešitve tega vprašanja. Narod, modro izobražen in dobro vzgojen, živi zadovoljno in srečno tekmuje z drugimi narodi.

Tudi zgodovina nas dovolj jasno uči, česa nam je treba, kaj je glavna naloga slovenske inteligence, predvsem učiteljstva in duhovništva. Ko je mala danska država ponižna in skrušena ležala na tleh vsled nesrečne vojske z Nemčijo, so jo dvignili nekateri pogumni, navdušeni in izobraženi krogi — predvsem učitelji in duhovniki — ki so ubogemu narodu priskočili na pomoč s tem, da so se z vsemi močmi lotili vprašanja ljudske izobrazbe in vzgoje. Enako se dandanes v Nemčiji sami godi. In kaj nas uči nesrečna Rusija? Prepričan sem, da bi ta slovanska država nikdar ne padla tako nizko, če bi njena inteligenca ne bila skrajno brezbrizna glede svojih dolžnosti do naroda. Ruska revolucija bi nikdar ne bila tako kruto krvava, ko bi bil narod bolje izobražen, bolj vzgojen. In če pogledamo v srečno Ameriko, opazimo, da je tam povprečna izobrazba neprimerno višja od naše. Zato smatram za najsvetejšo nalogo naše inteligence, predvsem učiteljev in duhovnikov, da se z vso silo pobrine za ljudsko izobrazbo in vzgojo. Izobrazite se in vzgojite narod, in dvignili ste ves narod, njegovo kulturo in gospodarsko življenje! Posebno še velja to dandanes, ko plovejo silno razburkani valovi življenja po celem svetu. Zlasti pa iščemo nestrpno sami novih vidikov in smernic za naše — novo življenje, bodisi iz prevratnih naklepov in novotarstva, bodisi iz notranje sile in potrebe, morda tudi zgolj iz samoljubja in ničimurnosti. Marsikaj je treba zamenjati z novim, ker je ali inorodno

prikrojeno ali pa ne odgovarja duhu časa. Brez izjeme pa so vsi poklicani, ki imajo količkanj opravka z izobrazbo in vzgojo naroda, da rešijo svoj problem z vso potrebno energijo in požrtvovalnostjo. — V tem znamenju bo zmagala naša inteligenca — ali pa zmaga masa, pogubi nas in vsak kulturni napredek. Zato v naslednjem podam nekaj vodilnih misli, kako y resnici pospešimo rešitev tega vprašanja.

Razdelim pa na tri dele cel problem:

1. cilj ali smoter ljudske izobrazbe in vzgoje;
2. pota do tega cilja in
3. sredstva.

Istina je, če bi se vsak po svoje lotil brez skupnega načrta naloge širiti med našim narodom izobrazbo, ter ga po svoje vzgajal, bi baš nasprotno dosegli, kar nameravamo. Naš narod bi se notranje razcepil, razdvojil in popolnoma razkropil vsled raznih nasprotujočih nazorov inteligence, posebno v najvažnejših vprašanjih npravnosti in vere. Ves razkroj in razmrščenost izobražencev bi se prenesla v narod, kar bi pomenilo zanj — najhujšo katastrofo. Je pa treba ločiti izobrazbo ali izomiko od vzgoje kakor to stori n. pr. Rein v svoji knjigi „Pädagogik und Didaktik“ 1909, dasi sta v najtesnejši zvezi med sabo. Pojem izobrazbe spada v novejšo dobo ter se njega postanek pripisuje duševnemu vrelcu Goethejevega vpliva. Izobražen ali inteligen ten človek je oni, ki ima spretnost v rabi svojih čutov in razuma, ki kaže vsestransko jezikovno iznajenost ter v družbi primerno ponašanje, je človek z „uma svitlim mečem“. So torej predvsem vidni znaki, ki jih ljudje dandanes kakor vedno v prvi vrsti upoštevajo. Cilji izobrazbe se od časa do časa, od roda do roda izpreminjajo. Grk se je ponašal s svojo splošno estetsko naobrazbo, Rimljan s svojo politično nacionalno omiko. Srednji vek je bil ponosen na svojo strogo in premeteno sholastično izurjenost do skrajnega šematizma in podcenjevanja prirode. Novi vek je na eni strani znova oživil humanizem, na drugi strani pa realizem, obnavlja se esteticizem kakor tudi aristokratizem oziroma demokratizem. Vidimo torej, da se cilj izobrazbe stalno izpreminja, z duhom časa neprestano menjava svojo vsebino, je nekaka usedlina mnogoznačnega miljeja. Vendar pa izobražen človek še ni vzgojen kakor tudi obratno: vzgojen človek ni vedno izobražen. Vzgoja pa se tiče naše volje, našega hotenja in čustvovanja, našega srca, bodisi da se vzgaja k plemenitosti, npravnosti, značajnosti, osebnosti ali pa k altruizmu. So pa to neizprosni ideali, nekaki „mirujoči poli v toku pojavov“, ki se morda tu in tam včasih nekoliko zatemné, kjer sili na dan utilitaristično mišljenje ali pa celo sirov in pohlepen materijalizem. A vzgojni ideali se znova prikažejo kakor trdne skale v razburkanem morju, kakor danes staro predvojno blago, katero zadobi novo, a še višjo ceno! So to darovi, ki pritičejo celemu člove-

štvu, na katere nas stanovitno opozarja naš notranji glas, bodreč nas na rahlo, nasprotno pa nas z elementarno silo svareč:

„Vest črna vse daljine preleti,
za senco njunih kril pozna se sled;
list sahne gori, polju vene cvet —
a ni ga lovca, da jo ustrelj.

(Župančič, Čez plan.)

Človek se vzgaja, da posluša tega notranjega sodnika, ki mu venomer kliče: to je pošteno, resnično, plemenito ali grdo, podlo.

Enotnega cilja izobrazbe torej ni in tudi ne more biti že zaradi tega, ker pač vsi ljudje nimajo istih zmožnosti in nadarjenosti. Moramo pa vedeti, kaj predvsem naš narod rabi, če mu hočemo v resnici pomagati. Kaj rabi naš mali človek, da bo trdno stal v boju za življenje, v boju za svoj obstanek?

Brez dvoma je, da mora biti zdrav, zdrav na telesu, zdrav na duhu, ker bolan človek komaj kaj šteje več v življenju; zanj miruje vsako delo in brez dela ni življenja. Posledice marsikatere bolezni se nepregledne. Koliko škode trpe rodbine zaradi bolezni, koliko razdorov in nesreč prestanejo! Če bi le dosegli, da bi namesto vsakega desetega, bolanega Jugoslovana, bil vsak enajsti bolan, bi stala na mah pred nami čedna armada krepkih in zdravih ljudi. Torej ljudska izobrazba mora nekaj pozitivnega storiti za zdravje našega naroda. List „Zdravje“, ki ga izdaja „Društvo za čuvanje narodnega zdravja“ s podporo ministrstva, nam bo donášal tem več koristi, čim bolj ga razširimo med narod.

Druga naša važna naloga je, da poskrbimo vsakomur za kolikor mogoče visoko usposobljenost za izvrševanje njegovega poklica. Ne gre samo zato, da najde spreten kmet, delavec, uradnik lažje in hitrejše svoj kruh, da celo boljšega, ampak da se dvigne čut za življenje, takozvani životni čut, ter ohrani veselje do dela sveže. Čimbolj si si dvignil ta vitalni čut, tem manj te more zaslužniti tobak, alkohol, seksualni nagon itd., kar je že davno psihologija ugotovila. Zavest lastne zmožnosti in čim boljše usposobljenosti krepi ta čut tudi takrat, če je delo utrudljivo in enolično. Kako važna zadeva je to dandanes, ko toliko ljudi nerado dela ali se celo brani vsakega dela, lahko pač vsakdo sam presodi! Delavec, ki je vrlo sposoben v svojem poklicu, vpliva ugodno na celo svojo okolico in končno tudi ná se, ker raste njegov ugled in spoštovanje, ter si boljša s tem tudi svojo gospodarsko pozicijo. Zato je popolnoma upravičena trditev prof. Titius-a: poklicna izobrazba je hrbtenica vsake izobrazbe.

Kot tretja naša skrb mora biti, že hočemo svojemu narodu pomagati: vzbuditi in ustvariti mu moramo močno notranjo odporno silo, katero neobhodno rabi, da se ne zgrudi pod težo bremen in nezgod, ki jih je dočakal v svetovni vojni, oziroma ga še čakajo kot vojne posledice

neprestano se množeče nad našimi glavami. Kaj rado se zgodi, da se v tej ali oni nesreči izkažejo ljudje silno slabotni, docela nepripravljeni. Posledice so za takega slabotneža dalekosežne: polasti se ga malodušnost in potrtnost, življenje se mu zagreni bolj in bolj, zastudi in ogabi, poruši se mu notranje ravnovesje in njegovo življenje vidno peša od dne do dne, dokler ne zdrkne samo od sebe v popolno propast. Koliko milijonov ljudi vzdihuje v takem bednem skrajno nesrečnem položaju! Ali je to res treba? Ali v resnici ni rešitve? Vendar bi ne imelo biti nobenega gorja, še tako groznega na svetu, da bi človeka, notranje dovolj utrjenega, podrlo in strlo na tla do popolne onemoglosti. Gotovo je, da najdemo obilo ljudi v življenju, ki niso za nobeno rabo. Človeštvo ima do teh revežev samo eno dolžnost človečanstva in usmiljenja. Nepobitna resnica pa je tudi, da je obilo takih revežev, ki bi bili popoinoma sposobni za življenje, če bi se jim bile vzbudile v pravem trenutku speče življenske sile, ki bi znale nezgodam kljubovati. In to je ena glavnih in najvažnejših nalog izobraževalnega dela za narod, da celo lahko trdimo, če tu naše izobraževalno delo odpove, potem kratkomalo ne doseže svojega pravega smotra.

Poleg te notranje odporne sile omenim še en važen element ljudskega izobraževalnega dela, ki je s to notranjo odporno silo soroden. Naš človek mora postati v resnici svoboden, samostojen v vsem svojem delovanju in nehanju, nezavisen od tujih vplivov. Mnogobrojna zborovanja namreč, razni listi, brošure in knjige, cela okolica vplivajo neprestano in neovržno na našega malega človeka tako, da si sploh ne upa več imeti samostojnega lastnega prepričanja. Iz tega železnega obroča nesamostojnosti je treba naše ljudi osvoboditi. Končno ne smemo prezreti potrebe, ki jo ima naš narod v baš sedanjem položaju. On rabi gibčnosti in prožnosti duha, da bi se kmalu privadil popolnoma novim razmeram. Gibčni duh naglo spozna izpremembe, zna brzo ločiti važno od manj važnega, ter se skuša hitro prilagoditi. Koliko dobrega in blažilnega bi lahko tu storila vzgoja naroda!

Ne smem končno pozabiti za nas silno važen element izobraževalnega dela: našemu narodu je treba znova in znova pokazati znamenitost in tehtnost našega ujedinjenja, enotnost jugoslovanskega plemena, poglobiti mu zvestobo k državni misli, vcepiti zaupanje do državnih oblasti, če nočemo postati plen tujih narodov, če damo kaj na svoje lastno pojmovanje kulture in bitnosti. Treba nam je prave jugoslovanske državljanske vzgoje. Duh skupnosti moramo vsepovsodi gojiti. Sloni naj na medsebojnem spoštovanju, na spoštovanju vsakega poštenega tujega prepričanja, če bi tudi našemu nasprotovalo. To bi bil pravi duh strpnosti, ki bi bil podlaga tudi verski strpljivosti. Konfesijonelná razcepljenost jugoslovanskega naroda nam gotovo ni v korist. A to zlo bi postalo hud strup za ves jugoslovanski narod, če se že zdaj ne navadimo,

ogibati se vsakega medsebojnega zaničevanja, zasramovanja in sovraštva zaradi vere. Kako malo trpi zaradi tega Amerika! Zakaj bi pri nas enako ne bilo mogoče? Na nas je, da se to zgodi!

Toliko o raznih ciljeh, ki jih pri našem delu moramo skušati doseči. Enotnega cilja žalibog ne morem vam pokazati. A tolažim se, da tudi noben drug tega ne zmore, cilj, ki bi bil v resnici vsestransko popoln. Je pač temeljna resnica, ki jo je znani Gumplovicz povedal v svoji maloznani knjigi „Sozialphilosophie“, da poznamo posamezne cilje tega ali onega organa, a organizma? Enako velja na drugih popriščih. Strnimo vse naše posamezne cilje v celoto, v eno sliko zdravega, za svoj poklic vrlo sposobnega z najboljšim znanjem in spretnostmi v prid sebi in družbe, samostojnega, za svojo državo navdušenega človeka, bi bila ta slika polna vsebine, ter nudila vsakemu obilo posla, če se hoče posvetiti z vso vnemo izobraževalnemu delu za naš narod.

K pravemu cilju mora voditi prava pot! Za vsakega vzgojitelja naroda velja isto načelo kakor za vsakega vzgojitelja mladine: on se mora na vse ono opirati, kar že naš narod zna in ve. Poznati mora natančno dušo svojega naroda, mora se v njega dušo uživeti ali kakor pravimo psihologi, mora se včustvovati, mora vedeti, za kaj je naš človek posebno dovzeten, kje je posebno občutljiv. Nadalje mora biti ves proces vzgajanja organičen, to se pravi, to kar vzgojitelj uči ali podaja mora s človekom, ki se ga uči, naravno zrasti, ker le to, kar je zrastlo, je trajne vrednosti. Drugače se je bati, da nastane le polovična izobrazba, ki rodi le grdo in škodljivo domišljavost. Zato donašajo osamelna predavanja le malo koristi. Nikakor ne smemo zgolj kopičiti znanja v človeku, ne da bi ga tudi obdelal in prebavil. Zato je posel pravega ljudskega vzgojitelja silno resen: on se mora zavedati, da s polovičnim delom več škoduje kot koristi. Izobraževalno delo mora nadalje biti sistematično, izvršeno po gotovem načrtu. Dognati nam je treba povsodi, kjerkoli hočemo zastaviti svoje izobraževalne sile, kaj tam ljudje najbolj rabijo, za kaj so najbolj sposobni. Posebno velja to za nas Slovence, ko bo naš po večini dosedaj kmetski narod, moral se sčasoma prilagoditi drugačnemu gospodarskemu življenju. Jasno je, da so za izobraževalno delo na deželi najbolj sposobni učitelji in duhovniki, ki so stalno nameščeni med narodom, poznajo njega težnje in skrbi najbolje. Njih poklic jih že a priori usposablja za to delo, posebno še, če so navdahnjeni gorke in požrtvovalne ljubézi do našega naroda. Ogibljimo pa se visoko letečih govornikov, ki so za maso — nerazumljivi, ter povzročé le splošen, površen in trenoten učinek.

Preostaja mi še omeniti vsa ona znana sredstva, ki jih že od nekdaj uporabljamo za vzgojo in izobrazbo našega naroda, to so: 1. izobraževalni tečaji ali razširjeno vseučilišče ali ljudsko vseučilišče, 2. knjižnice, 3. časopisje, brošure in knjige, 4. predavanja, 5. gledališče, ljudske igre,

deklamacije, 6. koncerti, 7. razstave in muzeji. Kot glavna izobraževalna sredstva smatram prva tri: tečaje, knjižnice in časopise, druga sredstva pridejo v poštev šele v drugi vrsti. Kar zadeva izobraževalne tečaje, bi jih povsodi lahko otvorili, saj najdemo učitelje in duhovnike povsod, a izbirati bi morali tudi med udeleženci tečajev, ker ni vse za vse, posebno glede starosti in spola. Pa mi takoj ugovarjate; ne bo šlo, ker smo pristaši različnih političnih strank. Da, v resnici dela to vprašanje o politični in verski nevtralnosti povsod, ne samo pri nas, največje ovire! Na Dunaju je država svojčas podpirala te tečaje, ter so se predavatelji obvezali, da ne bodo strankarske politike uganjali. Eno je gotovo, da bi v takih kurzih nikdar ne smeli o verskem vprašanju govoriti brez primernega spoštovanja, nikdar zasramovati koga zaradi njegove vere. Da, obratno trdim, moramo biti le veseli, če pravi duhovnik z vso vnemo uči svoje vernike o ljubezni do bližnjega, ki je bistvo krščanske vere, ker s tem povdarja le najvažnejšo stran slovanskega duha. Saj nas Srb in Hrvat nagovarjata z ljubeznipolnim bračo. Pri nas smo se temu nazivu že preveč vsled vnanjega vpliva odtujili. Le odvrnimo krepko milo za drago: brat Srb in Hrvat! In ravno tako bi bil umesten cel niz predavanj o elementarnih, socialnih dolžnostih vsakega poštenega človeka n. pr.: o resnicoljubnosti, zvestobi, poštenosti, hvaležnosti in pravičnosti. V Ameriki imajo v raznih velikih, svetovnih trgovskih hišah nastavljene takozvane „socialne agentinje“, ki imajo edino nalogo, kolikor mogoče že v kali zadušiti vsaki spor med uslužbenci. In pravijo, da se ta naprava vrlo obnese. Nadalje jako važni bi bili razni tečajji, ki bi obravnavali o življenjskih potrebah našega naroda, od katerih bi obiskovalci imeli vidno korist.

Le glejmo, kako se naša doba pogreza vedno bolj in bolj v materijo, kako se naš človek premetava med pohlepom in uživanjem. Treba je popolnega prerodenja! Moramo egoistične nagone strahovati in krotiti, moramo vzbuditi čustva, bratstva, solidarnosti, splošnega človekoljubja, ljubezni do bližnjega, moramo se utrditi v dobroti in nesebičnosti.

Pravi verski čut more te lastnosti le poglobiti in zato niso na mestu prazni predsodki proti veri. Le vzemite naš primitivni narod, kakršen je in osmelim si staviti skromno vprašanje: Jeli sicer pametno preprostemu človeku iztrgati vero iz srca, ga notranje razdvojiti in vznemiriti, ga iztrgati iz idiličnega vrtca srečnega življenja ter prestaviti v veliko puščavo z divjim grmičevjem in raskavim gramozom? Zato morajo iz naših vrst izginiti vsi predsodki proti veri naroda, le izrastke in zlorabo smemo pobijati.

Kdor želi se poglobiti v ta naš problem, mu priporočam dela, iz katerih sem tudi sam črpal: 1. Dr. A. Wurm: Grundsätze, der Volksbildung. 2. Politische Ethik u. politische Pädagogik von Fr. W. Foerster.

REGINA GOBEC:

PSIHOLOGIJA ČUSTVA IN PSIHOFIZIČNI PROCES.

Vsi se še spominjamo, tudi mlajši, da se nam je na učiteljišču razlagalo čustvo kot čisto psihično dejstvo, ki ima svoj postanek v intelektu, torej zopet v čistih duševnih doživljajih kakor so to: doznave, predstave, sodbe, sklepi itd. Danes spada to naziranje v staro teorijo, posebno oni moderni psihologi, ki se eksperimentalno bavijo s preiskovanjem čustva ali bolje rečeno efekta, so prišli do prepričanja, da ima afekt vsaj deloma svoj izvor v notranjih, fizioloških izpremembah telesa in ne v čistih duševnih doživljajih. Lange in James tirata to trditev celo do skrajnosti. Tako pravi James:

„Ne jočemo, ker smo žalostni, temveč smo žalostni, ker jočemo.

Ne udarjamo, ker smo jezni, temveč smo jezni, ker udarjamo.

Ne smejemo se, ker smo radostni, temveč smo radostni, ker se smejemo.“

Sodbo o tem si skušajte h koncu ustvariti sami, a sedaj čitajmo dalje. Ste že slišali ali morda sami rekli včasih: „Ne vem, kaj mi je! Vse me jezi!“ In vzroka temu ne najdemo.

Pri mladih ljudeh lahko opazamo, da se jim na čase vse zdi smešno, četudi ni smeha vredno. Morda jih je več izmed nas, ki smo v takem nenavadnem razpoloženju morali požreti očitek, da nismo pri zdravi pameti. In spominjam se, da sem nekoč čitala ciničen nemški stavek: „Es ist so schön, sich traurig zu fühlen, wenn man keinen besonderen Grund dazu hat!“ Takrat o tem nisem dalje razglabljala, a v vseh navedenih primerih, se mi zdi, tiči nekaj Lange-Jamesove resnice.

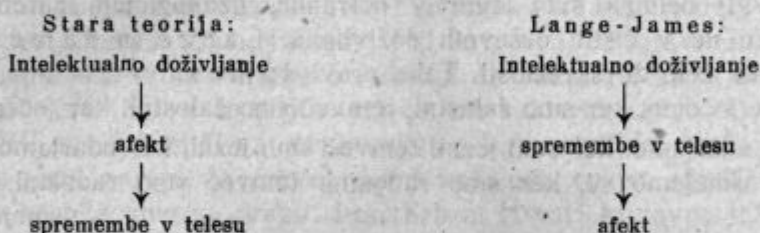
Vsi taki pojavi se najčešče opazajo pri mladih ljudeh za časa pubertete, kjer so izpremembe v notranjih organih v resnici zelo jake in komplicirane. Nadalje spominjam na izjave mater, ki trdijo o svojih obolelih otrocih: „Že več dni prej je bil nekam čudno žalosten(na)!“

Lange-James sta si zamislila ta vpliv notranjih izprememb na obče stanje človekovo takole: Ako se prebava, obtok krvi in delovanje srca, sekrecija žlez itd. ne vrši normalnim načinom, povzroča ta izprememba potom prekapilarov (krvnih žilic), ki neposredno spajajo te organe (črevo, želodec, srce, žile, žleze) z vazomotoričnimi živci, (ki vodijo od prekapilarov k centralnemu mozgu), neko splošno telesno stanje, ki ga doživimo kot čustvo žalosti, jeze, veselosti i. dr. ali kot mešana čustva. Primer k zadnjemu: „Ne vem, ali bi se smejal ali jezil!“

Čustvo torej rezultira iz stanja vazomotoričnega sestava in to zopet zavisi od izprememb v notranjih organih. Tako Lange in James! Po start teoriji pa sledi afekt neposredno iz čistega duševnega doživljanja in po

tej teoriji smo vajeni tudi verovati, da obratno afekt šele povzroča gotove telesne izpremembe. Tako človek od žalosti zboli, jeza in skrb mu vzameta tek do jedi, od straha obledimo, v močnih afektih omedlimo. itd. Fraze: „Srce mi je obstalo, noge so mi odrevenele, temno mi je postalo pred očmi, vsa kri mi je šla v glavo, kurja polt me je oblila, znoj mi je izstopil, streslo me je, solze so se mi ulile, glas mi je vzelo“ so dialektični izrazi doživetih afektov. Pri kakšnih prilikah se uporabljajo, si pač lahko zamisli vsak sam, saj vsi okušamo življenje.

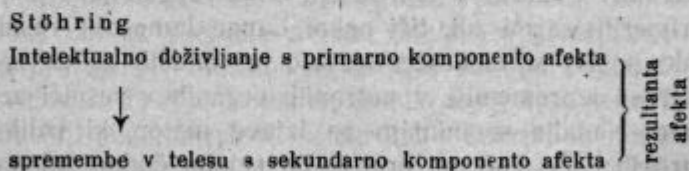
Vidimo torej, da je potek kavzalne zveze med afekti in izpremembami v telesu po stari teoriji ravno obraten napram Lange-Jamesovi. Radi boljšega umevanja in pregleda hočem podati tudi shemo obeh teorij:

Intelektualno doživljanje: Zaznave, predstave, sodbe, asociacija itd.

Izpremembe v telesu: Stanje vazomotoričnega živčnega sestava, koje zavisi od fizioloških procesov (prebava, obtok kri, izločevanje žlez itd.) Nadalje reflektorično in samohotno gibanje mišic in udov.

V kolikor je stara teorija izgubila na veljavi in v kolikor ima prava do tega Lange-Jamesova, prepuščam debati in nadaljnjemu izkustvu. Omenila bi samo še, da skuša Stöhring ubrati neko srednjo pot, ki jo hočem istotako začrtati v shemi:

Primerjajte vse tri sheme in vodi naj vas pri tem izkustvo praktičnega opazovanja! Gotovo je, da nam to (prakt. opazovanje) ne more dati dovolj poročila, ampak moramo upoštevati tudi tu izsledke eksperimentalne psihologije, one činjenice, ki nam je že v svojih začetkih odkrila toliko dragocenih tajnih dejstev, ki nam kažejo nova naravnejša pota v vzgoji in pouku.

Dosedaj so se ti poizkusi raztezali na mimiko in pantomimiko s slikanjem in filmom, na bitje srca in žile s pomočjo posebnih aparatov (kymografion), na afektivni učinek različnih povžitih ali vbrizganih sredstev v krvni tok in žleze. Spominjam na delovanje opija, alkohola, hašiša in medicinskih sredstev.

Imela sem na dunajski Učiteljski akademiji priliko prisostvovati in se udeleževati takih poizkusov, a bili so premalo številni (v pol letu), da bi se dalo iz njih sklepati na pozitivne občeveljavne rezultate. Pri tem so živa bitja in to najbolj človek kot misleča stvar tako kompliciran duševni ustroj, da ima vsak individuj svoje izjeme, zato črpa eksperimentalna psihologija dejstva lahko šele iz mnogoštevilnih protokolov, fiksiiranih po starosti in spolu poizkusnih oseb.

Toliko o čustvu.

Priključno k temu bi rada v naslednjem poglavju podala pregled mišljenj o medsebojni zvezi fizičnega in psihičnega sveta.

Eno najbolj perečih vprašanj današnje filozofije je: V čem obstoja bistvo duševnega življenja? V čem medsebojna zveza fizičnega sveta in duše? Kje se začne čisto duševno življenje, kjer telesnega vpliva ne opažamo več?

Taka ali podobna vprašanja si stavijo danes že napol uki ljudje, pa bi si jih mi učitelji ne, ki imamo z dušami opravka? Duše so oni material, ki ga oblikujemo, zato ga moramo dobro poznati. In kdor se trudi, da bi ga poznaval, mu kaj lahko vsaj pri inicijativi pridejo gorenja vprašanja na um.

Že mnogo pred nami, da Grkov (Leukip-Demokritova atomistika) pobleže ne omenjam, so skušali ta vprašanja znanstveno rešiti, a do naj-novejše dobe se jim ni dovoljno posrečilo in neče se jim v doglednem času. Morda nikoli!

Do pojma duše v najožjem pomenu so se povzpeli že prvi zgodovinski ljudje, ki so vsemu gibajočemu, tudi ognju, vodi, vetru, pripisovali življenje in torej tudi dušo. Dušo večjo od človeške, kajti gorostasni so se jim zdeli ti elementi v svojem delovanju. Tajni strah in spoštovanje jih je navdajalo in izkazovali so jim nadčloveško čast. — Do tega, da so tem predmetom pripisovali življenje, jih je najbrž privedel pogled na mrtvega človeka, ki se ne giblje več. Razširil se je ta pojem duševnega življenja socialnim potom, kakor nameravam pokazati to v neki drugi razpravi. Divjakom je sedež duševnih zmožnostij celo telo. Tako nahajamo nekulturna plemena v osrednji Afriki, ki razkosajo mrtvega sovražnika in snejo njegovo meso, osobito srce, in pijejo kri misleči, da si s tem prisvajajo njegovo hrabrost in zvitost. Le take zmožnosti upoštevajo, ki v življenju pridejo očito do veljave (na pr. tudi močan glas) in to jim je pravzaprav duša.

V židovski in krščanski veri se je dolgo časa (do koncila v Vienue 1134) obdržala Aristotelova troedinost človekova: telo, duh (grški: nos) in duša (atman). V nemškem in drugih književnih jezikih so se ti termini ohranili (ter prešli v filozofijo) in dobro se še spominjam, kakšne težkoče so nam delale na učiteljišču definicije duha in duše (Geist, Seele).

Descartes razločuje v svetu dvoje: prostorna telesa fizičnega sveta in miselni duh živih bitij, ki se nam očituje kot zavest. To je duša. Sedež duši je odkazal Descartes v češeriki (Zirbeldrüse), češ, edino ona je brez para, medtem ko druge funkcije izvršujejo dvojni organi (roke, noge, oči, itd.) in so njih možganski deli paroma zastopani.

Okasijonisti so bili mnenja, da vedno ob priliki, kadar je treba spojiti duševno plat z mehanskim svetom in obratno, stori to vsevedni in vsemogočni Bog. — Leibniz je tolmačil, da duša in teo nista v nikakšni ozki zvezi, a stvarnik jima je že od vsega začetka nakazal harmonično delovanje (prestabilizirana harmonija), slično dvema urama, ki sicer nista med seboj v zvezi, a se njih kolesje sporazumno vrti in kaže isti čas.

Več upoštevanja vreden je psiho-fizički paralelizem, po katerem so vsi dogodki v človeku fiziološkega značaja, a jih zaznavamo na znotraj kot nekaj duševnega, psihičnega, na-zunaj kot fizične pojave liki dogodki mehanskega sveta. A vprašajmo sedaj: kako da drugi notranji fiziološki procesi v našem telesu (prebava, pretakanje krvi, izločevanje žlez, krčenje in teganje mišic) ne vzbujajo istotako duševnih pojavov?

Torej tako materijalistično tega paralelizma ne moremo in ne smemo vzeti, čeravno se ga je s trdnim prepričanjem oklenil tudi Avenarius in iz metodološkega stališča tudi znameniti dunajski fizik Mach. Obema je psiho-fizički paralelizem nekak sistem funkcionalnih zvez med zunanjim in duševnim svetom to se pravi: gotovim duševnim potekom odgovarjajo določeni fizični procesi, a ne v razmerju kavzalnosti, temveč zaporednosti in koeksistence. Tako sledi aktu volje kontrakcija mišic, fizikalnemu učinku zunanjega sveta na naše oko, uho... sledi dotična zaznava. Posredovalni organi med fizičnimi in psihičnimi funkcijami smatra Avenarius možgane s prevodniki in ga nazivlje sistem C (principialna koordinacija).

Mach je došel do sličnih preudarkov idealističnim potom s tem, da se je intenzivno poglobljal v svoje lastno duševno življenje in iskreno prisluškoval notranjim dogodkom. Na drugi strani je genetski skušal razkriti rtzvoj pojma o duši, tako da se je postavil na stališče ljudi, ki bi prvotno živeli izolirani na svetu, vsak za sebe, in bi se potem še le združili.

Vsemirje mu je nepretrgana vrsta dogodkov. Nič ni stalnega na svetu, vse se spreminja in pretvarja. S Heraklitom bi rekli: „Vse se giblje, nič ne vztraja!“ in z Goethejem: „Svet ni, temveč bode!“

V tem večnem kaosu dogodkov razločuje Mach dvoje plati: Niz dogodkov, ki so vezani na zunanji bistveni svet, na materijo, in kojih zakonitost tedaj lahko določamo. To je fizični svet, ki je po čutilih dostopen vsem ljudem, odnosno bitjim.

Drugič, ono vrsto pojavov, ki niso vezani na substanco, a se jih na dosedaj nejasen način zavedamo, v prvi vrsti vsak v sebi in po analogiji tudi pri drugih ljudeh. To je duševni, psihični svet. Ne zdi se mu pa primerno, da bi to dvoje svetov strogo ločili drugega od drugega. vsaj iz metodološkega stališča ne, — na misel mi pridejo Goethejeve besede: „Wie alles sich zum Ganzen webt, eins in dem andern wirkt und lebt! (Faust I.)“ — kajti za duševna raziskavanja dosedaj še nimamo drugih pripomočkov na razpolago kakor te, ki se jih poslužujejo vse prirodne znanosti, t. j. opazovanje in poizkus.

Rezultati eksperimentalne psihologije so do danes sicer še skromni, a vseeno nas uverijo, da pot ni napačna, četudi ni edina, ki pelje do cilja. Da je ta znanost izza grških početkov tako malo napredovala, temu ni kriva samo verska predsodnost srednjega veka, ki tudi v svrhu anatomije in zdravljenja ni dopuščala otvarjanja človeškega telesa, smatrajoč to za oskrumbo, še večje težkoče dela ravno bistvo duše samo, ki v svojem abstraktnem jedru ni dostopno našim čutilom kakor ves zunanji svet in ki ga lahko z mehanskimi pripomočki merimo, tehtamo, štejemo itd.

Potica j k tej eksperimentalni metodi so dali psihologi-materijalisti, ki hočejo vse duševne pojave tolmačiti fiziološkim načinom. Radi jim priznavamo zaslugo eksperimentalnega raziskovanja, ki pomenja gotovo velik napredek v dušeslovju, a mnogo pojavov in problemov ostane tudi sedaj deloma ali celo nerešenih, vedno ostane na njih nekaj specifično psihičnega, kar se odmika našemu spoznanju.

ŽGEČ FRANJO:

PIJANČEVANJE, DRUŽBA IN VZGOJA.

Človeštvo se nahaja danes v največji krizi vseh kriz, ko je stari proizvodni sistem in ž njim ves družabni red pretesen in preozkosrčen — a se še ni ustvaril novi. Nahajamo se v dobi po vojni, ki nam je uničila milijone in milijone narodnega premoženja, ki nam je pohabila in pomorila milijone najboljših ljudi v mladostni delavni dobi. Zapustila je težke bolezni in prerano umrljivost, mladim vojakom je položila v krepke zdrave prsi kal bolezni. Z bedo in revščino, z gladovanjem in pomanjkanjem je zlomila nebroj mater, da rodijo danes le še duševne in telesne slabiče. Gospodarstvo propada in tovarne se zapirajo, mesto da bi se otvarjale nove. Delamržnost se je razpasla in o morali danes težko govorimo. Vse je kaos, v kojem se nikdo več ne spozna! Razvoj pa hiti z naglico, kakor še nikdar poprej. Stare države propadajo, nastajajo nove, meje se popravljajo vsak dan. Nič ni stalnega; nehoté čutimo, da nas je pograbil nek vrtinec, ki nas suče in vrti, da nas je pograbilo valovje, ki nas nese z mrzlično naglico naprej. Kam? Kdo ve!

Toda naj pride kakorkoli; enega potrebuje človeštvo danes in naš narod, če hoče izlečiti vse rane svetovne vojne, če hoče to krizo preboleti in preživeti in to je — vzgoja za pošteno in smotreno delo. Če je bila vzgoja kedaj potrebna, je potrebna posebno danes, ko smo doživeli toliko razočaranj, ko je človeštvo doživelo takorekoč bankrot. Marsikaj kar je bilo prej večno, trdno, nespremenljivo, se je že zrušilo in se še ruši danes, kar je bilo nemogoče, povstaja.

Novi vidiki se nam odpirajo, novi horizonti se širijo! — In če je potrebovalo človeštvo kedaj zidarjev z močno in krepko roko in voljo, ki bi položili temelje novemu življenju in novemu delu ter zidali, zidali — jih potrebuje danes, po katastrofi, ko je še vse razrušeno in uničeno.

Začeti bomo morali z vzgojo samega sebe in z vzgojo širokih plasti in mas. Začeti bomo morali lečiti rane, ki bolijo in pečejo najbolj, ki ovirajo najbolj plodonosno resno delo. Ni treba teh ran skrivati in se jih sramovati, to ne dovede nikamor. Brez usmiljenja jih moramo odkriti, si jih ogledati natančno in pozorno, moramo jih poznati, če jih hočemo izmiti in lečiti!

Ena izmed najnevarnejših in najzahrbtnejših, ki jemlje posamezniku in celim narodom smisel, veselje in voljo do dela, ki jim jemlje duševne in telesne moči, je alkoholizem.

Nočem biti nikak pridigar - jezuit, nočem biti nikak agitator, ne nestrpnež, ne prenapetnež. Opozoril bi le rad vse, ki ljubijo naš narod resnično, ki mu hočejo posvetiti svoje moči in ki ga hočejo dvigati etično in materijelno, na to velevažno vprašanje. Le nekako mimogrede se hočem dotakniti vpliva in posledic uživanja alkohola pri posamezniku in pri družbi.

Sam sem doma v ptujski okolici, ki je radi šnopsarstva razypita po vsej Sloveniji. Toda če si ogleda kdo njeno sliko natančneje, bo spoznal v njej kakor v Dolini šentilorjanski celo našo domovino.

Že kot čisto majhen otrok sem videl soseda z velikimi brki dnevno, kako se je proti večeru opotekal in se plazil večkrat po vseh štirih mimo naše hiše. Čudno se mi je zdelo, da tako velik in močan človek z brki ne zna še dobro hoditi in je tako slep, da ne vidi za našo hišo niti majhne mlake in da ob belem dnevu zabrede vanjo. Ko je došel domov, sem slišal redno kreg in prepir, soseda je plakala in plakali so otroci. Nisem razumel, zakaj plače, toda njen plač me je bolel v dno duše, rad bi ji olajšal bolečine! Postajal sem večji. Pogosto sem videl režati v obcestnem jarku ljudi ob belem dnevu. Druge spet sem slišal, kako so v gostilni kričali, se prepirali in peli takrat, ko je solnce sijalo znanj tako prijazno, ko je vabilo in klicalo polje na delo, ko je bilo delo najnujnejše. Vedel sem že, da so ti ljudje samo radi popivanja in pijančevanja taki in da jim jemlje pijača veselje do dela. Ob prazniku me je vzela oče s seboj v Ptuj in šla sva tudi v slavno Hutterjevo šnopsarno.

Ves del mesta je smrdel po žganju. Ljudje so prihajali po žganje od vseh strani. Prihajali so s sodčki in s steklenicami, peš in na vozovih, po pet, po šest ur daleč kakor na božjo pot! Pač žalostna božja pot k nogam vsemogočnega samodržca alkohola! Napolpijane so postajale gruče ljudi pred šnopsarno, se prerekale, kričale, preklinjale. Po vseh sosednih ulicah so se opotekali pijani ljudje. V šnopsarni sami strašna gneča, krik, prepir, preklinjanje, potna telesa in oduren smrad po žganju. Gnusili so se mi pijani ljudje, iz ust jim je smrdelo ... Po dolgem čakanju in prerivanju je kupil oče žganje in prinesel je posebej še majhno stekleničico „sladkega“. Pil je in tudi meni je dal piti. Taka je bila pač navada. Žganje so pili delavci pred zajutrkom, za južino, pred- in popoldne, pili so kosci, kopači in drvarji ter so imel žganje vedno pri sebi, da so se lahko „krepčali“. Pili so ga ženske in pili so ga otroci. Kakor meni oče v šnopsarni, tako so dajali povsodi starši in odrasli otrokom pijačo, češ boš bolj močan. Če pa je mlado grlo peklo in otrok ni mogel piti, so mu vlili žganja na kruh. Odlikovali so se s tem posebno mlatiči od nekod iz Slovenskih goric, da so otroke navajali na žganje. Ne vem, če bi še pripomnil, da brez žganja niti delavca ni bilo mogoče dobiti pred vojno, da je to bil pogoj sine qua non.

Ko sem bil osem let star, me je hlapec opijanil. Toda starši mu niso nič rekli, le smejali so se moji pijanosti. Pri birmi sem bil zopet pijan. In tako ubijajo sistematično otroke, jemljejo jim telesne in duševne moči ter začenjajo že takrat, ko je otrokova notranjost še nežna in rahla, da ubijanje ja sigurneje uspeva. Toda niso krivi toliko starši in nevedne mase, kakor pa tisti, ki bi jih morali podučiti, jim dati dober zgled sami, jih voditi k dobremu.

Dali so me v gimnazijo. Marsikaj sem videl, toda nisem obračal na vse to več zanimanja. Saj je bilo vse to tako navadno, tako vsakdanje. Zdelo se je, da je tako usojeno, da tiči prokletstvo v življenju samem. Fantje so se pretepali ob nedeljah in praznikih. Kar jaz pomnim, so ubili dva mladeniča iz naše vasi tovariši v pijanosti. Najhujši pijanec se je obesil, drugi je umoril svojo ženo s sekiro in jo zavlekel na železniško progo, da je vlak truplo še bolj razmesaril. Več gospodarstev je radi pijančevanja gospodarja šlo na kant, otroci so se raztepli po svetu in on je na stare dni beračil. Oblastno in kruto je kraljeval alkohol, brez usmiljenja! Pokoriti si je znal krepke moške v najlepši dobi, ki so pozabili na svoje dostojanstvo človeka, moža in očeta in so se valjali po jarkih in cestah. Pokoriti si je znal starce, ki so živeli vse svoje življenje pošteno in v delu, žene-matere, otroke. Vse mu je hlapčevalo zvesto in vdano in nikogar ni bilo, ki bi zaklical našemu ljudstvu s krepkim, mogočnim glasom: „Stojte, ne žrtvujte svoje sreče in vsega kar imate; lažnjivemu molohu.“ Tisti, ki bi bili za to poklicani, so se klanjali zlatemu teletu najgloblje.

In vendar je dospela tudi k nam vest, da se baje že borijo v drugih deželah proti pijančevanju, da poizkušajo tam dokazati na podlagi izkušenj in številik strašne posledice alkohola. Čuden se nam je spočetka zdel ta boj in novi nauk, a že kmalu je dijaštvo z navdušenjem sledilo novemu pokretu. Preden je potoval po naših krajih Elpidij, sem bil že abstinent. Bila nas je lepa četa, hrabra in pogumna — a danes je razbita! Razbila jo je vojna, razbil jo je pohlep in stremljenje po uživanju pri vojakih in razveseli se človek, če sreča po dolgih letih vojaka naše čete, ki je ostal zvest.

Od takrat sem gledal posledice pijančevanja v drugi luči in videl sem mnogokaj, česar prej sploh nisem slutil. Najbolj pa me je zadelo sistematično okuževanje prebivalstva v Halozah z žganjem. Tuji pri-tepenci so prodajali posestnikom žganje na up. Ti so pili in pili brez zle misli, brez računa naprej, dokler je le krčmar žganje dal. Cankar piše tako krasno v svojem „Krčmarju Eliji“ in pri čitanju te zgodbe sem se nehote spomnil na Haloze, nekdanje naše Haloze. Danes poseda ptujska nemška „Sparkasse“ velik del Haloz. Mogotci z Dunaja, z Gradca in bogveodkod imajo tam svoja posestva, svoje vinograde, na gričkih imajo svoje vile — a naši ljudje? Oni so tam hlapci in sužnji, ki delajo še danes za sramotno plačo dveh do šestih kron dnevno brez hrane. Naši ljudje so se izseljevali ter si šli iskat nove domovine, nove sreče v rudnike, kamnolome, v tovarne. Za staro jih je ogoljufal in opeharil alkohol, a v Halozah so zavladali tujci.

Trdo in trpko življenje je spremenilo moje mladostno navdušenje v zavest, da je ena izmed prvih nalog bodočih voditeljev in vzgojiteljev — neizprosno boj proti alkoholizmu. Nesmiselno je vsako delo za kulturo in prosveto, dokler se ne otresejo ljudje te strasti, te slabosti, ki mori dušo in telo, ki dela iz dobrega človeka neumno živino ali pa celo surovo in krvoločno zver.

Preživel sem v Rusiji dobo revolucije. Ko se je leta 17. spomladanska ofenziva Kerenskega popolnoma izjalovila in vlada vkljub velikemu pritisku ni dala kmetu niti pedi zemlje, so se začeli poleti pogromi. Na vseh concih so goreli hutorji (majhne grajščine), kmetje so jih razbijali in palili; odgnali so živino, lastili so si zemljo, sekali so gozdove pomješčikov (grajščakov) in vojaštvo je z njimi simpatiziralo. Bili so neomejeni gospodarji. V bližini našega mesta je bila velika tovarna špirta, ki se pa že dalj časa ni smel prodajati. Sedaj je bila ugodna prilika priti zopet do ljubljene vodke. In res so začeli kmetje vreti od blizu in daleč skupaj, nekateri so se vozili po cele dneve, samo da bi se lahko napili in vzeli še kaj s seboj. Kdor pozna Rusa, pozna njegovo strast do žganja. Na ogromne kadi in sode, polne špirta, so plezali po lestvicah. zajemali so z vedri in pili do onemoglosti takoj na sodovih. Pri tem zajemanju jih je popadalo štirideset v sodove in jih v špirtu potonilo!

Nihče jih ni reševal pravočasno; strast drugih, ki so zajemali in pili, je bila prevelika, da bi mislili na nesrečne brate. Izvlekli so jih šele, ko je bilo že prepozno.

Tudi pri nas sem videl slične ljudi, videl sem jih med delavstvom in med častniki, med preprostim ljudstvom in med inteligenco. V Rusiji pa sem videl ljudi tudi takrat, ko niso pili več, ko so postali res ljudje, vredni imena človek.

S tem sem hotel pokazati le, kako nevarna je ta rana tudi pri nas in da je ravno pri nas pijančevanje in popivanje med vsemi Slovani razširjeno mogoče najbolj. Toda dosedaj sem pokazal samo, da je tudi pri nas pijančevanje udomačeno, da je postalo strast in da korenini globoko, globoko v značaju mogoče, mogoče že v duši naroda. Sedaj bi pa rad opozoril na vplive in posledice alkohola, ki so nujne in neizogibne. Povedal ne bom mnogo novega ali pa nič — toda ni to moj namen. Pokazati hočem le in odkriti rano, ki je v gotovih slučajih lahko smrtna za cele narode, ne samo za rodbine ali pa posameznike. Moj namen je pokazati nevarnost, ki nam preti, če bomo prevzeli to vprašanje, ta problem, ki je tako tesno spojen s kulturo, z napredkom, z bodočnostjo našega naroda, celega človeštva. V novodobni Rusiji, v Ameriki, v Švedski in Norveški, v Danski itd. povsodi razumevajo važnost treznosti, le pri nas imamo za treznost samo pomilovalen nasmeh, za abstinenta le kako ironično zbadljivko. Toda gotovo bi marsikomu zamrl na ustnicah ta zaničljiv posmeh, če bi le videl vso bedo in revščino, vse neštevilne žrtve, vso nesrečo, ki jo povzroči alkoholizem. Te posledice si hočemo ravno ogledati, mogoče da bo se vendar kdo ustavil ob tem problemu, malo premislil in nazadnje rekel: „Če je tako, potem pa boj na nož, na pest! Alkoholizem, pijančevanje moramo streti z lastnim nastopom, z lastnim zgledom, z besedo!“

* * *

O vplivu uživanja alkohola na posamezne dele našega telesa, na naš organizem in na zdravje posameznika ne bi rad mnogo govoril. Mene osebno to vprašanje ne zanima preveč in zdi se mi, da je to bolj stvar zdravnika nego sociologa in vzgojevalca. Sicer pa mislim, da je to vse več ali manj znano. Kdor pa bi se hotel s tem vprašanjem posebej pečati, naj vzame kako zdravniško knjigo (n. pr. Hoppe ali kaj drugega) in tam bo našel dovolj snovi in dovolj dokazov. Zato tudi ne bom navajal statistike umrljivosti pivcev in nepivcev, nalezljivosti kužnih bolezni itd. itd. Interesantnejše in važnejše za vzgojevalca pa je dejstvo, da je medicina v proučevanju socijalnih predpogojev človeških bolezni prehodila dolgo pot čez higijeno stanovanj, zraka in vode ter se ustavila končno pred elementi, iz kojih izvira vsa socijalna revščina in vse socijalne bolezni. Obstati je morala pred pavperizmom, nenravnostjo in alkoholizmom.

V veliko slučajih pa je alkoholizem vzrok tudi prvih dveh. Toda o tem še pozneje, ko bomo govorili o alkoholizmu kot o družabnem zlu.

* * *

Nas vzgojitelje in pa bodoče vzgojitelje zanima v prvi vrsti vpliv uživanja alkohola na možgane in s tem na razum in duševnost človeka, na misli, razsojanja in čustva. Naša naloga je vendar oblikovati duševnost človeka. Človeka pravim in ne učenca, kajti nujno je danes, da pade zastarelo naziranje — češ vzgoja spada samo v šolo. Vzgoja mora zapustiti ozke meje šole, kajti vzgoje so potrebne danes ravnotako tudi široke plasti in mase, potrebna je je naša inteligenca, potrebni so je vsi sloji. Če hočemo torej oblikovati duševnost našega človeka sploh, jo moramo dobro poznati in poznati moramo tudi vpliv alkohola nanjo.

Danes je dokazano, da uživanje alkohola mišljenja in umskega dela nele ne pospešuje, temveč da ga naravnost ovira. Vpliv alkohola po zavžitju dveh litrov piva se čuti in pozna pri umskem delu še dva do tri dni. Prof. Aschaffenburg je n. pr. dal stavcem najprej delo brez pijače, potem pa po zavžitju 36 gr. alkohola (približno en liter piva). Stavcem se je zdelo, da so po pijači lažje in vestneje delali in tudi več napravili. Toda čudo: rezultat je pokazal, da je delasposobnost padla na pet šestin. Napravili so torej za šestino manj kakor pa brez pijače.

Raziskovalec Ach je na bobenček navil trak papirja, na katerem so bile napisane posamezne besede in zlogi. Vrtel ga je tako, da so besede brzele mimo ozke špranjice in se v njej za hip pokazale. Pustil je večkrat čitati te besede večje število učencev, medtem ko je vrtel bobenček. Napravil je poizkus najprej brez alkohola ter natančno ugotovil rezultat. Nato je napravil isti poizkus po zavžitju 30 cl piva (pribl. tri četrt litra). Pogreški pri natančnosti čitanja so poskočili za 175 %, pri izpuščanju besed pa za 1560 %. To je dokaz za naravnost neverjeten vpliv alkohola na delovanje možgan, kar se tiče hitrosti in natančnosti duševnega dela.

Ludi vsi poizkusi Kraepetina in njegovih učencev dokazujejo jasno slab vpliv alkohola na seštevanje, računanje, na učenje na pamet, na asocijacijo misli, na razsojanje itd. Dokazujejo nam zmanjšanje delazmožnosti možgan že po neznatnih dozah alkohola.

Seveda je s tem vplivom v najtesniji zvezi uspeh učencev v šoli. Holandska statistika poroča o uspehih 1790 učencev sledeče: Od otrok, ki redno uživajo alkohol, je imelo prvi red 14:7 %, zadnji red 45:3%. Od abstinentov je imelo prvi red 34:6 %, zadnji red 16:6 %.

To bodi glasen opomin učiteljem, ki se še ne zavedajo izredne važnosti treznosti in popolne abstinence za otroke. Ni samo njih naloga, da vtepajo učencem znanost v glavo, temveč tudi, da odstranjujejo vse ovire uspešne vzgoje.

* * *

Če torej človek užije tudi majhne količine alkohola, postanejo možgani težki in okorni, sledi nekakšna omotica možgan. Če se pa opijani, je naravnost nesposoben za kakršnokoli razmišljanje, razsojanje ali preudarjanje. Pijan človek, in tak je lahko vsak, ne samo pijanec, ne more več presoditi, kaj je dobro in kaj slabo, kaj je lepo in kaj grdo, kaj dostojno in kaj nedostojno, kaj sme in česar ne sme. Najmanjša malenkost ga razburi in lahko zamori v njem vsak čut za dobro in plemenito, lahko napravi iz njega divjo in krvoločno zver brez srca. O tem pričajo pač najboljše neštevilni pretepi, poboji in zločini, storjeni v pijanosti.

V Nemčiji je bilo leta 1907. med 530.000 obsojenci 200 tisoč takih, ki so zašli le vsled pijače v hudodelstva. V pokojni Avstriji je prišlo letno 120.000 ljudi v ječe radi hudodelstev, storjenih v pijanosti. Največ zločinov in pobojev se zgodi seveda v nedeljo, ko se največ pije. Skoro obče znana je sledeča statistika, ki jo je že tudi „Sveta vojska“ neke priobčila: V Heidelbergu je preiskal neki zdravnik 1115 pobojev in od teh se jih je izvršilo v nedeljo 502, v pond. 182, v torek 95, v sredo 67, v četrtek 62, v petek 82, v soboto 94, neznanih 32. Od teh 1115 slučajev se jih je pripetilo 742 v gostilni, torej skoro dve tretjini.

V pijanosti človek ne obvlada samega sebe, on podleže svojim strastem in živinskemu nagonu ter jim sledi slepo. V pijanosti cvete prostitucija najumazanejše vrste in ž njo cvetejo spolne bolezni, ki postajajo katastrofalne ne samo za dotičnika, za ženo in potomce, temveč za cela mesta, za cele kraje. Samo zaradi enega nenravnega koraka storjenega v pijanosti se morajo pokoriti večkrat celi rodovi bolnih potomcev, ki se rodijo slepi in pohabljeni, bebci in idijoti.

Leta 1907. je bilo v Nemčiji 12.777 samomorov in pri 1533 je bil alkohol neposreden vzrok. V koliko slučajih pa je bil posreden vzrok, ker je dovedel do gospodarskega ruina, do bede in revščine, do poneverbe in tatvine, do raznih bolezni?!

* * *

Oglejmo si sedaj še nekoliko vpliv alkoholizma na naše narodno gospodarstvo, na delazmožnost in na veselje do dela. Oglejmo si tudi, kam gre naš denar.

Vse kriči danes — delo, delo! Če se hočemo kedaj dvigniti iz prepada, kamor nas je pahnila današnja svetovna gospodarska kriza vključivši vojno, tedaj bomo morali delati, delati in zopet delati! Vsak bo moral napeti vse svoje sile in moči, vsi bomo morali delati, ne izvzemši niti aristokratskih in danes še privilegiranih slojev. In ravno naša naloga je in bo: vzgajati maso in posameznika k resnemu, poštenemu delu.

Če pogledamo kadarkoli podnevi na ulico v Ljubljani ali v kavarno, vidimo povsodi zadosti pohajkujočih. Če pogledamo naše zidarje ali kake druge delavce, tudi oni ne delajo kakor bi si človek želel. In tukaj bo treba človeka, njegovo dušo, njegovo mišljenje popolnoma preoblikovati, zbuditi v njem čut odgovornosti in dolžnosti. Toda zašel sem malo in vendar je to tako važno vprašanje, da bomo se ga morali enkrat radi, neradi lotiti. Oprostite! Če hočemo torej vzgojiti človeka za delo, bomo morali predvsem odstraniti ovire plodnosnega dela.

V kakem razmerju pa sta delo in alkohol? Če govorim z našim kmetom ali delavcem o opojnih pijačah, mi pravi: „Vam, ki delate z glavo, ni treba piti. Za težko delo pa je pijača neobhodno potrebna, če hočemo kaj zdržati. Malo ga potegnem in gre takoj lažje.“ Res je, priznam mu. Prve trenotke po zaužitju pijači gre lažje, če je bil človek utrujen. In to naše ljudi vara. Kadar je človek delal dovolj in potrebuje telo, mišice in živci oddiha in počitka, postane utrujen. Utrujenost je znak, da naj ne prenapenja svojih moči. Alkohol pa ima svojstvo, da omami možgane in živce, ki naznanjajo utrujenost. Zato učinkuje alkohol hipno kakor bič, toda novih moči ne da, temveč jih še jemlje. Človek čimdalje bolj peša in če še le hoče pomagati ter premagati utrujenost z alkoholom, omaga slednjič popolnoma. Mi vemo, da dober turist ne jemlje v gore niti kapljice alkohola, da bi ga užival in se krepčal z njim, da ga že več dni pred tekmami ne uživajo kolesarji, telovadci, atleti itd., kajti brez alkohola lahko vzdržijo vse napore. Zdravnik dr. Parkes z Andrew Clarkom je napravil z vojaštvom sledeči poizkus: Vzel je gotovo število približno enako močnih in vstrajnih vojakov ter jih podelil na dva enaka oddelka. Prvi oddelek ni užival nikakih opojnih pijač, drugi je imel pri delu na razpolago pivo. Obem oddelkom je dal enako delo, za katero pa so dobili vojaki posebej plačo, tako da so radi delali. Sedaj je opazoval. Od začetka je oddelek abstinentov zaostal. Neabstinenti so imeli pri sebi vrče piva ter so pili, ko so postajali utrujeni. Toda že čez nekaj ur so začeli pivci pešati in proti večeru je pustil oddelek abstinentov oddelek pivcev daleč za seboj. To se je ponavljalo več dni in nazadnje so pivci prosili sami, da se jih sprejme med abstinente. Sedaj pa je dr. Parkes zamenjal vlogi. Prejšnji oddelek pivcev ni dobival sedaj nikakih pijač, pač pa so dobili prejšnji abstinentje piva, kolikor so hoteli. Isti uspeh. Abstinentje so daleč prekosili pivce.

Delazmožnost torej z uživanjem alkohola pada. Vendar ni to glavno. Nevarnejše in težje posledice ima dejstvo, da z uživanjem opojnih pijač pada veselje do dela sploh, veselje do gospodarstva. Človek, ki je začel popivati, mrzi delo in se mu odteguje, kjer le more. Zanimarja svoje dolžnosti napram družini in v službi, na misli mu je le pijača. Kmalu zgubi še voljo, da bi se poboljšal, da bi pustil pijančevanje. Če je imel službo, jo mora slednjič radi malomarnosti in nebrižnosti izgubiti. Ali

je treba še posebej dokazovati, da popivanje ovira delo, da pijančevanje postane tudi s tega vidika socialno zlo, ker odtuji ljudi delu?

Če že ne bi alkoholne pijače nič stale, če bi bile popolnoma zastonj, bi vendarle škodovale, ker ovirajo resno in pošteno delo, ker jemljejo veselje in voljo do dela, ker slabijo naše telo. Tudi darovane pijače ali pijače zastonj imajo v vsakem oziru le negativno vrednost in nespametno je če kdo pije, ker dobi zastonj. Koliko večjo škodo pa nam povzroči alkoholizem, če pomislimo, koliko opojne pijače stanejo. Ne samo, da nas ovira pri delu, da nam jemlje duševne in telesne sile, mi ga moramo za to slabo uslugo še drago plačati!

V Nemčiji so izdali leta 1908. za pivo, vino in žganje po minimalnih cenah računano 2 milijardi, 695 milijonov mark, kajti izpili so 70 milijonov 577.000 hl piva, 2,650.000 hl žganja in 3,136.000 hl vina. Kako ogromna je ta svota, lahko razumemo le, če primerjamo razne druge izdatke z izdatki za alkohol. Leta 1910. je izdala Nemčija za vojaštvo in mornarico 1,250,357.000 Mark kot eminentno militaristična država. Vsi izdatki države so znašali 2,853,800.000 Mark, izdatki samo za opojne pijače pa 2,700,000.000 Mark. Vsi državni dolgovi so znašali 4,373,500.000 Mark. Niti dve leti torej pred vojno Nemci ne bi rabili za poplačilo državnih dolgov, če bi se zdržali vseh opojnih pijač in jih s to svoto plačali.

Tudi mi siromašni Slovenci smo imeli milijone na razpolago za alkoholne pijače. Za samo pivo smo izdali Nemcem letno deset milijonov kron. Za vse opojne pijače pa smo izvrgli letno približno sto milijonov kron pred vojno. Lahko so nas zaničevali in brcali Nemci, saj smo si sami pletli bič, ki je žvižgal po naših hrbtih, saj smo sami zvesto nosili nemškimi šnopsarjem in tovarnarjem milijone, da so lahko na naši zemlji zidali šulverajnske šole.

Izdajali smo torej denar za alkoholne pijače ter metal milijone v stran kajti dobička nismo imeli prav nobenega. Nasprotno: s temi težko pridobljenimi milijoni smo si kupili le mržnjo do dela in lenobo. Toda kupili smo še mnogokaj več! Kakor smo videli na primerih in na statistiki, se zločini, poboji in pretepi množijo sorazmerno s popivanjem in pijančevanjem. Za pretepače in zločince stavi današnja družba razne jetnišnice, zapore, prisilne delavnice, potreben je številni sodnijski aparat, potrebni so pazniki in vse to stane zopet. Kjer je mnogo popivanja in pijančevanja, tam je tudi mnogo bede in revščine, tam je mnogo boleznih, mnogo starcev brez sredstev, mnogo zapuščenih otrok. In za te je treba bolnišnic, sirotišnic in hiralnic, treba je zdravnikov, zdravil in strežnic in vse to stane ogromne svote. Z denarjem, ki bi bil tako potreben povsodi, povsodi, s tem denarjem kupujemo le lenobo, nenravnost, kupujemo si ogromne stroške, nepotrebne in nove stroške. Ali je čuda potem, če ni sredstev za izboljšanje šolstva, za zgradbo železnic in cest, za zgradbo javnih

poslopij? Ali je čuda, če kmet stoka pod bremenom davkov in si ne more nabaviti strojev? Ali je čuda, če vlada povsodi revščina in pomanjkanje? Ali je čuda, če se pusti hirati in umirati naše srednješolsko in visokošolsko dijaštvo? Saj še za drugo ni denarja.

Sto milijonov smo izdali mi Slovenci letno za opojne pijače pred vojno in koliko solza, koliko nesrečnih rdbin, koliko prerane umrljivosti je prineslo teh sto milijonov. Ob tej točki bi se morali ustaviti vsi naši državniki, naši sociologi, naši politiki, naši vzgojitelji, naši zdravniki. Vsi bi morali nastopiti proti temu zlu. To ni več zasebna stvar posameznika, to je stvar (cele) družbe. Ne trpi samo dotični, ki popiva, trpi predvsem njegova rodbina, trpe žena in otroci, starši in bratje, trpi bližnja in širša okolica. Trpi pa cela država, kajti čim več je pijancev, tem manj je poštenih delavcev, čim več se pije, tem več je stroškov za jetnišnice, bolnice in sirotišnice. Čim več se pije, tem več je zločinov, nenravnosti in surovosti, tem manj pa je volje za resno in plodonosno delo. Čim več se pije, tem več je bede in revščine, tem več krega, kletvic, prepira, tem več sovraštva in manj ljubezni, tem več je nesreče. Čim več se pije, tem slabotnejši so ljudje, tem slabotnejši je celi narod, na duhu in telesu, tem bolj je sposoben za suženstvo in tlačanstvo, brez samoza-vesti, brez energije. Itd.

Jasno je, da je na ta način tangiran vsak in da je v interesu vsakega, da deluje proti alkoholizmu. Starši, cerkev, šola in državne oblasti, vsi bi morali nastopati skupno proti popivanju, proti pijančevanju. Toda ne le s puhlo besedo, temveč z živim zgledom. Ko bi se vsi starši zavedali svete naloge, ki so jo prevzeli z otroci, tedaj bi bilo manj nesreče na svetu, manj pokvarjenih ljudi in manj pijancev. Ko bi se vedno zavedali, da morajo iz otroka vzgojiti dobrega in plemenitega človeka, koristnega člana družbe in da morajo izpolniti vse predpogoje, da lahko postane srečen, tedaj bi jih mnogo vzgajalo drugače. Otrok smatra starše za nek ideal, če so res pravi starši, in od njih se nauči kretenj, govornice, obnašanja, navad, razvad, a tudi slabosti in strasti. Dejanje in živi vzgled je otroku vse, lepa beseda, samo beseda nič.

To bi morali starši uvaževati in si biti tega svesti. Marsikaterikrat bi požrli nelepo besedo, vzdržali bi se marsikaterikrat dejanja, ki jih poniža v očeh otroka, marsikaterikrat bi na ljubo svojemu otroku odklonili, pijačo in mu rekli, da bo le takrat srečen, če se ne vda tej najgrši in najnevarnejši strasti. Jaz mislim, da za starše, ki iskreno in globoko ljubijo svoje otroke in ki jih hočejo videti kedaj srečne, ni nobene težave se vzdržati popolnoma opojnih pijač, že samo radi sreče otrok. Vem, da bi marsikatera mati rajša vrgla stekleničico žganja ob tla ter ga nikdar več ne pokusila, kakor pa da vidi kedaj, kako vlačijo njenega sina radi pretepa, uboja ali tatvine orožniki vklenjenega okrog. In vendar

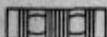
je velikokrat vzrok tudi nespamet matere, ki daje otrokom pijačo in celo žganje ter jih tako kvari na duši in telesno, jih pripravlja in vzgaja za zločine in surovost.

Da pa se to pove materam in očetom, za to so poklicani v prvi vrsti naši učitelji. Isto visoko nalogo, najvišjo in najsvetejšo imajo tudi učitelji: Vzgajati mladino in naš narod za srečno življenje, kazati jim pot naprej ter odstranjevati vse ovire, ki leže na poti kulture in omike, na poti napredka. Otroke vzgajajo v šoli, starše pa morajo sklicati večkrat na roditeljske sestanke ter tam nanje vplivati. Dobri učitelji že to delajo in ravno na teh sestankih je največ prilike, podučiti starše o alkoholu ter jim dati resne nasvete, kako naj vzgajajo otroke. Na teh sestankih spoznajo lahko tudi naše ljudstvo natančneje in temeljiteje, spoznajo njegove potrebe in želje, strasti in razvade in to more biti le dobro za delovanje učitelja. Naša mladina, ki je odrasla šoli, je danes zapuščena v najnevarnejši dobi, brez vzgojitelja, brez voditelja. Prepuščena je sama sebi in ali je čudež, če zabrede v gostilne. In vendar je ravno kmečka in delavska mladina polna idejalov, ki hrepeni za napredkom, kvišku; ni taka kakor si jo marsikdo predstavlja. Učiteljeva naloga je, da to mladino zbere, da organizira lepo pevsko društvo, tamburaški zbor ali kaj podobnega. Ustanovi naj kako kulturno društvo, knjižnica, bralno društvo, čitalnica in z lahkoto bo iztrgal našo mladino iz gostiln. Mladina čaka voditeljev, stopite med njo in hvaležen vam bo celi narod. Trdil pa bi, da je učiteljeva dolžnost biti vsaj trezen če že ne popoln abstinent. Če ga mladina vzljubi, bo mu sledila rada sama na poti treznosti. Učitelj bi si lahko naravnost stavil nalogo in cilj češ: iz mojih učencev ne sme biti nobeden pijanec. Če ima le nekaj energije, bi to tudi lahko dosegel. Kak blagoslov bi bil tak učitelj in kako močan bi moral postati naš narod, če bi imel samo take učitelje.

Vse to velja seveda ravnotako za vse drugo učiteljstvo, za srednješolske profesorje itd.

Temeljita, dobra vzgoja, ki razvija um in srce, dober vzgled abstinentov, živa beseda, nadomestitev gostilne in popivanja s pevskimi zbori, s kulturnim delom, z dramatičnimi predstavami, vse to skupaj lahko reši našo mladino in celi naš narod iz krempljev alkoholizma.

Tiste pa, ki imajo pogun se odreči lažnjivemu alkoholu in stopiti pred našo mladino in široke plasti ter zavpiti z mogočnim glasom: „Stojte, ne drvite naprej v lastno pogubo,“ vse tiste vabim, da osnujejo takoj abstinentske krožke in začnejo z resnim delom.

poslopij? Ali je čuda, če kmet stoka pod bremenom davkov in si ne more nabaviti strojev? Ali je čuda, če vlada povsodi revščina in pomanjkanje? Ali je čuda, če se pusti hirati in umirati naše srednješolsko in visokošolsko dijaštvo? Saj še za drugo ni denarja.

Sto milijonov smo izdali mi Slovenci letno za opojne pijače pred vojno in koliko solza, koliko nesrečnih rdbin, koliko prerane umrljivosti je prineslo teh sto milijonov. Ob tej točki bi se morali ustaviti vsi naši državniki, naši sociologi, naši politiki, naši vzgojitelji, naši zdravniki. Vsi bi morali nastopiti proti temu zlu. To ni več zasebna stvar posameznika, to je stvar (cele) družbe. Ne trpi samo dotični, ki popiva, trpi predvsem njegova rodbina, trpe žena in otroci, starši in bratje, trpi bližnja in širša okolica. Trpi pa cela država, kajti čim več je pijancev, tem manj je poštenih delavcev, čim več se pije, tem več je stroškov za jetnišnice, bolnice in sirotišnice. Čim več se pije, tem več je zločinov, nepravosti in surovosti, tem manj pa je volje za resno in plodonosno delo. Čim več se pije, tem več je bede in revščine, tem več krega, kletvic, prepira, tem več sovraštva in manj ljubezni, tem več je nesreče. Čim več se pije, tem slabotnejši so ljudje, tem slabotnejši je celi narod, na duhu in telesu, tem bolj je sposoben za suženstvo in tlačanstvo, brez samoza-vesti, brez energije. Itd.

Jasno je, da je na ta način tangiran vsak in da je v interesu vsakega, da deluje proti alkoholizmu. Starši, cerkev, šola in državne oblasti, vsi bi morali nastopati skupno proti popivanju, proti pijančevanju. Toda ne le s puhlo besedo, temveč z živim zgledom. Ko bi se vsi starši zavedali svete naloge, ki so jo prevzeli z otroci, tedaj bi bilo manj nesreče na svetu, manj pokvarjenih ljudi in manj pijancev. Ko bi se vedno zavedali, da morajo iz otroka vzgojiti dobrega in plemenitega človeka, koristnega člana družbe in da morajo izpolniti vse predpogoje, da lahko postane srečen, tedaj bi jih mnogo vzgajalo drugače. Otrok smatra starše za nek ideal, če so res pravi starši, in od njih se nauči kretenj, govornice, obnašanja, navad, razvad, a tudi slabosti in strasti. Dejanje in živi vzgled je otroku vse, lepa beseda, samo beseda nič.

To bi morali starši uvaževati in si biti tega svesti. Marsikaterikrat bi požrli nelepo besedo, vzdržali bi se marsikaterikrat dejanja, ki jih poniža v očeh otroka, marsikaterikrat bi na ljubo svojemu otroku odklonili pijačo in mu rekli, da bo le takrat srečen, če se ne vda tej najgrši in najnevarnejši strasti. Jaz mislim, da za starše, ki iskreno in globoko ljubijo svoje otroke in ki jih hočejo videti kedaj srečne, ni nobene težave se vzdržati popolnoma opojnih pijač, že samo radi sreče otrok. Vem, da bi marsikatera mati rajša vrgla stekleničico žganja ob tla ter ga nikdar več ne pokusila, kakor pa da vidi kedaj, kako vlačijo njenega sina radi pretepa, uboja ali tatvine orožniki vklenjenega okrog. In vendar

je velikokrat vzrok tudi nespamet matere, ki daje otrokom pijačo in celo žganje ter jih tako kvari na duši in telesno, jih pripravlja in vzgaja za zločine in surovost.

Da pa se to pove materam in očetom, za to so poklicani v prvi vrsti naši učitelji. Isto visoko nalogo, najvišjo in najsvetejšo imajo tudi učitelji: Vzgajati mladino in naš narod za srečno življenje, kazati jim pot naprej ter odstranjevati vse ovire, ki leže na poti kulture in omike, na poti napredka. Otroke vzgajajo v šoli, starše pa morajo sklicati večkrat na roditeljske sestanke ter tam nanje vplivati. Dobri učitelji že to delajo in ravno na teh sestankih je največ prilike, podučiti starše o alkoholu ter jim dati resne nasvete, kako naj vzgajajo otroke. Na teh sestankih spoznajo lahko tudi naše ljudstvo natančneje in temeljiteje, spoznajo njegove potrebe in želje, strasti in razvade in to more biti le dobro za delovanje učitelja. Naša mladina, ki je odrasla šoli, je danes zapuščena v najnevarnejši dobi, brez vzgojitelja, brez voditelja. Prepuščena je sama sebi in ali je čudež, če zabrede v gostilne. In vendar je ravno kmečka in delavska mladina polna idejalov, ki hrepeni za napredkom, kvišku; ni taka kakor si jo marsikdo predstavlja. Učiteljeva naloga je, da to mladino zbere, da organizira lepo pevsko društvo, tamburaški zbor ali kaj podobnega. Ustanovi naj kako kulturno društvo, knjižnica, bralno društvo, čitalnica in z lahkoto bo iztrgal našo mladino iz gostiln. Mladina čaka voditeljev, stopite med njo in hvaležen vam bo celi narod. Trdil pa bi, da je učiteljeva dolžnost biti vsaj trezen če že ne popoln abstinent. Če ga mladina vzljubi, bo mu sledila rada sama na poti treznosti. Učitelj bi si lahko naravnost stavil nalogo in cilj češ: iz mojih učencev ne sme biti nobeden pijanec. Če ima le nekaj energije, bi to tudi lahko dosegel. Kak blagoslov bi bil tak učitelj in kako močan bi moral postati naš narod, če bi imel samo take učitelje.

Vse to velja seveda ravnotako za vse drugo učiteljstvo, za srednješolske profesorje itd.

Temeljita, dobra vzgoja, ki razvija um in srce, dober vzgled abstinentov, živa beseda, nadomestitev gostilne in popivanja s pevskimi zbori, s kulturnim delom, z dramatičnimi predstavami, vse to skupaj lahko reši našo mladino in celi naš narod iz krempljev alkoholizma.

Tiste pa, ki imajo pogum se odreči lažnjivemu alkoholu in stopiti pred našo mladino in široke plasti ter zavpiti z mogočnim glasom: „Stojte, ne drvite naprej v lastno pogubo,“ vse tiste vabim, da osnujejo takoj abstinentske krožke in začnejo z resnim delom.

IZ ŠOLSKEGA DELA.

MIRKO V. SADAR:

Kako zbudimo umetniški čut v otroku.

Že Pestalozzi in Fröbel sta polagala na umetniško vzgojo otroka veliko važnost. Jedro umetniške vzgoje je pač risanje. Risanje samo v šoli pa nikakor ne zadostuje, temveč je treba otroka navajati, da riše tudi doma, seveda vse to neprisiljeno. Kdor ima rad svoje učence, mora z veseljem gledati, kako zanimanje imajo ravno za risanje. Le pogledjmo malčke, ki še ne hodijo v šolo, kako te nadlegujejo, češ nariši mi kaj. Kako hudo pa je vsakemu, ki jim ne more ustreči, ker sam ne zna. Radi tega je prva naloga vzgojitelja priučiti se sam risanja — risanja po naravi. Vzgojitelj si more biti svest te naloge in poznati cilj te umetniške vzgoje. Kdor hoče vzgojiti umetniški čut v otroku, mora sam videti, občudovati in to upodabljati.

Prvi pogoj je torej opazovanje narave, opazovano prav pojmovati in ta pojem upodobiti.

Tu mi bo marsikdo oporekal, da je mnogo takih, ki ne znajo risati. A na to naj Vam odgovorim le z besedami John Ruskina, ki pravi: „nikjer nisem našel človeka, ki sploh ne bi znal risati.“ Treba je le prave metode, ki nas nauči in privede do lahkega spoznavanja narave in to potem risati. Kdor se je naučil pisati, se lahko nauči tudi risati, saj vendar risanje ni nič drugega kot pisanje — same črte. In kakor se naučiš risanja, tako se naučiš tudi slikanja, modeliranja itd. Radi tega le pogumno že v prvem razredu pričeti z risanjem. Vsekakor pa se mora vsak dobro pripraviti za vsako uro. Snov mora imeti pripravljeno ne le za eno uro, temveč za dva tedna skupaj ali vsaj dve učni uri. Zato pa se zahteva od vsakega vzgojitelja vaje, da lahko s kratkimi potezami nariše učenec opazovani predmet. To nam mora biti vsakemu tako lahko, kakor nam je lahko naše misli izražati z besedo ali pa iste napisovati. Glavni pogoj je, da z vso vnemo, eneržijo in pridnostjo vstrajamo pri delu. Gibčnost roke je samoumevno potrebna, in če te nimamo, pa si jo privadimo in sicer tako-le: Vzemi velik papir (ovojni) in si ga postavi predse. Naredi s celo lehtjo nekaj vaj s krogom bodisi s svinčnikom, ogljem ali pa kreda. Iste vaje se delajo potem z navpičnimi in ostalimi krivimi črtami. Ista vaja se potem dela s spodnjo lehtjo, z roko, sede in stoje. Enkrat z dolgim svinčnikom, drugokrat zopet s kratkim. Čudil se boš v nekolikih vajah, kako ti postaja roka gibčna in po večjih vajah tvoj trud ne bo zastonj.

V prvem razredu rišejo otroci lahko na navadni časopisni papir, četudi je tiskan, nič ne de. Kraclanje na papirju ima za otroka veliko važnost, ker s tem pridobi roka gibčnost in se na-

vadi držati svinčnik. Daj jim pozneje prazen ovojni papir ali pa risalni papir in jim ukaži, da zvežejo z navpičnimi črtami zgornji rob s spodnjim, levi z desnim. S to vajo pridobi otrok gibčnost cele lehti, odvadimo ga pa sčasoma tistega krčevitega pritiskanja s svinčnikom na papir, ki je v poznejših učnih dobah, ako se ga ne odvadi, jako napoti.

Zanimivo je opazovati otroka, ako mu pustimo prostost v risanju. Učenec si predstavlja vedno na svoji sliki, na eni in isti več predmetov. Ako mu razložiš kako sliko, ki jo je sam naslikal in narisal, ti vedno na enem in istem mestu spozna kak drug predmet. Na pr. risanje psa; tam kjer je rep, pozna tudi ušesa, obenem noge, dasiravno ti kot odrašččen tega ne moreš opaziti. Otrok ima namreč v sebi nekak umetniški čut. On je nekaj narisal, seveda kar ni spoznal v predmetu, je izpustil, torej ni imel jasne slike. Vsekakor pa je izrazil svoj umetniški čut in to je dovolj. Ako mu pa veselje do risanja, ta umetniški čut ohranimo ali ga k nadaljnemu delu bodrimo, postajajo njegove slike vedno jasnejše in kmalu ti nariše najtežje: človeka, čeprav najprvo iz same glave in nog. Vse ostalo je otroku nekaj postranskega, kar ga ne zanima momentano. Narisal je človeka pač kakor si ga je predstavil v svoji otroški duši. Na noben način pa se ne smeš temu njegovemu veselju posmehovati, temveč pomagaj mu do prave slike. Bog obvaruj tudi reči, tu manjkajo roke, nariši jih, potem pa še prste itd. To je povsem napačno. Prični raje s kako povestjo, spomni ga na pr. na dečka, ki je vrtil po cesti kolo, s tem mu takoj vzbudiš sliko onega dečka in narisal ti bo poleg kolesa gotovo tudi roko. Otrok nas spominja v tem samovoljnem pestopanju in risanju velikih umetnikov, ki so vsako večje delo obrisali le v velikih potezah, ne ozirajoč se na detajle.

Nikakor pa ne smeš navajati otroka, da bi prerisoval.

Priporočati bi bilo, da bi imeli v vsaki učni sobi na stenah table, na katere bi risali učenci s kredo, posebno pa še z barvniki, kar jim je zelo drago. Ravna stoja, prosto gibanje cele lakti, prava razdalja oči, pristostvovanje celega telesa pri delu, in da narisano, če mu ni všeč, takoj lahko izbriše — to so nenadomestljivi zakladi učenca.

Slike, ki jih je narisal na teh tablah, naj ostanejo na tabli, boljše nekoliko dni dalj kakor manj, nikakor pa ne smeš takoj izbrisati slike ker s tem pokvariš učencu veselje do risanja. Enako vrednost kot kreča ima tudi oglje, vsekakor pa se naj to uporablja le v višjih razredih. Vaje s čopičem naj se prično kakor hitro mogoče. Mislim, da bi bil zato čas v III. raz., kajti v I. in II. se je navadila roka gibčnosti in risanja enostavnih oblik. Paziti pa je treba, da izberemo zato najboljši material bodisi v barvah pa tudi glede čopiča. Učencu ne zbudiš veselja do slikanja, ako mu daš barve, ki so jako trde in po katerih učenec zastoni maže in se trudi, da bi pridobil kaj barve. Kupi naj se v začetku le 5 barv, ki pa naj bodo vsekakor dobre, najboljše so one Horadams & Šminke

ali pa Günter Wagner. Imena teh barv so: Berlinsko-modra, gumi-guti, neutral-tinta, Carmin in žgana siena. Imena teh barv si otroci kaj hitro zapomnijo. Čim manj barv, tem bolj se navadijo učenci jih rabiti in mešati. Med šolskim letom si lahko nabavijo tudi sami kako drugo barvo, kar jim seveda ne smeš prepovedati. Čopič naj bode mehak in na dolgem držaju. Najbolje je čopič dvostranski in sicer št. 10—12. Preden čopič kupimo, ga poizkusimo v vodi, ali je za rabo ali ne. Lasje čopiča morajo biti gosti in če se ga potopi v vodi mora tvoriti čopič le eno konico, nikakor ne dveh, ta konica pa mora biti jako fina. Čopič se mora po slikanju vedno izprati in posušiti, nikakor ga pa ne smemo brisati s cunjjo, kajti s tem izpuliš nehote lase in črez par mesecev je čopič neraben.

Kakšno metodo slikanja naj vzamemo v ljudski šoli? Najbolja, enostavnejša in naprimernejša je angleška.

V začetku vzemimo kot model zelen list, bodisi lavorjev ali pa vrbov, ker je najlažji in nima nobenih robov. Otroci naj naredo po dve in dve klopi skupaj v zato pripravljenih skodelicah zeleno barvo. Paziti je na to, da pogodijo pravo barvo, katero potem s polnim čopičem prenašajo na list, ki se prej razdeli na 6 ali 8 enakih delov. Najprej naredijo veliko barvno packo, iz katere razdeljujejo to barvo potem na vse strani toliko časa, da pogode pravo obliko. Čim polnejši je čopič z barvo, tem lepši je list, kajti ona barva, ki je bilo v čopiču preveč, se vsede na koncu lista in tvori tako samo ob sebi senčenje. Ne pustimo in odvajamo takoj otrok, da bi večkrat potegovali s čopičem tam, kjer so že položili barvo, ker s tem le zamažejo. Iste vaje se delajo potem lahko z ostalimi listi. Sploh pa mislim, da naj učenec tudi naslika s čopičem vse, kar vidi in kar zna risati s svinčnikom. Ponazori torej s ploskvijo, kar je tudi bolj naravno; saj ako opazujemo naravo, tudi mi ne občudujemo črt, temveč le krasne barvne ploskve. Ne nastopaj pa pri učencih s preveliko kritiko, a tudi ne s prenagljeno pohvalo. Če si videl, da je učenec narisal kaj lepega, s čimer ima sam veselje, raduj se z njim, to ga bo veselilo. Ostali pa, ki so zaostali, bodo to takoj opazili in se potrudili, da se poboljšajo, kajti ravno pri mladini je nagon do napredka v risanju največji izmed vseh ostalih predmetov, ki se poučujejo v šoli.

Prerisovanje in takoimenovano barvanje kupljenih slikarskih knjižic smatram za ničvredno, dasiravno jih je med takimi knjigami mnogo, ki so jih izdale umetniške roke. Ostanimo le rajši pri naravi, ki nam nudi dovolj novega in dovolj snovi za risanje. Poleg slikanja s čopičem je enakovredno k vspodbuji umetniške vzgoje tudi izrezovanje iz barvnega papirja bodisi brez narisovanja s svinčnikom, ali pa z njim. Izrezovanje iz črnega papirja, takoimenovane silhete, prilepljene na bel papir, je jako zanimivo delo, a tudi primeren okrasek naših stanovanj. Otroci lahko izrezujejo še iz drugih barvanih papirjev in sestavljajo potem na listu posamezne ploskve na pr.: rjavo deblo, zeleno krono, rdeča jabolka.

ali pa modro nebo, nato bele oblake in črne lastovke. Izbero barv pri-pusti le vedno učencu samemu. Večkrat se prigodi, da nam katera barva pri risbi ne prija; počakaj, da izgotovi otrok celo ploskev, mogoče se ti zgodi tako, kakor moji koleginja, ki mi je pravila: „Neverjetno, s kako čudovito eneržijo delujejo otroci pri sestavljanju barv. Ko pa je bila zvezda končana, sem morala nehote osupniti nad drznostjo in pripoznati moram, da je bila zvezda lepša kot pa moja.“

Končno naj se prične kakor hitro mogoče tudi z modeliranjem. Po vaseh, kjer ni dobiti v zato pripravljene in že preparirane ilovice, tako imenovane „Modelierton“, naj se dela z navadno ilovico, ki jo je povsod dobiti. S takimi vajami sem pričel sam v III. raz. in pripoznati moram, da sem imel prav dobre uspehe. Vsekakor trpi kolikor toliko snaga v šoli ali tudi temu se privadiš in sčasoma navadiš snažnosti tudi učence. Na vsaki vasi in povsod vidiš otroke na cesti, ki ti delajo bodisi iz blata ali pa iz česa drugega razne hiše, palače itd. Zakaj bi se potem v šoli z istim veseljem ne nadaljevale te pričete študije pod vodstvom učitelja? Dovolj snovi imamo za modeliranje. Posebno pa še veseli učence, ako jim to, ko se posuši, poslikaš sam z akvarelnimi barvami in potem vse to prevlečeš z gumiarabicum, ki daje barvi nekako svetlobo in jo obenem tudi varuje, da se ne okruši.

S tem sem orisal na kratko, kako naj gojimo risanje in s tem umet-niški čut v šoli. Ako posnamemo, vidimo takoj, da nam je narava tu vodnica, torej mora ostati pri njej tudi vzgojitelj. Otrok malokedaj sam od sebe riše po naravi, treba ga je tedaj na to navajati in pripraviti. Hodi tedaj z njim na izprehod in utrgaj na pr. cvetlico, ki jo prineseš domov. Otrok občuduje cvetlico in mu je žal, da ne bo ostala dolgo časa sveža. Svetuj mu, naj jo nariše, da jo bo imel za spomin. Najprej mu narišeš sam na papir, počasi list za listom, mu obenem vse lepo razložiš, in sicer vse med risanjem. Ko si skončal, prične risati otrok; glej pa, da med risanjem vedno opazuje cvetlico, ti pa medtem nehote zbrišeš tvojo sliko, ali jo pa skriješ, da otrok tega ne opazi. Pripravljen pa moraš biti, da mu takoj pomoreš dalje, ako je zaostal, a to vedno z isto sliko, ki si jo narisal prej na papirju. Za to seveda moraš imeti dovolj vaje. Pazi pa, da je po naravi narisana risba vedno enaka z naravnim predmetom, ker le tako navadimo oko na pravo opazovanje in na vstvarjanje prave slike v našem duhu.

Na višji stopnji navadi učence, da rišejo predmete, ki so jih risali po naravi, tudi po spominu. In to zopet primerjajo z naravnim predme-tom. Nikdar jih pa ne muči z delom. Če vidiš, da ne dela z veseljem, rajši nehaj; kajti tudi tu velja izrek: ljubav in veselje je predpogoj umet-nosti.

Na višji stopnji se riše tudi po živih modelih. Ta snov je glede opazovanja za učenca jako hvaležna, ker mu prihajajo pred oči vsak hip nove pozicije. To velja tudi pri risanju človeka na najvišji stopnji.

Izleti v naravo nam dajejo vse polno momentov za risanje, radi tega le mnogokrat ven s svinčnikom in barvami! Učenci naj rišejo, kar hočejo in si na višji stopnji sami izberejo predmete; pusti jim popolnoma prostost, le tupatam popravi. Zelo interesantno je, ako primerjamo iste slike učenčeve po razredih; iz tega najbolj izprevidimo njegov napredek, zato shranjaj boljše slike v mapi in jih pokaži učencem. S tem narediš vsakemu svoje veselje, obenem pa ga nehote spodbujaš do nadaljnje njegove izpopolnitve.

Ako je učitelj sam zmožen risanja po naravi in mu je perspektiva dobro znana, se bode čudil, kako lahko se učenci priuče tega, kar se je sam mogoče le z velikim trudom priučil. Z risanjem po naravi zbudimo učence iz njih otroških sanj in jih privedemo nazaj v naročje narave. To je naš cilj, naš ideal, ideal vzgojiteljev umetnosti. S tem idealom naj prestopi vsak učitelj prag šolskega poslopja in naj mu bo zvezda vodnica v vsem njegovem delovanju narava in zopet narava. Z umetniško vzgojo privedemo učence do srečnega, zadovoljnega in harmoničnega življenja. Tvoj trud je s tem dovolj poplačan, še bolj pa — ako zagledaš pred seboj naenkrat umotvor umetnika, kateremu pot si začrtal ti — učitelj.

E. KUKOVČEVA:

Spominsko učvrščenje učne snovi.

Glavni namen ljudskošolskega pouka je sicer formalna izobrazba učencev, t. j. razvoj in vsestranska nega duševnih zmožnosti, vendar učitelj ne zamujaj učno spoznavanje v spominu otrok trdno učvrstiti, da postane spomin otrokom zakladnica pozitivnega, ugotovljenega znanja, ki je vsak čas na razpolago za uporabo in izkoriščanje v vsakdanjem življenju bodisi šolskem kakor izvenšolskem.

Prvi činitelj učvrščenja je izvestno zanimanje in vsled tega pozornost zbujujoče ter jasno t. j. logično razčlenkovano in smotrno uvrščeno podajanje učne snovi. Toda izkustvo uči, da gre mnogo podane snovi v izgubo brez drugega činitelja, to je ponovila; saj trdi učenjaški pregovor: „*Repetitio est mater studiorum.*“

V nasprotstvu k srednješolskemu pouku ima v ljudskošolskem pouku repeticija obliko raznovrstnih vaj in mnogolične uporabe. Ni ga ljudskošolskega učitelja, ki ne uvažuje vaje v teoriji; ali v praksi v premnogih slučajih vajo zabranijo velike zapreke. Posledica je neuspeh pouka.

Taka zapreka je slaba disciplina, izvirajoča iz pomanjkljive priprave učiteljeve. Učitelj si šele med poukom sproti zmišljuje učne primere. Kljub morebitnim govorniškimi vrlinam manjka njegovemu predavanju

jasnost, ker nedostaja časa, podano snov smotreno razvrstiti. Tudi ne utegne učitelj discipline nadzorovati, ker ima vso pozornost obrnjeno na svoje predavanje. To otroci kmalu opazijo. Razblini se jim zanimanje in pazljivost, loti se jih dolgočasje. Drsajo z nogami, igrajo z rokami, šepčejo in si nagajajo ter kratkomalo ne poslušajo. Vsled tega ne umejo predavanja in odgovarjajo nesmiselno. Učitelj mora miriti, grajati in z nestvarnim besedovanjem tratiti učni čas. Nikogar ni, ki bi ga opomnil „Povrni se k stvari!“ Poteče učna ura, preden je došel do zadnje učne stopnje, to je do ponovila, oziroma vaje in uporabe.

So učitelji, ki zagovarjajo načelo, otroci se naj uče igraje in smeje. Uprizarjajo pri pouku burke in šale, zbujejo neskončen smeh, da ne preostaja časa za vajo. Otrokom to sicer zelo ugaja, toda starši tožijo nad slabimi učnimi napredki otrok.

So učitelji, ki se vestno pripravljajo na pouk, a imajo napako gostobesednosti. Hoteč učno snov kar najbolj temeljito razložiti, zabredejo iz stoterega v tisočero ter tako razblinijo celotni vtis svojega predavanja. Preradi poslušajo sami sebe in tej slasti žrtvujejo vajo učencev ustno kakor pismeno. Pri gostobesednosti trpi tudi zanimanje in pazljivost, ker se učenci privadijo učiteljevemu besedičenju, da ga naposled ne uvažujejo bolj kakor tikanje ure in žuborenje potoka; nekateri celo zaspe.

So tudi učitelji, ki ne obvladujejo znanja psihologije ter ga ne znajo pri pouku zavedno izkoriščati. Ne uvažujejo zakonov o zvezi in obnavljanju predstav, ne koncentracije in kombinacije predstav, ne zakonov, po katerih se vrši mišljenje. Tako je pomnenje predstav prepuščeno slučaju, kakor oprasenje cvetnega péstiča po mimo leteči čebelici. Mogoče, da sede čebelica na cvet, mogoče pa je tudi, da ga prezre. Tedaj ostane cvet neploden. Prav tako je pouk brez nege spomina neuspešen.

Velika zapreka učvrščenja priučenih predstav je tudi malomarnost učiteljeva glede popravljanja napak, ustnih pa tudi pismenih. Da si prihrani nadležno delo, prezira napake v pismenih nalogah in presliši jezikovne pogrške pri čitanju in pri ustnih vajah. Tako iz malega neuspeha zraste velik neuspeh.

Malomarnost in površnost učiteljeva vplivata kot slab zgled na učence in porajata pri njih iste nedostatke.

Malomarni učitelj je protislovje gostobesednega. Dočim gostobesedni opušča nego učenčeve samodelavnosti t. j. vajo, pričakuje malomarni ves učni uspeh od učenčevega samouka; učenec naj sam vadi, kakor in kolikor se mu zdi.

So učitelji, ki se ponašajo z učenjaškim znanjem. Takih nehote preoblagajo svoje učence z učno snovjo zlasti iz svoje stroke. Iz preobilice snovi izhaja površnost in pomanjkljivost vaje, in vsled teh občen neuspeh.

Velika zapreka učne vaje je učiteljeva pedanterija. Javlja se pri prenatantnem popravljanju pogreškov, ki je učencem zoperno. Razodeva pa se tudi v prepočasnem napredovanju pri pouku. Učitelj pedant podaja preveč podrobnosti, vsled česar mu postanejo posamezne učne enote preobširne. Porabi za nje več časa, nego jim je po učnem načrtu odmerjenega. Odtegne ga vaji s tem, da jo skrajša ali opusti.

Mnogo bolj kakor učiteljeve napake in pogreški ovirajo še zunanje šolske razmere učvrščenje priučne snovi.

V prvi vrsti se mora tu imenovati neredni šolski obisk. Otrok pogosto izostaja; pride samo po en dan na teden v šolo, ali vsak tretji dan. To pot se udeleži vaje, dočim pri dotičnem predavanju ni bil navzoč. Drugopot prisostvuje predavanju ter v nasledku zamudi dotično vajo. Tako je učvrščenje priučnega onemogočeno.

Skoraj nepremagljiva ovira učnega vpliva je slaba nadarjenost učencev. Otrok redno prisostvuje pouku in navidezno pazljivo posluša. Toda pri vaji je opaziti, da otrok pouka prav nič ni umel ali vsaj nepovoljno. Treba je na novo razlagati. Pri tem se zamuja dragoceni čas, namenjen vaji. Ne kaže, manjnadarjencev pri pouku prezirati, ali čas, ki se jim posveti, gre drugim učencem pri vaji v izgubo.

Poleg slabe nadarjenosti ovira vajo tudi slaba vzgoja. Sirovi, nevidni starši smatrajo šolo kot nepotrebno zlo, ki služi le v nadlego. Na kmetih v mnogih krajih niti v najboljših hišah ni govora o tem, da bi otroci doma ponavljali, kar se jim je v šoli predavalo, k večjemu, da memorirajo katekizem. Po mnenju takih staršev je kraj učenja edino-le šola. Ako pa katerega otroka vendar-le miče tudi doma se vaditi v pisanju, čitanju, računanju ali celo memorirati iz beležnice ali čitanke, ga odrasli odgovarjajo z raznim predbacivanjem in zasmehovanjem.

Nevidni starši se tudi branijo kupiti potrebnih učil in zavračajo prosečega otroka s krutimi besedami. Ni čuda, da otroci takih staršev ob povoljni nadarjenosti vendar polagoma zgube veselje do uka in ljubezen do šole. Neradi zahajajo v šolo in z nevoljo se lotijo vaj.

Mnoge otroke ovira prirojena lahkoživost in lenoba pri učenju. Nimajo druge želje, kakor hrepenenje po nasladi in zabavi. Nobena učna vaja jim ni všeč. Verouk jih ne zanima; čitanje jih dolgočasi; računstvo in slovnica sta jim zoperna; pri risanju nimajo spretnosti, ker jim manjka dobre volje. V zemljepisni in zgodovinski uri jim manjka smisla in navdušenja. Nestrpno čakajo konca pouka ter si kratijo dolgočasje na nedostojne načine. Žarno mora plamteti učiteljev idealizem, da mu ob pogledu na te učence ne ugasne. Mnogo hladnokrvnosti mu je treba, da mu ne prekipi upravičena jeza, ki ga ob zlovoljnosti staršev še utegne spraviti pred kazenskega sodnika.

So pa tudi ovire, ki tiče v organizacijskih razmerah šole. Take ovire so pogosto menjavanje učne osebe v istem razredu, na dvo- in večraz-

rednicah pa manjkanje enotnosti pri učnem postopanju. Vsled neenotnosti nastanejo v znanju učencev vrzeli, ki povzročijo neuspeh. Nazadnje tudi prepogosti, šole prosti dnevi slabo vplivajo na učne uspehe. Šole prosti dnevi prekinejo vajo, poleg tega pa se zanimanje učencev obrne na izvenšolske dogodljaje, kar povzroča razmišljenost.

Večino navedenih zaprek more učitelj odpraviti s temeljito pripravo na pouk. Tedaj mu ni treba v učni uri razmišljati snovi, ki bi jo naj podal, marveč zamore svojo pozornost nemoteno posvetiti nadzorovanju discipline. Vsled gladke in točne obravnave ostane zadostno časa za vaje, ki jih ima učitelj sestavljene v naprej.

Ker se priprava vrši v izvenšolskem času, utegne učitelj pri oblikovanju in uvrščanju vaj vpoštevati zakone zveze in obnavljanja predstav. Osamljene in raztrošene predstave sestavi v vrste. Take vrste olajšajo zavedanje v spominu in tudi omilijo tesnobo zavedanja. Pri vaji se naj v vsakem slučaju izvedejo vsi načini obnovitve asocijacijskih vrst t. j. 1. obnovitev vrste pričenši s prvó predstavo, 2. obnovitev vrste v obratnem redu, pričenši s končno predstavo, 3. prizovejo se le pozamezne točke vrste v poljubnem redu. Izkorišča naj se tudi asocijacija predstav na podlagi podobnosti in nasprotstva. Asocijaciji se naj pridruži koncentracija in kombinacija, takozvano imanentno obnavljanje ter spominske opore, memnotehnika. S tem je znanstveno zajamčeno učvrščenje priučene snovi.

Vestni pripravi se še mora pridružiti vztrajnost pri popravi napak in pogreškov ter neutrudnost pri vajah, torej velika zvestoba v malem.

Treba pa je tudi stroge samoocene, da se zatre malomarnost in površnost kakor tudi pedanterija in gostobesednost. Učitelj se nauči molčati, da se učenec nauči govoriti.

Uvažujoč navedene činitelje spominskega učvrščenja sme učitelj upati, da premagajo njegove vrline škodljivi vpliv neugodnih šolskih razmer. Nemogoče pa je, doseči pri vseh učencih, ne oziraje se na njih nadarjenost in življenske razmere, enako ugoden uspeh. Obratno pa se dela marljivemu učitelju krivica, ako se mu nepovoljni napredek slabonadarjenih ali šolo neredno obiskujočih učencev stavi na rovaš.

RAZGLEd.

A. SLOVSTVO.

Uvod v filozofijo. Napisal dr. Francé Veber. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena 72 K.

Že Herbart je ugotovil, da se znanstvena pedagogika opira na psihologijo in etiko, dandanes pa trdimo celo, da se opira na logiko, estetiko in socijologijo, same filozofske vede. Zato pravemu učitelju,

kot pooblaščenca naroda, da mu vzgaja deco po gotovih načelih za gotove cilje, filozofija ni neznana veda. Znami nemški filozof Höningwald trdi celo, da si znanstvena pedagogika stavlja vprašanja, ki so vprašanja znanstvene filozofije. Baviti se z znanstveno pedagogiko, je njemu istovetno, baviti se z znanstveno filozofijo.

In Slovenci smo pred kratkim dobili nov Uvod v filozofijo od resnega delavca na tem polju, vseučiliškega docenta dr. Vebera. Nov pravim, ker že leta 1887. je spisal »napredujočim Slovencem« tak »Uvod v modroslovje« pokojni dr. Fr. Lampé, ki pa se ne sklada več z napredkom filozofije in ne z napredovanjem Slovencev. Veber se je lotil le enega, a glavnega in temeljnega, še do dandanes različno obdelanega vprašanja: kaj je filozofija. Pojem filozofije skuša Veber točno opredeliti. Odgovori na to vprašanje so bili kaj raznolični. Skoro nam je vsak filozof podaril svojo svojsko definicijo, kakor n. pr.: filozofija je znanost o svetovnem in življenjskem naziranju, o notranjem izkustvu, o znanstvenih principih, o vrednosti, o absolutni biti, itd. Francoski filozof Bergson, po rodu Anglež, smatra filozofijo le kot posebno metodo. Dunajski Einhorn ne priznava filozofov kot Aristotela, ki so ga splošno imenovali »philosophus«, ne Kartezija, ne Hume-a, Mill-a, Kant-a in tudi Bergson-a ne, a Wahle hoče sploh celo filozofijo razdeliti med druge vede, n. pr. pravi o etiki, da tistim, katerim ne pomaga Bog, naj narodno gospodarstvo in državna pedagogika pomaga. Vsled teh tako pisanih definicij filozofije so nekateri filozofi n. pr.: Simmel, Windelband, Wundt obupali nad vsako definicijo sploh. Dunajski Einhorn se je leta 1916 lotil iste naloge kot naš Veber ter definira filozofijo kot vedo o absolutni biti, vsled česar je večino filozofov postavil pred vrata — filozofije na podlagi njegovega zgodovinskega razvoja. Naš Veber pa nam analizira natančno našo duševnost iz Kartezijevega stališča »cogito, ergo sum« (mislim, zato sem) doživljam, torej sem: oziroma razširjeno: predstavljam,

mislim, čustvujem, stremim, torej so predstave, misli, čustva, stremjenja. Ti četrto vrstni doživljaji pa predočujejo določene, zopet četverovrstne predmete: osnove, dejstva, vrednote in najstva, ki so predmeti filozofije. Veberova definicija filozofije se končno glasi na str. 325: »Filozofija je znanost o duševnosti kot taki in o vseh neduševnih predmetih, ki se tudi kot taki ne dajo raziskovati brez raziskovanja duševnosti kot take.« Da se je Veber poleg svojega glavnega vprašanja, kaj je filozofija, temeljito poglobil v metafizično prашanje o nedostojnosti duše in telesa, bo čitatelj sam uvidel, a tudi spoznal, da Veber kot filozof ne goji le »platonске« ljubezni do prirodoslovnih ved, ampak iz njih močno zajema. Tako n. pr. odločno odkloni uporabo pojma energije v duševnosti, dasi je pred kratkim izšla nemška knjiga od znanega filozofa Heymausa: Über die Anwendbarkeit des Energiebegriffes in des Psychologie (1921.), v kateri se ta zavzema za vpeljavo principa o ohrani energije in principa o entropiji v psihologijo.

Veberov »Uvod« se sklada z današnjim realističnim duhom, temelji na senzualizmu s svojo aksiomatično trditvijo, da ni duševnosti brez občutkov, oziroma na pozitivizmu, ki isto povdarja, zavrača pa z vso silo idealizem (marburško šolo na Nemškem), dasi ga veže z njim povdarek na znanstvenosti filozofije. Veberova psihologija, ki tvori trdno podlago njegove filozofije, je trajno zasidrana v Brentanovi psihologiji in njej sorodni graški šoli Meinonga, kateri zadnji je bil Veberov znanstveni oče, drugače pa hodi čvrsto svojo pot. Pisatelj je svoj »Uvod« namenil začetnikom v filozofiji. To nam dokazuje njegov preprost in lapidaren jezik ter se v tem oziru odlikuje od mnogih filozofov s kaj temnim, nejasnim slogom. Pogosto ponavlja in posname rezultate, da se čitatelj ne izgubi na obširnem filozofskem polju. Pisatelj posebno umeva, bralca navajati k filozofiranju, zlasti še dotičnika, ki ima od narave razvit filozofski nagon. In tega ima vsak učitelj, ki se le količkaj bavi znanstveno s svojo pedagogiko in to

se mora, če noče biti le navaden — obrtnik. Zato prav toplo priporočam ta »Uvod« vsem, ki jim je kaj na tem, da se filozofsko poglobijo v svojo pedagogiko.

Simon Dolar.

Pedagoški letopis S. Š. M. za l. 1920. XVIII. zvezek. Uredil dr. Ljudevit Pivko. — Ljubljana 1920.

Ta zvezek Ped. letopisa ima naslednjo vsebino: Dr. K. Ozvald: Jan Amos Komenský. — J. Schmoranzler: Henrik Schreiner. — A. Vales: H. Schreiner kot prirodopisec in prirodoslovec. — Lj. Černež: Nekoliko osebnih spominov na ravnatelja Schreinerja. — Dr. France Veber: Bežek — slovenski psiholog. — Dr. R. Molè: Ivan Macher. — Jakob Dimnik: Ivan Krulec. — Dr. Lj. Pivko: Učni načrt za šolsko telovadbo nižje stopnje. — Dr. Maks Kovačič: Občni zbor SŠM.

Občni zbor SŠM, ki se je vršil 27. avgusta 1920., je sklenil, naj Letopis za 1920 objavi oceno delovanja ravnatelja H. Schreinerja s sliko in sliko ravnatelja Bežeka, pri tem ko naj se spominu tega posveti cela številka »Popotnika«. To se je zgodilo, usoda pa je hotela, da je dobil Schreiner v svojem Letopisu 30 str., Bežek pa 40; nad čemer pa se ne bomo izpodtikal prav nič, ko pogledamo vsebino teh spisov. — Življenjepisno je obdelal Schreinerja in njegovo delo njegov bivši tovariš F. Schmoranzler; pokazal nam je njegovo simpatično in zaslužno osebo in njegovo osebnost v prijetnem opisu, tako da nam stoji Schreiner vsem, ki smo ga poznali, živo pred očmi mož »pour paraitre honnête homme, en un mot il faut l' être«, kakor ga po Boileau-u naziva Schmoranzler, in obenem mož dela. — kot strokovnjaka na prirodoznanskem torišču ga prikazuje A. Vales, kot človeka pa v simpatičnih osebnih spominih Lj. Černež. — To se je — ako izvzamemo dr. J. Bezjakov spis v njegovi zgodovini pedagogike — doslej pisalo pri nas o Schreinerju; s tem pa opisi o njem niso zaključeni in Schreiner ter njegovo delo še čaka svojega življenjepisca s podrobno

analizo, kakor je ne morejo dati spisi, ki imajo bolj nekrološki značaj. — Tako je kakor je našel Bežek kot psiholog svojega ocenjevalca v dr. Fr. Vebru, ki je v tem letopisu obdelal Bežekove »Osnovne nauke iz dušeslovja«; obenem mu je z očitivijo njegove psihologije (str. 61 do 68) postavil lep spomenik med slovenskimi kulturnimi prvoborci, ki ga ne zatemnjuje negativni del dr. Vebrove ocene (68—78); tudi te bi bil vesel Bežek sam, ako bi jo doživel, ker je stal pri stvarnih ocenah na stališču, da se »ali sam bolje pouči ali pa dobi priliko, še temeljiteje pojasniti zmote nasprotnikove« (iz B. zasebnega pisma), no in v tem slučaju bi bil storil prvo. — Kratke življenjepise sta dobila v Letopisu tudi umrla odbornika S. Š. M. Ivan Macher in Ivan Krulec. — Kot nekač uvod k opisovanju dela domačih mož tvori dr. K. Ozvaldovo poljudno pa pregledno predavanje o F. A. Komenskem. — Taka je Letopisova slavnostna vsebina, ki ji je priključen dr. Pivkov telovadni učni načrt. Glede uvrstitve tega v Letopis ravno letos, ko je ista S. Š. M. izdala dr. Pivko-Schaupovo »Telovadbo«, bi pa bil mnenja, naj bi zaradi nerazkovanosti ta načrt rajši izšel v omenjeni knjigi, četudi je seveda prav, ako se govori o dobri stvari večkrat in na večih krajih. —è.

Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v osnovni šoli. Za učiteljske priredil Fr. Fink. Izdala »S. Š. M.« v Ljubljani 1920.

Prireditelj knjige pravi, da se je držal pri njeni sestavi v celoti dr. J. Bezjakovega »Posebnega ukoslovja slov. učnega jezika v ljudski šoli«, prikrojil je to za uporabo na učiteljskih ter dodal še svoja izkustva. Tako sestavljeno knjigo je razporedil v naslednja poglavja: Smoter jezikoslovnega pouka. Koncentracija jezikovnega pouka. Pouk v čitanju. Slovnikiški pouk. Pouk pravopisja. Jezikovni pouk po oddelkih. Vsak metodski oddelek je dobil v »Učnih slikah« svoj praktični del k teoretiškim izvajanjem in tako podaja knjiga vse gradivo, ki ga uč-

telj mora poznati za svoje delo v tem predmetu; posebno ukoslovje spremljajo na večih mestih razporejena obča didaktična načela. Tako je v knjigi snov obdelana od vseh strani in v posameznih poglavjih je marsikaj novega, sestavitelj je upotrebil v njej tudi razne novodobne ideje. Tu sem štejem predvsem navodila glede sestave čitank, ki »naj seznanja učence s proizvodi najboljših slovenskih pesnikov in pisateljev, vrh tega mora imeti primere, bodisi v originalu ali v prestavi, iz sodobne hrvatske in srbske književnosti. Treba pa bo tudi nabirati cvetje po polju drugih slovanskih literatur (11)«; dalje misel o šolskem listu; o čitanju klasikov izven čitanke; navodila za rabo šolarske knjižnice; uvajanje nesistematične obravnave slovstvene zgodovine v osnovni šoli, in sicer v obliki anekdot iz življenja naših književnikov itd. Te in podobne so res novodobne ideje, ki bodo mlademu učitelju služile kot smernice za njegov lastni razvoj v šolskem delu. V ostalem pa se drži Fink tradicionalnega merila za sestavo šolskih posebnih ukoslovij in prej omenjene ideje, kakor da počasi tipajo v to tradicionalnost. Priznava, da je treba »učenca navajati do intenzivnejšega mišljenja ter večje samodelavnosti (7)«, a »Učne slike« na str. 34—41, 55—60, 73 do 76 in 82—83 kažejo, da omenjena samodelavnost ni duh one otroške samostojnosti in samopridobitnosti, doživete, ne v šoli priložene, ki je predpogoj prave otroške samodelavnosti. Za neosvojenost jih preveč karakterizujejo formalne stopnje, formulirani, od učitelja podavani stavki, ki se otrokom dovoljujejo, da jih obrazujejo po učiteljevem navodilu. Tem učnim slikam nasproti je treba omeniti, da vsaka učna ura, ki hoče biti svobodna in — da s fluktuočim življenjem v stiku — življenja polna, ki reflektira na resnično otroško samodelavnost, mora obuditi v otrokih množino spominov, množino doživelega, izkušenega in slišanega, tako da samostojni miselni izraz nehote sili na dan. Ravno ta miselni izraz pa, bodisi ustni ali pismeni, mora biti prva stopnja samodelavnega, tudi jezikovnega pouka v govorjenju, slovnici,

pravopisju, predvsem pa še v spisju. To skupno izhodišče, ki v osnovni šoli posameznih panog jezikovnega pouka niti ne napravlja za predmete v »vulgarnem« smislu, je temelj koncentracije vsega jezikovnega pouka kakor tudi temelj koncentracije sploh vsega pouka.

S to ugotovitvijo stojim seveda v načelnem nasprotju s tem »Posebnim ukoslovjem« kakor tudi z drugimi metodikami, ki smatrajo n. pr. čitanko »za podlago jezikovnemu pouku« in ki jim ta podaja poleg gradiva »za čitalne vaje« tudi snov »za slovnike, spisne in pravopisne vaje«. Vse take metodike govore namreč lahko le o sodelovanju otrok, nikakor pa ne o njihovi samodelavnosti, kar pa naj bi bilo na prvem mestu.

S tega stališča pa bi rad zopet poudaril nek metodiški pogrešek pri sestavi metodiških navodil. Za primer si vzamem Finkovo obravnavo o spisju. Pod »Metoda in smoter spisovnega pouka« pogovarja najprej njegov razvoj ter preide od vezanega na prosjo spisje. Komaj očrta njegovo bistvo, nastopi avtoritativno proti njemu z vsemi očitki nasprotnikov prostega spisja, pomaga ž njimi vred izpodkopavati temelj tega reformnega gibanja ter razvija postopek tiste kombinacije prostega in vezanega spisja, ki ni ne ptič ne miš. To se pravi zavajati gojenca, da izgubi spoštovanje do ideje, preden jo je spoznal. V vsakem takem slučaju bi bilo treba, da pokažemo idejo v njeni tipičnosti, da jo v tej razviljemo in tako podamo smernico za poglobitev vanjo. Vem, da šola ne sme delati skokov, da mora biti njen obči razvoj evolucionjski, a uprav zato je treba, da idej, prevzetih iz duhá in mišljenja prejšnosti ne podajamo avtoritativno, marveč jim dopuščamo v navodilih samostojno kritiko od onih, ki so jim ta navodila namenjena; tako vsaj poskusimo preprečiti, da nam nove ideje revolucionarno ne zrastejo preko glave. Zavedati se namreč moramo, da sami še močno tičimo v tradicijah, napačno pa je, ako hočemo v njih obtičati in potegniti vanje še zanamce, namesto, da se potrudimo mi sami, da se izmotamo iz njih. To, bi rekel, naj bi imeli pred očmi

vsi, ki se bavijo s spisovanjem kakršnihkoli učnih knjig. Ne smejo se zadovoljevati z velikopotezno obsodbo, kakor »Izkustvo je pokazalo, da obrodí negovanje zgolj prostega spísja na vseh stopnjah osnovne šole ravno tako malo sadu . . . itd. (62)« — treba je marveč se poglobiti magari v ekstremnosti, a sodbo, ki boji vodilo, izreči šele takrat, kadar smo se prepričali o njeni moči po lastnih temeljnih izkustvih. (Da ta obsodba o prostem spísju ne drži, danes pač ne bomo več dvomili.)

Finkovi knjigi posebe v večjem mánamo pripomniti več kaj, razen če omenimo, da naj bi bil jezik v knjigi, ki govori o slovenskem jezikovnem pouku, res zgleden, ali pa vsaj res slovenski; v tem ukoslovju pa je brez ozira na »izobražati« in drugih takih posebnosti tako poln tujega, neslovenskega izražanja, da bi bil potreben prav temeljite píle, preden je knjiga izšla.

Pav. Fleré.

Dr. Ljudevit Pivko in Adolf Schaup: Telovadba. Prav imata, ko pravita v uvodu, da je bila telovadba neuvažen predmet. K temu stavku pa moram dodati, da je telovadba ona učna ura, katere se bolj marsikateri učitelj. Vzrok je ta, da nismo na učiteljsčju shšali o nikakem telovadnem sistemu, o nikakí telovadni metodki, ampak posnemali smo samo, kar nam je pokazal predtelovadec, pa mirna Bosna. Kar nas je starejših in ako kaj razumemo o telovadbi, se moramo zahvaliti le Sokolu. In to knjigo sta spisala Sokola, ki poučujeta na učiteljsčju, kjer imata priliko videti, česa učitelju primanjkuje. Prepričan sem, da od sedaj naprej ne bo noben učitelj več v zadregi, kaj, kako, s čim in na čem naj telovadi. Upam, da kmalu izdata prihodnji zvezek o telovadbi, da bo delo popolno. Dobro bi bilo, da v prihodnjem zvezku izidejo tudi popravki, ker pogreškov je vse preveč v knjigi. Izpuščati en pa zamenjati naprej, dol, gor, desno itd. je nekoliko preveč. Str. 50 se v tem pogledu odlikuje. Pri prečnih sunkih točka 6, 7, 3, 9 manjka beseda »naprej«, pri 10 in 11 pa mora biti namesto naprej beseda »nazaj«. Pri poševnih sunkih toč. 18 mora biti me-

sto »gor« »dol«, in pri 19 mora biti »levo« mesto na desno. Str. 74 A I—S je prav skozi »odročenje« »vzročiti«, mesto »odročiti«. Isto velja za B I—S. Sicer je še več drugih napak, katere bo vsak sam popravil, ko izidejo popravki. Kdo in kaj je krivo, da jih je toľko, ne bom raziskoval. Vrednost knjige zato ni nič manjša, in prepričan sem, da sta avtorja dosegla svoj namen, učiteljstvo jima je hvaležno, strah in zadrega pri telovadbi sta pa izginila.

—K.

A. Melik, Jugoslavija. Zemljepisni pregled 1. del. »Pota in cilji«, 5. in 6. zv. 1921. Izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani. 80 str. 282. Cena mehko vezani knjigi na finem papírju 60 K, broš. na slabšem papírju 42 K. Poštšina mehko vezani knjigi 3 K, broš. 8 K ne prísročeno.

To je danes v naši državi pravzaprav edina izvirna zemljepisna knjiga, ki nam je vsakomur dostopna. Dasi pa primanja natančen opis naše države v geološkem, goropisnem, hidrografskem, klimatičnem, prirodopisnem, narodnostnem in gospodarskem pogledu, ni to nikako suhoparno naštevanje rek, gorá in mest, ni to suha statistika. Pisatelj marveč poživlja zemljepisno stvarno s kulturnimi orisi in tipi, s folklorističnimi in prosvetnimi doneski in s historičnimi kavzalitetami, statistične tabele služijo le v ilustracijo snovi. Melikovo podavalno metodo nam kaže naslednji njegov stavek: Študij naših mestnih tipov je zelo zanimiv in je najzgovornejši primer zgodovinskega razvoja in vplivov »posameznih pokrajinah (184)«. Tako te pisatelj navaja na vsa ta razmišljanja, opazovanja in primerjanja, obenem pa z zanimanjem čitaš množino zbrane in izbrane snovi, poglobljaš se vanjo in ob roki dobrega zemljevida spoznavaš svojo domovino. — Posebno izvirno sta obdelani poglavji o prebivalstvu in o narodnogospodarskih razmerah. V prvem pogovornju statistiko prebivalstva, narodnost in vero, jugoslovanska narečja in posebne narodopisne skupine, naše narodne manjšine, gostoto prebivalstva, tipe selišč, prosvetno stanje in dosedanje upravno razdelitev države. Pri opisavanju Jugoslovánov se ne

omejuje le na našo državo, marveč upošteva vsak kos in košček zemlje po svetu, kjer so naseljeni Slovenci, Srbi ali Hrvatje. — Narodno-gospodarske razmere pogovarja z vidikov poljedelstva, živinoreje, gozdarstva, rudarstva, obrti in industrije, prometa in trgovine. Posebno zaradi poslednjega poglavja bo knjiga zanimala tudi širše sloje; na tem mestu pa jo zlasti priporočamo učiteljstvu, ki mu bo neizčrpen pripomoček pri razlagi domoznanstva. Brez nje naj ne bo tudi nobene učiteljske knjižnice na šolah. — ě.

Мих. М. Станојевић: Земљописна читанка за народне школе. I. — Izdaja knjižarna Raukovića in Djukovića, Beograd — Terazije. 1921. Cena 7 din.

Mih. M. Stanojević: Zemljopisna čitanka za narodne škole. I. — Izd. knjižarna Raukovića i Djukovića, Beograd — Terazije, 1921. Cena 7 din.

To je naslov knjižici, kakršne otroci v naših osnovnih šolah niso vajeni videti. Na 126 str. obravnava zemljepisno snov v raznih črticah in opisih, ilustrira jo s slikami, pesmicami, s kulturnimi in zgodovinskimi skicami — skratka, je knjižica, ki s spoznavanjem domače grude v polni matri goji ljubezen do nje. Razen običajnih zemljepisnih pojmov, ki so podani v obliki povestic (»Jedno putovanje uz potok«, »Priča male vodene kaplje«, »Planina«, »Planinski potočič«, »Sa izleta na susedni Breg«) obravnava ta zvezek obči in posebni pregled stare Srbije ter obdeluje v posebnih poglavjih še naslednje kulturne in zemljepisne enote: Pomoravlje Južne ili Bičačke Morave, Pomoravlje Velike Morave, Timočka Krajina, Podunavlje, Beograd, Vojvodina, Povardarje, Kosovo.

Knjižico toplo priporočamo učiteljstvu, ki je v zadregi za obravnavalno in metodično razporejeno snov o enem delu naše države; brez nje pa naj bi osobito ne bila nobena učiteljska knjižnica. — ě.

Tri mladinske knjige:

1 Čika Jova — Gradnik: Kalamandarija. — V Ljubljani 1921., založila »Tiskovna zadruga«. — Vez. 16 K.

»Tebi slovenska deca naj bo posvečena ta knjižica. Videl sem jo v rokah dece naših bratov in sem si mislil, da kar imajo

oni, mora biti zdaj vse tudi vaše, ker samo tako boste tudi kot mladeniči in moške s svojimi brati hoteli in ljubili samo eno« — pravi prevajalec A. Gradnik kot predgovor. In s svojim prevodom je gotovo ustregel, saj je podal slovenski deci lep venček pesmi in ji pokazal, kaj čita srbska deca. Od pesmic vsaka je vredna, da preide v srce naše mladine, zakaj vse so take, da čutiš iz njih detinsko srce. — Take so v dikciji; po ideji so kaj različne in pripovedujejo brez vsake vsiljivosti o ljubavi do naroda (iz »Molitve naše male Danice« II., VI.), o ljubezni do staršev, bratov in sester (Oj, otročja radovanja!«, »Riba in deklica«, »Molitve naše male Danice« I., V. i. dr.), o ljubezni do prirode (»Naše znanke«, »Polonca«, »Zbogom lastavice!«, »Anka in kuretina« i. p.), o soc. mišljenju dece (»Po gostilji«). Pristrčne so šaljivke: »Lepa novica«, »Deklica in metulj«, »Lenuharice«, »Ples bo«, »Zagonetke« i. dr. — Taka je ta pisana kita. Pesmice so prevod; v koliko dosega izvornik ali ga prekašajo, ne morem poročati, ker mi izvornika ni bilo mogoče dobiti.

2. France Bevk: Pastirčki pri kresu in plesu. — V Ljubljani 1920. Založila in izdala »Slomškova zveza«. — Cena?

Pesmice in igrice so zbrane v tej knjigi, ki ji le prisojeno odlično mesto v naši mladinski književnosti. Njihova vsebina je vzeta izvečine naravnost od pastirčkov na paši, od njihovih bajk in njihovih iger; ton pa je isti pristrčni, kakor ga zadenejo otroci, in le otroci med seboj. Od pesmic so najboljše šaljivke: »Divji mož uči šteti«, »Zvonovi pritrkavajo«, »Kolo«, »Otroci begajo murčka«, »Polžek« itd. — naštevati bi jih moral skoro kar po vrsti. Manj pogojena je šegavost v »Pustu«, »Otroci zibljejo« in v »Sivi moki«; dober naroden ton kažejo: »Pastirči rajajo krog kresa«, »Cici-bici«, »Še ena o prstih«, »Stejmo« in »Pojmo spat!« — Že pesmice razodevajo za svojega ustvaritelja šolnika, ki pozna otroško dušo, še bolj kažejo na takega »Igrice« (dve, tri so predolge), najbolj pa ton in metodična podava »Opomb«. Brez zaznamb, brez števil in opredelkov so

take, kakor n. pr. ta k pesmici »Bohr — cvik«: »Bohr — cvik« dražijo otroke v smeh, da s koncem desnega kazalca premikajo spodnjo ustnico, ki daje glas »br-br-br...« nato pa zabodejo otroka s prstom pod brado v prsa: cvik! da se ta zvija in smeje. Le poskusite; samo kisašci se jočejo.« — Taka je vsa knjižica; želeli bi bilo za njo, naj bi ovitek in vinjeto narisal magari Fr. Kralj, a tako, da jih razumejo vsaj otroci.

3. **Pravljice.** Spisala in jim slike narisala Ilka Waschtetova. — V Ljubljani 1921. — Založila »Tiskovna zadruga«. Cena vez. 40 K.

Pravljice v tej knjigi »pripoveduje mamica svojima hčerkama po izpodbitju njihju ljubljenega očeta in v spominu nanj«, t. j. zrasle so iz materinske ljubezni in spomina na srečo domačega ognjišča. Ta toplota se jim vobče tudi pozna in gotovo je, da ima pisateljica za pravljice smisel in splošno tudi besedo; risbe, dasi so preproste, so prav primerne, posebno prijetne in otroške so barvane. — Pravljice so vobče pisane s fantazijo, ki prija otroškemu naziranju; posebno dobre so v tem oziru »Zakaj se je Koderček potepal po svetu«, »Materini biseri«, »Dobručko«, »Zaklad uboge mamice«, »Čarek in začarani lešniki« ter »Mali — in« (nikotin). Zaradi njihove pravljicne vsebine bodo čitali otroci knjižico radi; bojim pa se, da jih bo motil izrazov prebogati in v pravljicne tančice zaviti slog, ki jim bo branil priti do vsebine. Bojim se tega pri vsem prej omenjenih pravljicah, posebno pa še pri »Pleši, pleši, črni kos!«, kjer ne bodo lahko našli zveze med narodno pesmitjo in povestico. — Mislim, da kar se pravljice tiče, se bo treba pri nas učiti predvsem pri Fr. Levstiku, Trdinu in Milčinskem, in v slogu teh pripovedovane bi nam Waschtetove še bolj ugajale.

Vse tri knjige pa priporočamo za naše šolarske knjižnice, ki so postale v zadnjem času tako prazne. Da bi res ne bilo denarja zanje? **Flerò.**

Slovenska stenografična čitanka, sestavljen in priredil profesor Adolf Robida, je izšla v prav lični opremi in krasni av-

tografiji prof. Osane v Jugoslovanski knjigarni in se prodaja po 32 K. — Cena je za današnje draginjo z ozirom na krasen papir in prvovrstno tehnično-litografsko izdelavo prav nizka. Stenografična čitanka je bila že dolgo živa potreba vseh, ki so se učili stenografije. Njena vsebina je vsestranska, poleg lirčnih in epskih pesmi ima tudi leposlovnje pisatelje prenešene v stenogram. Zastopani so: Cankar, Finžgar, Župančič, Sardenko, Aškerc, Gregorčič, Prešeren, Jenko itd. Potemtakem je čitanka prava antologija slovenskega pesništva. Pa tudi znanstvene razprave in narodpisne črtice so našle prostora v čitanki. Knjiga se opira tudi na našo novo domovino in na srbsko zgodovino in prinaša na prvih desetih straneh stenograma samo domorodne in domoznanstvene sestavke. Prav dober in informativen je članek o razvoju in zgodovini slovenske stenografije, ki bo služil vsem, ki se zanimajo za tesnopolje. Trgovske šole imajo zadnjo pu- lo knjige na razpolago kot strokovno čtivo: kreditna pisma, kupno pogodbo, pobotnico, odstopno pismo itd. Prof. Robida se drži v stenogramu četrte (nove) izdaje Novakove stenografije, ki mu je tudi knjigo kot dovršitelju slovenske stenografije posvetil. Knjiga je sestavljena tako, da jo rabijo lahko srednje, trgovske in meščanske šole. Ob koncu korespondenčnega pisma bo knjiga izborna služila za poglobitev in dovršitev učne snovi, ob pričetku debate pa kot ponovilo. Knjiga in misel Stenografične čitanke je pri Slovencih prvi tozadevni poizkus in se bo gotovo prav dobro obnesla tudi v praktični uporabi.

B. ČASOPISNI VPOGLED.¹

I. Znanstveni in pedagoški članki:

Robert Seidl: Pestalozzka o socialni političar i socialni

* Kratice pomenijo: »Napr.« — Napredak; »Уч.« — Учитель; »P. R.« — Pedagogické Rozhledy; »Sch. A.« — Schaffende Arbeit; »L. F.« — Lehrerfortbildung; »N. B.« — Neue Rahmen; »N. E.« — Neue Erziehung; »Pr. Ps.« — Praktische Psychologie; »L' Ed.« — L' Education.

političar i socialni pedagog. (Vq.) Pisatelj slika Pestalozzijevo borbo, da povzdigne ves narod k svobodnemu življenju in da pribori tudi najrevnejšemu proletarcu pravico do omike in belega kruha. — Dr. J. Turic. Opseg i snaga vjere i razuma današnjeg čovjeka. (Vq.) V spisu se prikazuje, da razumno mišljenje današnjega človeka ne more nadomestiti verski zavesti. Mnenja je, da je verska zavest danes i v bodoče podlaga razuma in razumnega dela. — James Treeman Clacke: Uloga fantazije u vaspitanju i nastavi. (Vq.) — Dr. J. Iskruljev: Više pedag. škole. (Vq.) Pisec donša k ustanavljanju višjih pedagoških šol v Jugoslaviji razvoj višjih pedag. šol izven naše domovine. Pedagogika stremi kot i druge vede za tem, da se osvobodi filoz. fakultete. Zato zahteva i ona lastno fakulteto ali pedagoško visoko šolo. Take ped. visoke šole so: V Ženevi, ki jo je osnoval le. 1912 univ. prof. dr. E. Claparède pod imenom »Institut J. J. Rousseau« ali »Ecole de Sciences de l' Education. V istem času je osnovala v Bruslju dr. J. Jateyko višjo pedagoško šolo pod imenom »Faculte internationale de pedagogie de Bruxelles«. Radi vojne je šola prenehala. Najidealnejša je višja pedagoška šola v New Yorku. Ta tvori na univerzi posebno fakulteto in se imenuje »School of Pedagogy. Na tej šoli poučuje svetovno znan naš prof. dr. Pajo Radosavljević. Naloga te šole je, da negujejo in razvijajo pedagogiko in njene postranske vede in da izobrazujejo ljudi, ki se hočejo udeleževati na pedagoškem polju. (asistenti, učitelji, profesorji, šolski nadzorniki). — Ti naj bi delovali izključno na pedagoškem polju in naj bi uveljavljali pridobitve v šolski praksi. — V 10. in števil. »Učitelja« je priobčen program višjih ped. šol v Ženevi in Bruslju. — Andrija Kunek. Promatranje sama sebe i općeno iskustvo. (Nap.) O prostosti volje so kaj različni nazori. O tej se lahko razglablja iz psihološkega pa tudi metafiziškega vidika. Privržence »proste volje« imenujemo indeterministe, one, ki negirajo »prosto voljo«,

pa deterministe. Andrija Kunek zagovarja determinizem in ga dokazuje na podlagi izkustva. — Dane Trbojević: O snazi uzgajanja. (Nap.) Vb treh možnostih: 1. da je vzgoja vsemočna, 2. da je popolnoma nemočna in 3. da je vzgoja sila, ki ni absolutna, temveč relativna, se pisec pridružuje tretji in jo dokazuje. — K. Svoboda: (Sebepozorovani žáků 11—14 letých. (Ped. Rozhl.): O tem samoopozovanju razpravlja pisec po naslednjih točkah: 1. Metoda (psihološka, lastna introspektiva tuja introspektiva, kolektivna — statistična, biografska), 2. vedenje, 3. učenje, 4. pohvale, 5. izpričevala, 6. zabave, 7. čitanje, 8. želje, 9. dopuščanje, 10. ideali, 11. rodbinski čut, 12. prijateljstva in ljubezni, 13. verski čut, 14. jok, 15. smeh, 16. bojazen, 17. gnev, 18. moč samozdržnosti, 19. trmoglavost, 20. oslabelost volje, 21. uničene sile, 22. razvade, 23. sanje. Vobče podaja pri posameznih točkah mnogo smernic ter navaja povsod specialna dela za nadaljni studij. — Une Etude Pédologique (Pedološka studija) (E' Ed.) Prof. dr. R. Bianco y Sanchez objavlja statistiko o rasti španskih otrok od 3—14 leta. Statistika je iz leta 1918. in ugotavlja sledeča opazovanja: 1. Razlika v rasti med dečki in deklicami. 2. Največji razvoj v rasti z ozirom na telesno dolžino od 6.—7. leta pri dečkih, od 13.—14. leta pri deklicah. 3. Prsi se najbolj razširijo pri dečkih od 5.—6. leta in potem vsako leto za 2 cm, pri deklicah od 5.—6. leta 4. Telesna teža: največji prirastek pri deklicah od 4.—5. leta in od 13. do 14. leta, pri dečkih navadno od 9.—11. leta. — Dr. Hilde Radomski: Besonderheiten der Berufsberatung für Frauen und Mädchen. (Pr. Ps.) Glavni boj za pripustitev žen k raznim poklicem je odbojevan. Treba je le še primerno smiselno porazdeliti delovne sile. Privatne posredovalnice in posvetovalnice za delo se unikajo državnim organiziranim. Vendar to še ni dovolj. Treba je delati roko v roki z deško posredovalnico in na dekliški oz. ženski posvetovalnici morajo biti nastavljene osebe, ki ne vzbujajo jezih drugih mojstrov v mestu in nimajo samo potrebne strokovne predizob-

razbe, temveč tudi razum in srce za razne stiske in težave poklicev žen in deklic, ker se zgodi, da si morajo ženske poklic tudi večkrat menjavati, oziroma si tudi že stare ženske iščejo novega poklica v boju za svoj obstanek. — A. Kirch: *Die Möglichkeiten der Berufsbildung von körperlich und geistig Anormalen.* (Pr. Ps.) Glavne misli članka so: Nikar ne izločujemo te vrste ljudi od raznih poklicev, v katerih bi lahko delali in bili srečni. Napravijo naj se vsaj po mestih delavnice, v katerih naj bi bil vodja strošvni učitelj z dobro pedag. psihološko izobrazbo, v vsaki delavnici ene stroke mojster in predelavec. Učitelj naj bi kot psiholog vodil izbiro dela pri otrocih — mojster odkazoval delo in delavec pomagal delati to, kar bi bilo učencem še neznano in težko. Seveda naj bi bila ta delavna šola zvezana tudi s teoretičnim poukom. Urediti se mora tako, da jim ne dela konkurence, vendar tako, da imajo te delavnice vedno dovolj dela. Pomaga naj magistrat, država in vsi dobro misleči premožnejši sloji. S tem bi si država in prebivalstvo mnogo prihranilo, ker bi se zmanjšale podpore brezposelnim in za delo nezmožnim, kajti tu bi moral najti vsakdo primerno delo, kar bi imelo tudi socialen vpliv in bi zniževalo slučaje kriminalistike. V »N. Erz.« 4. — 1921 izpopolnjuje O. E. Kanitz razmotrivanje Stg. Raucha v »N. Erz.« lanskega 12/13 zvezka. Rauch prihaja do zaključka, da zahteva socializem pokorščino kot predpogoj prostosti. Kanitz dodaja: navidez vsebuje ta izrek paradoks; socializem se bori za najširšo prostost, v praksi pa naj temelji na pokorščini! Treba strogo razločevati med pokorščino, ki izvira iz lastnega hotenja, in vsiljeno pokorščino! Resnične prostosti ni, obstoja marveč le čut prostosti. V tem smislu mora delovati tudi šola. »Dobro« mora postati otroku navada, toda ne kot produkt opetovanega »moranja«, temveč opetovanega »hotenja«. Kakor bi bil greh, če podamo pri pouku otroku nekaj, kar bi lahko sam našel, tako je greh tudi, ako podajamo otroku moralo v obliki suhih zapovedi. Otroku mora priti do moralnih zakonov in pravil sam:

nikakor jih ne sme smatrati kot nekaj, kar mu učitelj vsiljuje! Temu daje »samouprava« v šoli največjo možnost. — V članku »Kind und Kaste« (N. Erz. 4.) obsoja L. Grimm domišljene razlike med ljudmi. Celo cerkev pokoplje vse drugače bogataša, ki si je morda svoje premoženje prigoljufal, kot pa ubožico, ki je obnemogla v boju za svoj in svoje dece obstanek. To nespametno domišljavost vzbujajo navadno pri otroku že v najnežnejši dobi; branijo jim iti v družbo revnih, češ: kaj boš s tem razcapancem. Ravno v družbi med različnimi najde otrok največ pobude za samostojno opazovanje, mišljenje in delovanje. Ako ga izoliramo, mu omejujemo duhá. — Erich Stern razmotriva v N. Erz. 4. vprašanje, ali naj se uvede v šolo socijalologija kot učni predmet. Opisuje nato izborno Theodor Littovo delo »Geschichte und Leben« (Leipzig 1918) in »Individuum und Gemeinschaft« (Leipzig 1919), v katerih podaja pisatelj nove smernice zgodovinskemu pouku. Na podlagi Littovih razmotrivanj zaključuje, da poseben pouk v socijalologiji ni niti mogoč, niti potreben, ker nas smotreni pouk v zgodovini urva v umevanje socijalnih problemov. — Internationale Erziehungsrundschau je priloga »Neue Erziehung«. Tu se priporoča študij Charles Baudouin-ove knjige »Tolstoj Educateur« (zal. Delachaux et Niestlé, Neuchâtel et Paris), kjer opisuje Tolstoja kot vzgojitelja. Tolstojeve izredne vzgojne zmožnosti temelje na tem, da je poznal otroško dušo kakor malokdo. S šolo na Jasnaji poljani je realiziral svoj vzgojni ideal, v katerem je učitelj resničen in odkrit otrokov tovariš. Tolstoj zavrača »verouk«, pač pa vzbuja v gojencu vero v boga, ki se razodeva po nas samih in naših dobrih delih. Tolstojeva otroška nasebina pod sovjetsko vlado. Vodi to nasebino, ki šteje krog 800 ubožnih otrok, Tolstojeva hčerka Tatjana v očetovem duhu. Pomaga ji Tolstojev prijatelj Čerkov in več Tolstojevih učencev. — Židovski institut za spoznavanje mladine in za vzgojo hoče dvigniti vzgojo židovskih otrok v Palestini in v diaspori (izven Pa-

lestine). Obstoje še kratak; zbirališča imajo doslej samo v Heidelbergu, Wienu, Haiji (v Palestini) in v Pragi, nameravajo pa jih ustanoviti tudi še v Poljski, Jugoslaviji, Rumuniji, Franciji in Angliji. — Visoka šola za vzgojno znanost. (Institut J. J. Rousseau, Genf). Njen namen je, gojiti vse znanstvene panoge, ki služijo vzgoji. Institutu je priključeno dnevno bivališče 3 do 8-letnih otrok (maison des petits). Predmetj so: eksperimentalna psihologija, otroška psihologija, antropometrija, otroške bolezni, psihopatologija in nje lečenje, nravstvena vzgoja, psihanaliza, zgodovina in filozofija velikih vzgojiteljev, telesna odgoja, šolska higijena, didaktika. Institut sprejema učence obojega spola z najmanjšo starostjo 18 let. Povprečna študijska doba je 2 leti. Izdaja revijo »L' Intermediaire des éducateurs« (izhaja 10krat v letu in stane za inozemstvo Frs. 5.50) in zbirko »Collection d' actualités pédagogiques« (zal. Dejachaux et Niestlé, Neuchâtel). — Grundproblem der Erziehungsschule - Tatschule (K. C. Rothe v Sch. A. 1921—3) kaže naslednja Rothe v Sch. A. 1921—3) kaže naslednja glavna načela: »Osnovna maksima dejanstvene šole je v shvatanju okolice, učne stvarine in njene predelave kot problema, ki stopa do mladine in ki se ga ta sama loteva in ga skuša razrešiti. Rešitev te prevzete naloge je realni učni uspeh, je razrešilna pot, vršeno delo pa je formalni učni dobiček... Pedagoško didaktični osnovni problem dejanstvene šole je tedaj v težki posebni umetnosti, da se vodstvo otroka uredi didaktičnim potom, posebno s primerne sugestijo tako, da vsi učiteljevi ukrepi učencu niso videti učiteljevi, marveč samostojna dejanja.« — Čitanja in poglobitve je vreden Fr. Kuthmayerjev spis »Friedr. Wilh. Foerster und die amerikanische Pädagogik« (L.—F. 1921—3), ki razbistri in pojasnuje marsikatero napačne pojme o velikem pedagogu. — V »Politik und Pädagogik« (L. F. 1921—4) obravnava Eberhard tozadevna razmerja raznih vzgojeslovnih sistemov in nemških šolskih zakonov.

II. Iz šolskega dela:

»Uvod do stylisace odbor-ne« (J. J. Filipi v P. R. 1921.—1, 2) uvaja v praktično stilizacijo pri risarskem pouku, v ornamentiranje po naravi in v izrabo stilizacije na raznih uporabnih predmetih. — Članek (L'art à l'école« (Umetnost v šoli) (L'Ed.) podaja nekaj misli o umetnostni vzgoji v šoli. Članekar je naziranja da nima umetnost v šoli nikakega pomena, če ne znajo učitelj in učenci uživati, ker nimajo izobraženera okusa. Šola bodi torej v prvi vrsti šola dobrega okusa, ki naj vodi oster boj proti laži-umetnosti, proti kinu in njegovim kričeči reklami. Poleti so velike važnosti izprehodi po mestu in izven mesta, kjer je treba opozoriti učence na vse umetniško pomembne predmete. Na deželj je to težje, toda možno je tudi tam: cvetlice na oknih, vrtovi, lepe slike in — lična, okusno opremljena šolska soba. Tudi vnajnost učitelja in učiteljice pride v odlični meri v poštev. Zlasti učiteljica bodj deklicam vzor v vsakem oziru. — »L' Education physique à l'école primaire. (Telesna vzgoja v ljudski šoli.) (L' Ed.) Članekar, prof. Beaunis se zavzema za Fröblovo šolo, za pouk na prostem. Na ugovor, da ni možno snovi pravočasno končati odgovarja: učno snov je treba restringirati, metodo izboljšati! V telovadbi naj prevladujejo rajalne vaje. Ostro se obrača proti sedanjemu sportu, ki ne služi harmonični vzgoji telesa, nego pospešuje prenapeto častiteljnost, gizdavost itd. Predlaga delo na vrtu, ki ga naj bi imela v ta namen vsaka šola. — Dr. Müller, Über sprachliche Begabung und ihre Prüfung bei 13-jährigen Volksschülern. (O jezikovni nadarjenosti in nje preizkušnji pri 13-letnih ljudskošolskih učencih.) (Pr. Ps.) Dolg članek, ki opisuje kakšne naloge naj se dajo učencem, da se dožene njih spomin za tuje jezike, znanje lastnega jezika, sposobnost izražanja in splošna inteligenca. Nekaj misli: Ni glavno, da zna učenec dobro slovnico in pozna vse oblike in variacije izrazov, dasi je to jako potrebno, nego največjo važnost je treba polagati na to, da

zna učene pregledati celoto prečitane ali podavane, to celoto deliti na važne dele, iz teh zopet izločiti glavno jedro ter to podati v kratkih besedah. Oblika je samo obleka, v katero se obleče vsebina. Sicer dela lepa, nepretirana obleka jako prijeten vtis na nas, a vendar ne sodimo samo po obliki in ne pozabimo, da je glavno vsebina! Dr. Müller misli, da je preizkušnja, o kateri poroča, dobro uspela, in upa, da se bo ta metoda vedno bolj izpopolnila in bo igrala vedno večjo vlogo. — Bogata praktičnih navodil in izdelkov v smislu moderne metodike sta listka »Sch. A.« in »L.—F.«, iz katerih opozarjamo osobito na spise: »Über Schülerbriefwechsel« (Berndl v Sch. A. 3), »Prozentrechnung in der Klassengemeinde« (ibid.) in »Unsere Wandkarte« (Gulland, ibid.); »Das Mikroskop im naturkundlichen Unterrichte der Bürgerschule« (Sch. A. 1921-5); »Eine Botanikstunde im Schulgarten« (Sch. A. 1921-6); »Stoffeigenart und Stoffgestaltung« (Weber v Sch. A. 1921-5, 6), kjer na praktičnem zgledu graja psihologizem ter zahteva krepko utemeljitev pedagoške teorije in delanje s filozofskimi znanstveni norm. »Anregungen für den Moralunterricht an Lehrerbildungsanstalten, auf soziologischer rechtsphilosophischer u. staatsrechtlicher Grundlage« (L. F. 1921-4); »Der Übergang von d. Reibungselektrizität zum elektrischen Strom« (Rust v L. F. 1921-4); »Einfache Mikroprojection« (L. F. 1921-5); »Fragen des Aufsatzunterrichtes in einer Arbeitsgemeinschaft« (L. F. 1921-6). — Druga poročila: A. Heyn (N. E.) je ustanovil šolo, ki se koncentrira okoli dela v vrtu. V knjigi »Die Gartenarbeit« (Ferd. Hirt, Breslau 1921, M 4.80) opisuje, kako učinkovito vpliva delo v vrtu na čut odgovornosti in kako pospešuje samodelavnost. — Alfred Bogen je izdal metodiško knjigo v smislu delovne šole, »Realienbuch für Berlin« (Ferd. Hirt, Breslau 1921, M 3.80). Izšel je doslej samo 1. del, za 6. šolsko leto. Združuje izredno

spretno rastlinstvo, živalstvo, mehaniko, toploto, tehniko, zgodovino, zemljepis in domoznanstvo. (N. E.)

III. Iz zgodovine vzgoje in šolstva:

V »Dva české spisy výchovné XVI. věku« (P. R. 1921—1, 2) podaja J. Doležel kot donesek k zgodovini češkega humanizma kratek pregled in pomen v spisih »Rukopis pernstýnský« t. j.: »Ludvíka z Pernštýna Naučení rodičům, jak od nich zvedenu býti sobě žádá«, in »Jana Husišenského z Lobkovic Zprava o naučení synu Jaroslavi o tom, co činíti a čeho nechati«. Osobito Jan z Lobkovic se nam še z drugimi svojimi spisi vidi kot nekak Komenskijev predhodnik. — Zanimivo črtico o Wundtu nam prinaša dr. M. Brahu v Wilh. Wundt und praktische Philosophie« (Pr. Ps.), iz katere posnemamo: Wundt je bil kot znanstvenik čist teoretik, a kot praktično delujoč človek čist praktik. Obojega združiti ni znal. Znanstveno praktično delo mu je bilo tuje. Dušeslovje je hotel približati teoretični fiziki. Rad je sledil raziskovanjem svojega učenca Kräpelina, ki je skušal natančno določiti z mero in številko vplive raznih medikamentov, utrujenost in gotove procese pri umobolnosti. Wundt je tudi pomagal, da so poklicali Neumanna v Leipzig, kjer so ustanovili prvi nemški univerz. inštitut za eksperimentalno pedagogiko. Nominalno je bil Wundt direktor tega inštituta. Ko je prevzel dr. Brahu vodstvo, je še poiskal in našel z njim nove prostore, a potem ni inštituta nikdar več videl od znotraj, dasi je imenoma še nadalje ostal njegov ravnatelj. Zanimal se je sicer za vse, kar je slonelo strogo na poizkusu in se je dalo natančno s številkami določiti. Karkoli je bilo samo približno znano in določeno, samo subjektivne cenitve se mu niso zdele zanimanja vredne.

O vseh novih metodah je dvomil in se porogljivo smejal novotarjam, kakor so se včasih drugi stari posmebovali njemu. Sicer je W. ustanovitelj exper. psihologije, a nikdar ni bil njen voditelj. On je za exp. psih. približno to, kar je bil Galilej za moderno tehniko. Nikakor se ne smemo in ne

moremo zadovoljiti z njegovimi metodami in ostati pri njih, ampak samo lahko primerjamo vedno svoje nove z njegovimi in kjer moramo, se je pač treba temeljito posloviiti od njih. Naposled pravi dr. Brahu: »Želimo si samo, da bi nam kmalu ostal voditelj z njegovimi zmožnostmi, z njegovim organizatoričnim talentom, njegovo kritično sposobnostjo in posebno z njegovo vedno rastočo sistematično nadarjenostjo.«

C. TO IN ONO.

Reforma naše srednje šole se izvrši po naslednjih, od prosvetnega sveta postavljenih načelih:

1. Srednja šola bo do korenite izpremembe osnovnih šol še nadalje trajala osem let, od katerih tvori prva štiri leta nižji, druga štiri pa višji tečaj. Nižji tečaj je enak za vse vrste srednjih šol in za celo državo. V tem tečaju se takomenuvani klasični jezik ne bodo učili niti v takozvanih klasičnih gimnazijah, a že od prvega razreda dalje se vrši obvezni pouk v enem tujih jezikov, in sicer po svobodni izbiri, v francoščini, angleščini ali pa nemščini. Verouk podaja tu temelje vere in morale, obenem se uvedejo temelji občegodovine.

2. Od petega razreda dalje se srednja šola razdeli v tri veje (ako dopuščajo razmere, so lahko vse tri v enem kraju in pod enim krovom): klasično, realno in realno - gimnazijsko. V klasičnem oddelku je poleg v nižjem tečaju začetega živega jezika obvezna tudi latinščina v širšem obsegu, grščina pa fakultativna; v realnem in realno - gimnazijskem oddelku je poleg prejšnjega obvezen še en tuj živ jezik, in sicer po izbiri: francoski, ruski, angleški, nemški ali italijanski; razen tega je v realni gimnaziji v popolnoma majhem obsegu obvezna tudi latinščina. — Verouk se v višjih razredih ne bo predaval kot poseben predmet, temveč se bo verska zgodovina predavala skupno z občegodovino, temelji krščanske etike pa se bodo podajali že v nižjem tečaju. Kot nova predmeta se uvedeta higijena in temelji državne ureditve.

3. Stremiti je treba za tem, da ima ženska svoje lastne srednje šole, posebno v višjem tečaju; toda kjer ni posebnih šol, se dopušča skupno šolanje v vseh razredih (koedukacija). Solarina se popolnoma odpravi. Zrelostni izpiti se polagajo na šoli, katero je kdo obiskoval (nekateri so bili mnenja, naj se polagajo zrelostni izpiti na sedežih vsučilišč).

4. Srednje šole so ali popolne ali pa samo z nižjim tečajem. Šol s 5, 6 ali 7

razredi ne more biti, Nobena šola se ne more otvoriti, dokler niso najstrožje izvršene vse zakonske zahteve.

5. Za učiteljstvo se uvede kvalifikacija. Za naučne predmete ostanejo samo te vrste učiteljstva: ravnatelji, profesorji in suplenti. Na srednjo šolo je mogoče priti samo z maturo in diplomskim izpitom. Potemtakem ne more biti na srednji šoli ne začasnih ne stalnih predmetnih učiteljev in učiteljic. Dosedanji taki učitelji ostanejo na svojih današnjih mestih pogodbeno, to je postavi se jim rok, da udovolje zahtevam, ki se strinjajo v pogledu kvalifikacije. — Uvede se tudi kvalifikacija za učne moči v umetnosti. Za glasbo in risanje (slikarstvo) bosta dve vrsti učiteljev: z višjo, akademsko in z navadno izobrazbo. Za drugo kvalifikacijo se poleg zadostne strokovne izobrazbe zahteva splošna izobrazba, enakovredna dovršeni srednji šoli. Enaki pogoji se zahtevajo za učitelje telovadbe (ki bo uživala večje upoštevanje nego dosedaj in poleg katere se uvedejo tudi koristni športi). Kar se tice ročnih del, so bili nekateri za to, da se na srednjih šolah ne goje, končno pa je zmagal predlog, da ostanejo; učiteljice morajo biti kvalificirane temeljem strokovne in prehodne splošne srednješolske izobrazbe.

6. Proforsorski izpit se v primeri s prejšnjim stanjem poenostavi. Polagati ga morajo samo osebe z diplomsko izkušnjo, a oproščajo se strokovnega izpita (ostane samo domača naloga, splošni izpiti in dve predavanji, ki se morata braniti).

7. Za predlaganje ravnateljskih kandidatov, premeščanje učiteljev izpopolnjevanje praznih mest, dovoljevanje dopustov v naučne svrhe, posebnih nagrad itd., obstoja v ministrstvu stalna komisija, sestavljena tako-le: načelnik srednješolskega pouka, en član glavnega kulturnega sveta (ki ni uradnik naučnega ministrstva, in po en član iz glavnega odbora proforsorskega društva in beogradske sekcije tega društva. Srednješolskemu učiteljstvu se zagotavlja stalnost in gotove predprave za službovanje na težjih mestih. Rok službe ostane isti.

8. Pri pradanjih se mora posebno paziti na enotnost dela, čemur morajo služiti vsi učbeniki. Vse delo mora biti ne ekstenzivno, temveč intenzivno. Da bo mogoč uspeh ob popolnih zdravstvenih pogojih, se mora število učencev omejiti na 40 v nižjih in na 30 v višjih razredih. Ravnotako se mora prekiniti z otvarjanjem velikega števila oddelkov na isti šoli (sedaj so šole z 18 oddelki in nad 1200 učenci).

9. Plače profesorjev se niso določile in se uredi s posebnim zakonom, biti pa ne smejo nižje, nego dobivajo najbolje pla-

čani uradniki drugih strok z enako sposobnostjo. (»Jutro«.)

Na temelju teh točk izdela sedaj ožji prosvetni svet ministrstva prosvete zakonski načrt. Te točke nam kažejo vsekar lep napredek za razvoj našega srednjega šolstva, vendar pa so v njem take, ki nas ne morejo zadovoljiti docela in ki jih le na kratko omenimo s splošnega vidika.

Večkrat smo že povdarjali, da nas ne more zadovoljiti noben posamezen šolski zakon, ki obravnava le to ali ono kategorijo, temveč da bi morala vzgojno enotnost vsega šolstva dokumentirati že zakonodaja, kakor kažejo različni »zakonski načrti«, do tega še ne pridemo izlepa. — Dalje pogrešamo v gorenjih točkah omenitve javnega in privatnega šolstva; ali bo obsegal zakon le prvo in drugo izključeval ali tudi dopuščal? — Dolgoletna in utemeljena zahteva osnovno- in meščanskošolskega učiteljstva je tudi, da vstopi učiteljske v krog srednje šole; zato se nam za, edino pravilno, da se upošteva ne kot kaka strokovna šola, temveč le kot splošno izobraževalna pripravljavnica na višjo strokovno šolo, kot posebna veja obče višje srednje šole. Ako se zahteva za spremembo na učiteljske kot tako itak dovršena nižja, oziroma popolna meščanska šola, pač ne uvidimo potrebe, zakaj se višja pravna na strokovno izobrazbo izključuje od višjega tečaja srednje šole. Učiteljstvo nižjih kategorij naj se pravočasno pobrine za to, da se upošteva in izvede ob splošni reformi srednjih šol ta njegova zahteva. — Končno bi še mimogrede pripomnili, da se nam ne zdi ekonomično, ako se urejujejo profesorske plače z zopet novim zakonom; moderno zakonodajstvo stremi upravičeno za tem, da izhaja s čim manje, a prav preciznih zakonov, tu pa se v dobi, ko se bore državni nameščenci za skupno pragmatiko, zopet hoče en stan odcepiti ter urediti njegove obče pravne odnose s posebnim zakonom. Mislimo, da smo s to razcepitvijo že tudi v naši državi dobi dovolj slabih izkušenj, da ne more biti nobeni kategorij državnih nameščencev več za separiranje. Sindikalna organizacija bi se morala na vso moč braniti take ceplitve. F.

Glosa o prostem spisju. V tem šolskem letu se je zgodilo, da je dal moderno naddahnenji profesor na neki naših srednjih šol v IV. razredu prosto spisno nalogo z naslovom »Kaj bi rad postal«. Ta naloga je zbudila med starši prizadetih dijakov dosti komentiranj celo razburjenja; izdelki so se namreč čitali v šoli, dijaki so raznesli njihovo vsebino po malem mestu in s tem je

bila dana snov za razpravljanje o »reformni pouka«. Nekaj dni so razpravljali o tem celo pri stalnih gostilniških omizjih. Intelligenti z akademsko, a ne s pedagoško narobrazbo so se zedinili v obsodbi: »Tako prosto spisje se pač lahko goji v osnovni šoli, kjer se ne gleda na pozitivno znanje, ne spada pa v srednjo šolo, ki urava v znanstveno delo. Tu je treba, da se piše o klasičnih in po klasičnih, tega pa mladi človek ne zadene, ako ni predelal snovi in mu profesor ne poda vsaj dispozicije.« In razgovor se je izgubil v učene naloge, ki so jih pisali svoj čas, in prišli so do zaključka, da je tako »prosto spisje« igračkanje, za katero je škoda časa v srednji šoli. — Da ti inteligenti, ki gledajo na šolo skozi očala, ki jih jim je nataknila na oči njihova šola, smatrajo tako delo za igračkanje, je umljivo in oprostljivo; škoda je, da se je pridružil njihovemu naziranju nekako tudi dotični profesor sam, ki je kasneje opustil gojitve prostega spisja. Morebiti je šlo tudi njemu le za poizkus in se ni poglobil v namen in smoter vsega osvobojevalnega poučnega dela; morebiti še sam nji prodl v naziranje, da mora to delo gojiti tudi srednja šola, ako hoče prosto razvijati otrokove duševne sile. Tudi za njo je namreč to prav; kar je njenega ostalega posla, je sekundaren, ako hoče pravilno umevati svojo vzgojno nalogo. Tudi njej je potrebna osvoboditev pouka in to ne le v realističnih predmetih, nego tudi v jezikovnem in v prav strogo humanističnem oziru. Za to osvoboditev bo morala iskati in najti pota, med katerimi pa ne bo poslednja prav smotrna gojitev ustnega in pismenega miselnega izraza.

To je eno! Drugo pa je delo, ki čaka vse učiteljstvo — višjih in nižjih šol —, ki je dobre volje za reformo šolskega duha! To je pouk staršev.

Gorenji slučaj nam prejasno kaže, da smatrajo celo starši iz inteligentnih krogov smer delovne, osvobojujoče šole, za neko šolo-igralnico, v kateri se otrok ne more kaj prida »naučiti«. Greh nad to šolo je, da razpravljamo o njej le v šolskih in učnih listih, le med štirimi šolskimi stenami, namesto da bi nastopili za njo jasno z besedo in tiskom. Učiteljstvo bi moralo stremeti za tem, da informira starše; da v roditeljskih sestankih in ob drugih prilikah taka predavanja ne bodo le »zaželjena«, pač pa od učiteljstva forcirana. Pridobiti je treba starše, da se zainteresirajo za stvar, da jim bo ljubo, ako slišijo, kaj in kako delajo njihovi otroci, ako jim bo dano, da izpremenijo svojo sodbo. Res je, da jih je mnogo, ki jim je vse novo slabo, že zato, ker je nov., na te se ne moremo naslanjati. A večina

mora dobiti zaupanje v učiteljevo delo, to pa bo najlažje, ako to delo spozna.

Da se vrši to s predavanji, s poučevanji, sem omenil, je pa še druga, direktna pot. Mislim na razstave šolskih izdelkov, na javne izpite, in na — hospitacije staršev v šoli. Ako in pod kakšnimi pogoji se da do te izvesti, je vprašanje zase, vsekakor pa bomo smeli nastopiti to pot šele takrat, ko bodo zanjo pripravljene starši in učitelji.

Frančev.

Kmetijski pouk v osnovnih šolah

Pred kratkim se je razposlal na vse osnovne šole v območju ljubljanskega višjega šolskega sveta »Normalni učni načrt za kmetijski pouk na ljudskih šolah na Kranjskem« z naročilom, da se uvede v njem označena snov v prirodnoznanjski pouk na teh šolah. Učna snov je razdeljena na 25 učnih ur v letu, torej nekako za vse šolsko leto, tako da je dobil učitelj višje stopnje v roke prav podrobno izdelan načrt za ta predmet. Pregleduje ta načrt, sem si stavil vprašanje: Ali ima osnovna šola namen vzgajati praktične kmetovalce? Mislim, da ne stojim osamljen s svojim naziranjem, ako trdim, da osnovna šola tega smotra nima, ne bi ga pa tudi zmogla. Kar more podati v tem, kakor v vsakem drugem strokovnem oziru, je temelj, na katerega strokovnjak lahko zida. Ta temelj pa mora biti čvrst in širok. Nekaj drugega je seveda praktični povdarek, je izbiranje in privzemanje obravnavalne snovi, ki naj zida temelj splošni izobrazbi. Kadar pa ga šola polaga, se tudi v agrarni okolici ne more ozirati izključno le na poljedelstvo, marveč mora prav tako izbirati iz industrije in iz male obrti; seveda privzema snov od tam, kjer ji je bližja. Sistematični strokovni pouk pa v nobenem predmetu ne more spadati v osnovno šolo, ako ne čemo podajati nekaj, kar v samostojnem in v shvatanem pojmovanju ne more biti drugega kakor verbalizem, čeprav »verbalizem z roko« — da se tako izrazim.

Sicer pa smatram, da stvar ni tako huda, in da menda tudi šolske oblasti ne nameravajo uvajati kake sistematične strokovnosti v osnovno šolo, kajti drugače bi se ne govorilo o mladinskih strokovnih organizacijah in o kmetijskih nadaljevalnih tečajih po sedanjih šolskih obveznostih. Te strokovne organizacije in kmetijske naučljive tečaje pa pozdravljamo prav odkrito in želimo samo, da bi bili to predhodniki obligatne kmetijske — nadaljevalne šole po dovršeni sedanjih šolskih obveznostih, takrat, ko je mladina po svojem razvoju in zanimanju sposobnejša in zrelejša za strokovni pouk. Tem nadaljevalnim šolam pa omenjeni normalni učni na-

črt lahko služi kot stožer za vse vzgojno in izobraževalno delo v njih.

F. Kranjc.

Srednje šole v Srbiji in Črni gori. V šolskem letu 1919/20 je bilo v Srbiji in Črni gori 57 srednjih šol, med temi samo 2 realni. Na teh šolah je bilo 18.012 dijakov in 9398 dijakinj. V šolskem letu 1913/14 je bilo v istem ozemlju 41 srednjih šol z 12.537 dijaki in 4469 dijakinjami. Torej se je po svetovni vojni osnovalo 16 novih srednjih šol. A tudi v kratki dobi med balkansko in svetovno vojno se je ustanovilo kakih 10 novih srednjih šol, kar se da sklepati iz dejstva, da so 1913/14 imele le po 1, 2 ali 4 razrede. Za nas nenavadno je veliko število deklic na srednjih šolah, ki so 1919/20 tvorile 34% vsega dijaštva, l. 1913/14 pa še le 26%. Vzrok temu visokemu odstotku je pomanjkanje meščanskih in strokovnih šol za deklice.

Dolžnost narodnega učiteljstva. »Neki učitelji misle da su u potpunoj meri odgovorili svojoj dužnosti ako samo na vreme dolaze u školu i savesno predaju po nastavnom programu; drugi zalažu svu snagu u rad u školskoj gradini, ili se oduševieno predaju ručnom radu itd. To je suviše birokratsko ili kancelarijsko shvatanje, dakle shvatanje jedne tako široke i prostrane dužnosti. Učitelj nije samo školski radnik, njegova dužnost nije da samo vaspitava decu. Uticaj učiteljev mora prelaziti i preko školskoga praga. Narodni učitelj treba da bude doista narodni učitelj. — Sveštenici i učitelji stojeći u neprekidnom dodiru sa narodom, mogu imati najvećega uticaja na narod. Oni mogu biti najjači činoci u poslu prosvetavanja narodnog. Pravi učitelj se mora sprijateljiti s narodom, zbližati se s njim poznati prave potrebe njegove, biti mu u svakoj prilici mudar i iskren prijatelj. Učitelj ne sme podležiti uticaju prostote i nerada, već radom i ponašanjem služiti narodu za ugled. — I selo ima svoje draži, i u selu žive naša braća; u selu je potrebniji oduševljen i umešan radnik nego u varoši. Ko svoj poziv ozbiljno shvata, ko svoj narod iskreno voli — ne želi iz sredine narodne. Učitelji, koji bez prave potrebe žele, da iz sela izmaknu u varoš, daju dokaza o svojoj nepotrebnosti, o svome nenačelnom vaspitanju. Većina je učitelja baš ponikla iz te sredine, u kojoj kasnije po pozivu treba da provedu ceo svoj vek, pa inak se vrlo teško i vrlo retko baš toj srodnoj sredini prilagodjavaju. Znači da takav učitelj ne ume da shvati i razumi element, s kojim treba da radi i čije je prosvetavanje njemu povereno.« (Iz raspisa srb. min. prosv. št. 15226 z 28. 11. 1900.)

Češčina na srednjih šolah v Jugoslaviji. Na eni zadnjih sej češkoslovaške komisije v Zagrebu je sklenilo naše ministrstvo prosvete, da uvede v srednjih šolah pouk v češčini in da se ustanovi pri ministrstvu oddelek, ki bi vodil akcijo za razširjanje češke kulture in znanosti. Referent naj bi bil v stalnem stiku z ministrstvom šolstva in prosvete v Pragi, kjer je za jugoslovansko stvar v ministrstvu že odprt poseben oddelek (kom.).

Sanitarne šolske odredbe v francoski Švici. Buletin zveznega zdravstvenega urada za francosko Švico od junija t. l. je odredil:

Na vsaki osnovni šoli se vrši letno sanitarno nadzorstvo najkasneje v mesecu novembru. V to določa zdravniške zdravstveni urad. Dan nadziranja določi zdravnik. Nadzorovalni zdravnik pregleda sanitarno stanje šolskih prostorov z ozirom na razsvetljavo, kurjavo, ventilacijo, opremo in snago. Pregledati in odobriti mora tudi vse šolsko poslopje, vodnjak itd. — Natančno preišče vsakega šolskega otroka; preiskava se vrši v posebnem, za to določenem prostoru in v navzočnosti staršev, ako žele ti ali zdravnik. Na željo staršev preišče otroka lahko tudi drug zdravnik. — V poseben zapisnik se vpiše vsak šolski otrok, pri katerem je dognal zdravnik telesno ali duševno obolenost (tuberkulozo, skrofulozo, kožne bolezni, telesne poškodbe, ukrivljenje hrbtenice, očesne bolezni, debel vrat, nemost, gluhonost itd.) Zdravnik mora pismeno označiti naravo bolezni in potrebo primerne obravnave. Šolski upravitelj preda zdravniško mnenje otrokovim staršem ali njihovim namestnikom — Nadzorovalni zdravnik sestavi o vsaki šoli posebno poročilo. To se pošlje potem okrajnih glavarstev na dotične šole in zdravstvene oblasti. — Zdravnik ima pravico do nagrade dnevno 30 frankov, poldnevno 20 frankov in do povračila potnih stroškov; ti zneski se izplačujejo iz občinske blagajne. — Kadar nastopi epidemija ali nalezljiva bolezen, se mora to takoj javiti okrajnemu glavarstvu. Zdravnik odredi izključitev otroka od pouka, desinfekcijo, zatvoritev razreda ali šole.

Nadaljna izobrazba in valutno vprašanje. Zanimiv je primer, koliko izda nemški učitelj v N. Avstriji ali v Češkoslovaški za isto, njegovi nadaljni izobrazbi nameneno knjigo, ali koliko stane nadaljna izobrazba prvega in drugega. A. Haase je — kakor znano — založniška tvrdka s sedežem na Dunaju in v Pragi. Pred kratkim je izdala nekaj novih knjig, namenjenih učitelstvu in njegovemu delu, od katerih navajamo nekaj naslovov s cenami v dunajski in onimi v

praški zalogi: J. Schramek »40 Wochen Heimatkunde«, 187,20 K ali 15,60 Kč; A. Fuchs: »Heimatkunde auf allen Unterrichtsstufen«, 432.— K ali 36.— Kč; F. Schnaß: »Lehren und Lernen, Schaffen und Schauen in der Erdkunde« I. in II., 612.— K ali 51 Kč. — Dovolj! Videti je, da slovenski učitelji nimamo prav nič vzroka, da bi se pritoževali nad izdajami pri nas, kvečjemu v tem oziru, da imamo izdaj premalo.

—e.

Čitajmo časnike v osnovni šoli. Ta zahteva ni nikakršna novotarija. Zapadnoevropski in ameriški vzgojni sistem je sprejel tudi čitanje časnikov v svoj program kot sredstvo za izpopolnitev državljanke vzgoje. — Zadostuje pa naj že zanimanje učencev samih, da se lotevamo tudi takega čitanja. Če čita učenec časnik, ki jih nabavljajo starši ali sorodniki, istih ponajvečkrat napačno ali sploh ne razume, ker so mu tendence raznih listov neznane. Preprečiti, da bi pa ne čital časnikov doma, če se mu slučajno zljubi, je nemogoče. Zato vzemimo vzgojitelji sami v roko liste raznih strank, presoajmo objektivno dejanski položaj, razbirajmo iz listov res aktualne in umestne članke ter razprave in jih čitajmo učencem na najvišji stopnji, recimo 1—2 uri na teden glasno naprej, razglablajoč in dopolnjujoč čtivo. Skoraj vsi listi prinašajo važne naredbe, zakone in določbe, ki jih mora vsak v lastnem interesu poznati; prinašajo navsvete in uvaževanja vredne misli gospodarskega značaja, kar je gotovo vsakemu dobrodošlo, posebno pa lastnikom. Učenci bodo doma z vneto govorili o tem, kar so izvedeli iz raznih listov in starši bodo končno hvaležni šoli za migljaje. Vez med šolo in domom se utrdi. — Saj zato ni treba, da se pečamo v šoli s politiko, čeprav omenjamo obstoj političnih strank, ko govorimo o parlamentu ali zakonodajni skupščini, kjer zastopajo poslanci interese in stremjenja raznih ljudskih slojev. — O strankarstvu in njega bojih seveda ne bomo govorili.

Albin Spreitz.

FILOZOFSKI SLOVAR.

(Sestavlja dr. Fr. Derganc.)

(Dalje.)

16. **Zaznava** (gr. aisthesis, lat. perceptio nemško Wahrnehmung) je prvi dušni pojav višje vrste, sestavljen iz realnih občutkov in razlikujoč se od drugih enakovrstnih pojavov po dveh bistvenih znakih: 1. po izkustvenosti, to se pravi, da sodelujeta pri nastoju zaznave vedno

dva činitelja, zunanji in notranji, priroda in duh, pri čemer pripada zunanjemu miku, stiku z objektivno istino — torej izkustvenosti — vodilna vloga, n. pr. zaznava na pisalni mizi stoječega šopka, mize same in drugih predmetov v sobi; 2. po originalnosti (izvirnosti), to se pravi, da nam predstavljajo zaznave tisto prvotno graoivno, iz kojega tvori duh drugotno z reprodukcijo, asimilacijo, abstrakcijo, s prestavljanjem in izpreminjanjem, z večanjem, manjšanjem in množenjem elementov vse druge pojave višje vrste.

Občutki so le simboli za zunanje mlike kakor govorjene ali pisane besede, po neki prestabilirani harmoniji odgovarja poseben občutek zunanjemu dogodku kakor senca ali odsev telesu. Svobodni duh ima torej a priori sposobnost, specifično reagirati na zunanje mlike. Ta apriorna sposobnost občutkov počiva v podzavesti v obliki neke potencialne, dušne energije, kojo zunanji mik le bude, sprožavajo in s posebno razvrstitvijo elementov oblikujejo.

V človeškem svetu se nahajata duh in materija v neprestani borbi in tekmi, drug drugega hoče ovladati. Mirnim časom harmonije in kompromisa (klasicizem) sledi burni čas ekstremov, v kojih prevladuje ali duh (spiritualizem, idealizem, romantika, ekspresionizem) ali materija (materializem, naturalizem, impresionizem).

To večno tekmovanje se izraža v vsaki konkretni zaznavi, vzemimo n. p. zaznavo ob cesti stoječega črešnjevega drevesa, polnega rdečih in sočnih črešenj. Opazujemo zaznavanje različnih mimo idočih oseb, n. pr. sladkosnednega dečka, zaljubljene devojke, navdušenega pesnika, slikarja, znanstvenika, botaničarja, mizarja ali trgovca z lesom. Vsem nudi priroda isto vsoto mikov, a duh vsakterega se približa s posebno apriorno vsebino spomina in usmerjeno pozornostjo ter izbere iz pestre množine le gotove, prirojeni dispoziciji, spominski konstelaciji ali trenutni biološki potrebi odgovarjajoče elemente in si ustvari tako svojo posebno obliko zaznave. Pri primerjanju istopredmetne zaznave različnih oseb se prepričamo, da si niti dve popolnoma ne enačita. Ekstrem razlike tvori iluzija. Eksaktna psihološka analiza ima v zaznavi določiti prispevek zunanjih mikov in prispevek posebno

usmerjenega duha s posebno apriorno vsebino.

Biološko in teleološko prav dobro razumemo, zakaj se duh v okrožju materialne prirode odreka ustvarni svobodi, zakaj pripušča v svet zavesti le tiste občutke, koje obujajo realni dogodki življenja in prirode. Materialni človeški organizem je v obstoju in razvoju odvisen od materialne okolice, isti organizem je duhu edino orodje, s čigar pomočjo se udejstvuje.

Tako mora duh v borbi z materijo razpolagati samo s takim simboli (občutki in zaznave), ki omogočujejo zanesljivo orientacijo. Nasprotno opažamo v umetnosti in veri, v svetu umetniške in verske fantazije, kjer se človek zaveda svojega izvora in ustvarne svobode in si v okviru realnega sveta ustvarja višji idealni svet duha, enakopraven svetu materije, dasi biva joč samo v dimenzijah človeške zavesti, idealni svet z večjo veljavo za tistega človeka, ki vidi boljšo polovico osebnosti v svojem duhu.

Odločilno za našo prakso je spoznanje, da naše zaznave niso prazne, mrtve sence, ampak živi, realni, na človeško zavest omejeni predmeti, iz kojih izhajajo realni učinki za človeka, družbo in prirodo, vsaj tako silni kakor sonce, elektrika, magnetizem, bakterije ali dinamit.

Nekateri filozofi primerjajo zaznave slikam, koje ustvarja slikar — človeški duh, mešajoč barve občutkov, na pobudo in naročilo zunanjih mikov, torej v stiku s prirodo.

Kakor občutki sami, tako tudi zaznave ne nastopajo nikoli posamezno, ampak vedno le družabno z drugimi zaznavami: istotako se ne javlja zaznava v zavesti nikoli spontano, sama od sebe, ampak vedno le na poziv objektivnega zunanjega mika. V obliki zaznave nastopajo v človeški zavesti vsi dušni pojavi: zaznave čutil, gibov, presnove in železnih izločin, čustev, razpoloženja, nagonov, navad.

Izkustvenost in originalnost jamčita zaznavam prvo mesto mej dušnimi pojavi višje vrste, kar pa še nikakor ne izključuje možnosti, da ne bi na kakem drugem, nam še nepristopnem svetu odločevali drugi dušni pojavi. Dokler pa človek živi na grčavem planetu zemlje, ostanejo zanj merodajne v borbi za spoznanje, obstoj in napredek v prvi vrsti — zaznave.

(Dalje prih.)

Slovensko učiteljstvo se klanja spominu
svojega prvega narodnega vladarja,

kralja Petra I. Osvoboditelja

in si zapisuje Njegove besede:

„Triumf slobode se dolgo čeka, ali je za
to siguran. Ja potičem od naroda, koji je
izabrao prije smrt nego robstvo.

Moja jedina želja kao kralja Srbije je
da vidim cijeli moj narod, sve Srbe, Hrvate
i Slovence, oslobodjene od njihovih tlačitelja
i ujedinjene u jednoj državi.“

Dano Mu je bilo, Velikemu Osvoboditelju,
da je videl Svobodo . . .

Dano Mu je bilo, Velikemu Ujedinitelju,
da je izvršil Ujedinenje . . .

Slava Njegovemu spominu!

In srečo na poti Njegovega Očeta

kralju Aleksandru!

Uredništvo je prejelo od zadnjega zaključka naslednje liste in knjige :

1. Zvonček. List s podobami za slovensko mladino. Ljubljana. Leto XXII., št. 3.—4.
2. Slovenski učitelj. Glasilo jugoslov. krščanskega učiteljstva. Ljubljana. Leto XXII št. 3.—5.
3. Čas. Znanstvena revija „Leonove družbe“. Ljubljana. Letnik XV., št. 3.—4.
4. Priroda. Popularni časopis. Zagreb. God. XI. Broj 4.—5.
5. Pedagogické Rozhledy. V Praze. Ročník XXXI. Sešit. 1.—2.
6. Komenský. V Zábřeze. Ročník XLVIII. Číslo 13.—17.
7. Škola měštánská. V Praze. Ročník XXIII. Číslo 6.—8.
8. Schaffende Arbeit u. Kunst in der Schule. Prag. 9. Jahrg., Heft 5.—6.
9. Lehrerfortbildung. Prag. 6. Jahrg., Heft 5.—6.
10. Dr. Lj. Pivko: Dramatsko pesništvo. — Ljubljana, 1921. Zal. S. Š. M.
11. Izdaja S. Š. M. za leto 1920. — Ljubljana, 1920. S. Š. M.
12. Dr. Fr. Veber: Uvod v filozofijo. — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
13. A. Ogris: Borba za jugoslovansko državo. — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
14. Vl. Čorović: Rasa in vera v srbski prošlosti. — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
15. A. Melik: Jugoslavija. Zemljepisni pregled I. — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
16. I. Waschtetova: Pravljice z barv. in slikami. — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
17. A. Novačan: Veleja. Drama. — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
18. D. Feigel: Tik za fronto — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
19. Shakespeare - Župančič: Machbeth. — Ljubljana, 1921. Zal. Tisk. zadruga.
20. J. Verne: Mojster Caharija. Drama v zraku. — Ljubljana, 1921. Zal. „Nar. založba“.
21. A. Robida: Samoznaki slov. stenografije. — Ljubljana, 1921. Zal. A. Janežič.
22. A. Robida: Slov. stenogr. čitanka. Ljubljana, 1921. Zal. Jugoslov. knjigarna.
23. M. M. Станојевић: Земљописна читанка I. Београд, 1921.
24. Em. Wavelka: Volná škola. — V Zábřeze, 1907.
25. J. Peyre: Katechismus mravní výchovy. — V Zábřeze.
26. Fr. Merta: Mravní výchova ve školách francouzských. — V Zábřeze.
27. Fr. Merta: Mravní výchova laická a metody mravního vyučování. — V Zábřeze.
28. A. Svoboda: Výchova a mravnost. — V Zábřeze, 1913.
29. J. Payot: Škola mravouky. — V Zábřeze, 1913.

Redakcija te številke se je zaključila 15. junija 1921.

„Komenský“. (Na znanje vsem, ki se zanimajo za problem moralne vzgoje in čitajo češko.)

Aby učitelstvu poskytla rady a pomoci, razhodla se redakce „KOMENSKÉHO“, nejstaršího českého časopisu pedagogického, že se bude věnovati převážně řešení problému mravní výchovy ve škole po stránce teoretické i praktické. Již letošní ročník 48. má na polovici článků z tohoto oboru. V ročníku příštím, který počne vycházeti počátkem škol-roku 1921/22, bude věnována tomuto novému předmětu pozornost ještě větší, což umožňuje zvětšený kruh spolupracovníků v oboru tom nejvíce vynikajících, kteří se kolem „Komenského“ sdružili.

Tím stane se „Komenský“ nepostrádatelným každé škole a každému učiteli, který bude chtít veliký úkol mravní výchovy rozřešiti ku blahu svých žáků a k uspokojení úřadů školních i vlastního vědomí.

Abychom vnítrněmu zvelebení „Komenského“ mohli věnovati péči co největší bez obav před hmotnými ztrátami, chceme již nyní zabezpečiti si jistý počet odběratelů a žádáme Vás, abyste nám oznámil, zda Vás máme zaznamenati za odběratele „Komenského“ od příštího ročníku. Poněvadž nemůžeme všem pp. kolegům poslati toto oznámení, byli bychom Vám velmi povděční, kdybyste na „Komenského“ při vhodných příležitostech upozornil, nebo nám oznámil adresy, na něž bychom „Komenského“ mohli poslati.

„Komenský“ vychází každý druhý čtvrtek a předplácí se na něj 9 K čtvrtletně. Přihlásí-li se potřebný počet odběratelů, snížíme předplatné nebo zvětšíme obsah jeho. Redakce a administrace v Zábřeze na Moravě.

Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani

registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik zadruga postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež 50 K se vplača naenkrat in se obrestuje po 5⁰/₀.

Vstopnine se plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni zadružnik. Obrestna mera je 4⁰/₀. Obrestovanje se pričinja s 1. in 16. vsakega meseca.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih.

Informacije pošilja zadruga vsakomur franco, kdor vpošlje 6 K v znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se principijelno ne odgovarja.

Zadružni lokal je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Uradne ure za stranke so izvzemši praznikov vsak četrtek in soboto od 1/2 17. do 1/2 18. ure.

Čenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštne in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštne prosto. - Vsako leto izide „Ročni zapisnik“ z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omej. zavezo

Frančiškanska ulica 6.

